

TNR och de hemlösa katterna i Sverige

TNR and the homeless cats of Sweden

Moa Nygren

Skara 2015

Etologi och djurskyddsprogrammet

Foto: Moa Nygren

Studentarbete
Sveriges lantbruksuniversitet
Institutionen för husdjurens miljö och hälsa

Nr. 636

Student report
Swedish University of Agricultural Sciences
Department of Animal Environment and Health

No. 636

ISSN 1652-280X

TNR och de hemlösa katterna i Sverige

TNR and the homeless cats of Sweden

Moa Nygren

Studentarbete 636, Skara 2015

**G2E, 15 hp, Etologi och djurskyddsprogrammet, självständigt arbete i biologi,
kurskod EX0520**

Handledare: Christina Lindqvist, Inst. för husdjurens miljö och hälsa, avdelningen för
etologi och djurskydd, Box 234, 532 23 Skara.

Examinator: Maria Andersson, Inst. för husdjurens miljö och hälsa, avdelningen för etologi
och djurskydd, Box 234, 532 23 Skara.

Nyckelord: TNR, hemlösa, katter, konsekvenser, övergivande, Sverige

Serie: Studentarbete/Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för husdjurens miljö och
hälsa, nr. 636, ISSN 1652-280X

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för veterinärmedicin och husdjursvetenskap

Institutionen för husdjurens miljö och hälsa

Box 234, 532 23 SKARA

E-post: hmh@slu.se, **Hemsida:** www.slu.se/husdjurmiljohalsa

I denna serie publiceras olika typer av studentarbeten, bl.a. examensarbeten, vanligtvis omfattande 7,5-30 hp. Studentarbeten ingår som en obligatorisk del i olika program och syftar till att under handledning ge den studerande träning i att självständigt och på ett vetenskapligt sätt lösa en uppgift. Arbetenas innehåll, resultat och slutsatser bör således bedömas mot denna bakgrund.

Innehållsförteckning

Abstract.	4
1. Introduktion.	4
1.1. Problematiken med hemlösa katter	4
1.1.1. En överblick	4
1.1.2. Definition	4
1.1.3. Kolonibildning	5
1.1.4. Klagomål.	5
1.1.5. Överlevnad	5
1.1.6. Sjukdomar.	5
1.1.7. Katthemmen	5
2. Syfte.	7
3. Frågeställning.	7
4. Materia & Metod.	7
4.1. Litteraturstudie	7
4.2. Besök.	7
4.3. Rättsligt underlag.	7
4.4. Enkätstudie	7
5. Litteraturgenomgång	8
5.1. Hanteringsmetoder av hemlösa katter.	8
5.1.1. Eutanasi	8
5.1.2. TNR	8
5.1.2.1. Forskningen	9
5.1.2.2. Positiva konsekvenser av TNR	10
5.1.2.3. Negativa konsekvenser av TNR.	10
5.2. Rättstvisten	11
5.3. Övergivande	11
5.4. Enkäten	12
6. Diskussion	13
6.1. Positiva konsekvenser	13
6.1.1. Katterna	13
6.1.2. Samhället	13
6.2. Negativa konsekvenser	14
6.2.1. Invandringen.	15
6.2.2. Kyla.	15
6.3. Hur ser myndigheterna på TNR i Sverige	16
6.4. Lösningar för att förebygga övergivande av katter i Sverige	18
6.4.1. Utbildning.	19
6.4.2. ID märkning	19
6.4.3. Kastrering	20
6.4.4. Höja kattens status	20
7. Slutsats	21
8. Populärvetenskaplig sammanfattning	22
9. Tack!	22
10. Referenser.	23
11. Bilagor.	29

Abstract

In Sweden there is estimated to be more than 100 000 homeless cats. Despite being the most popular animal in the country, its status is very low. A life on the streets can be harsh and some argue about how to tackle the problem. Doing nothing is not a solution. Some wish to euthanize them, because of the threat they might pose to the wildlife and some often regard living outside to be cruel and lack a proper welfare. Others try to take them into rescue centres to rehome, and some use TNR as an alternative to the above. TNR means that the cats are trapped, neutered and released back into a colony with supervision of caretakers. They get food, shelter and veterinary care. Those in favour of TNR argue that it is not a bad lifestyle as long as they get cared of properly. In Sweden this has been a debated topic between the authorities and those who wish to maintain the TNR colonies. The different sides do not share the same ideas and a court decision finally made a verdict in favour of a TNR colony. This literature study will also explore the reasons why owners choose to abandon their pets. Abandoning animals is not according to the Swedish legislation and some potential actions to counteract abandonment and poor ownership will be reviewed.

1. Introduktion

1.1. Problematik med hemlösa katter

1.1.1. En överblick

Det är omöjligt att veta exakt hur många hemlösa katter det finns i Sverige. Katten anses vara det mest populära husdjuret enligt Manimalisrapporten (2009) och det uppskattas enligt Djurskyddet Sverige (2015) att mer än 100 000 katter är hemlösa i Sverige. Enligt Göteborgs Katthjälp kan det vara så mycket som 150 000 hemlösa katter (Göteborgs Katthjälp, 2014). 100 000 hemlösa katter motsvarar cirka 7% av alla katter i Sverige enligt uträkningar från resultaten i Manimalisrapporten (2009). Det innebär att över 100 000 katter saknar ägare, trygghet, vård och konstanta resurser i form av bland annat föda och skydd. Det finns många sätt en katt kan bli hemlös på. Ett exempel är konceptet sommarkatt som innebär att en ägare införskaffar en katt (ofta kattunge) till sommaren när den beger sig till det ställe de spenderar semestern. När semestern är slut åker ägaren därifrån och lämnar katten (Djurskyddet Sverige, 2010).

1.1.2. Definition

Hemlösa katters orsak till varför de är hemlösa kan vara många: borttappade, övergivna katter som blivit osocialiserade, eller avkommor från redan skygga katter eller okastrerade huskatter (Slater, 2007). Enligt Slater (2007) är hemlösa katter ofta ferala och definieras som skygga, osociala och ofta rädda för människor. Det kan vara olika orsaker till varför en hemlös koloni uppstår, men en koloni innehåller i de flesta fall en majoritet av skygga katter (Slater, 2007) och tyvärr avlivas många skygga katter i försök att kontrollera populationen (Kass, 2007). Det är inte ovanligt att anlita jägare i Sverige om populationen blir för hög på ett ställe (M. Werner, Distriktschef Poseidon Backa Röd, personligt meddelande, 23 april 2015). I detta arbete kommer benämningen ”hemlösa katter” syfta på de hemlösa katter som är skygga, som generellt har svårare att anpassa sig i människans hem som huskatt, än de som en gång i tiden haft en ägare och som är mer sociala till människor.

1.1.3. Kolonibildning

Katter har en flexibel social struktur och de kan bo ensamma eller i grupper (Turner, 2014). Hemlösa katter har en tendens att flockas runt platser som innehar de konstanta resurser de behöver som till exempel föda och skydd, och på dessa platser bildas vanligen kolonier (Liberg *et al.*, 2000; Turner, 2014). Då dessa resurser ser olika ut beroende på platsen avgör bärkapaciteten (carrying capacity) förändringen i populationstillväxten och överlevnadschanserna (Liberg *et al.*, 2000; Hiby *et al.*, 2014). En ökad bärkapacitet i form av mer föda och skydd ger en ökad möjlighet att försörja fler katter (Liberg & Sandell, 1988). Detta leder till att deras hemområden och territorier blir mindre (Liberg *et al.*, 2000). I jämförelse mellan stadskolonier, ladugårdskolonier och skogskolonier är kattens vandringsområden större desto mer utspridd och sparsamma deras resurser är (Liberg & Sandell, 1988; Liberg *et al.*, 2000).

1.1.4. Klagomål

Det finns negativa aspekter med kattkolonier för människor som lever runtom dessa kolonier (Gunter & Terkel, 2002; Bradshaw *et al.*, 2012; Hiby *et al.*, 2014). Det förekommer klagomål om bland annat: hygien (katten urinerar på offentliga platser), oljud (nattliga slagsmål och vokaliserar vid paringssäsongen), predation (jagar smådjur), hälsostatus och välfärd (parasiter och sjukdomar).

1.1.5. Överlevnad

Katter kan reproducera sig från en tidig ålder och ger vanligtvis upphov till många ungar under sitt liv (Rochlitz, 2014). En hane och en hona som får åtta kattungar per år förutsatt att de bara parar sig en gång per år kan få 175 000 avkommor på sju år om deras ungar och ungars ungar reproducerar sig i samma takt (Kass, 2007). Det är inte alltid hemlösa katter får åtta ungar per kull utan studier visar att medelkullstorleken är mellan 2,7 - 4,1 ungar (Apps, 1983; Scott *et al.*, 2002a; Wallace & Levy, 2006; Schmidt *et al.*, 2007). Många av kattungarna dör i förtid och enligt en av de få studier (Nutter *et al.*, 2004) som finns i ämnet var överlevnadschansen för kattungar upp till sex månader cirka 25%. Resterande dog i trauma eller försvann (Nutter *et al.*, 2004). Denna siffra varierar givetvis beroende på vilken typ av miljö katterna bor i och vad de kan utsättas för (Stoskopf & Nutter, 2004). En koloni kan bestå av ca 50% kattungar, vilket kan leda till en stor ökning av populationen om alla skulle överleva (Apps, 1983; Levy *et al.*, 2003).

1.1.6. Sjukdomar

Studier visar på en bred förekomst av sjukdomar som varierar i antal och styrka från land till land och plats till plats (Courchamp & Pontier, 1994), men inga sådana studier har gjorts i Sverige. Många katter kan dock leva med sjukdomar utan att uppvisa kliniska symptom (påverkas) (MacDonald *et al.*, 2000; Lee *et al.*, 2002; Case *et al.*, 2006). En del av de sjukdomar som förekommer i olika utbredning hos katter är bland annat parvovirus, toxoplasmos, coronavirus/FIP, calicivirus, herpesvirus och klamydia (Yamaguchi *et al.*, 1996; Mendes-de-Almeida *et al.*, 2007), samt parasiter i olika omfattning (Yamaguchi *et al.*, 1996; Millán & Casanova, 2009). Det förekommer FIV och FeLV i Sverige, men det anses som ovanligt enligt SVA (2015a,b) och det finns inget direkt vaccin emot dessa virus för katter i Sverige.

1.1.7. Katthemmen

Skygga katter är i grunden ett resultat av ägares ansvarslösa handlingar och vi borde ta ansvar för att hitta en lösning (Robertson, 2008). Men det råder delade meningar om vad

som bör göras: ska katterna lämnas ifred, avlivas, placeras på djurhem, eller skötas i de kolonierna de lever (Robertson, 2008)?

Det finns ett etiskt motstånd till att avliva hemlösa katter, men att inte göra någonting åt populationen löser inte problemet enligt årtal av försök anser Slater (2007). Många katthem väljer istället att ta in katter för att rehabilitera och adoptera dem till hem, eller stall som utekatter (C. True, Kattstallet, personligt meddelande, 13 februari 2015), men inga katthem i Sverige får statligt stöd utan katthemmen bygger sin verksamhet på ideella krafter, där empati och kärlek till katter många gånger är drivkraften (Eriksson *et al.*, 2009).

Att omhänderta hemlösa katter som inte är socialiserade till människor är dock kontroversiellt då många av de skyggare katterna aldrig haft mänsklig kontakt (Eriksson *et al.*, 2009). Katterna kan därför riskera att utsättas för stor stress, med potentiellt nedsatt välfärd och i många länder avlivas dessa katter på grund av plats- och tidsbrist eller/och oförmåga att finna ett hem åt dem (Hiby *et al.*, 2014). I Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2008:5) om hållande av hund och katt; saknr L102, finns det ett råd till 1 kap. 23§ att katter som är förvildade inte bör tvingas leva inomhus. Enligt Eriksson *et al.* (2009) är det onekligen stressande för skygga katter att hållas i fångenskap, men det kan troligen gå att vänja dem till miljön. Det är dock diskutabelt när det kommer till hur katterna mår fram tills de har anpassat sig (Eriksson *et al.*, 2009).

Avlivning skulle kunna vara ett humanare alternativ i vissa fall enligt Eriksson *et al.* (2009). Många katthem är medvetna om stressen vissa av katterna utsätts för och vill inte använda sig av avlivning som ett alternativ då alla katter är individer som förtjänar att finnas till (C. True, Kattstallet, personligt meddelande, 13 februari 2015). Enligt C. True får alla katter de fångar in och rehabiliterar på Kattstallet ett hem i slutändan.

Många katthem i Sverige är dock överfulla med platsbrist och är ekonomiskt pressade (Eriksson *et al.*, 2009). Enligt en omfattande svensk studie av Eriksson *et al.* (2009) hade de svenska katthemmen en medelkapacitet på 29 katter (6-100st) och fick in ungefär 10 katter per månad (0,5-30st). Det beräknade totalintaget på alla katthem i Sverige under ett år enligt studien var runt 7 400 katter. Det innebär att katthemmen enbart kan omhänderta en liten del av alla hemlösa katter som skulle behöva tas omhand i Sverige, utöver de ägda katterna som behöver omplaceras (Eriksson *et al.*, 2009). Då det kan vara kontroversiellt att ta hand om skygga/osocialiserade hemlösa katter kan det argumenteras enligt Tabor (1983) och Slater (2004) att dessa katter på katthem tar upp plats och resurser för de sociala katter som har en större chans att omplaceras, och därför är intag på katthem inte en effektiv lösning för att hjälpa alla hemlösa katter i ett land. Cirka 60% av alla katthem i Sverige mottog inte heller alla typer av katter (däribland förvildade) och 38% sa direkt nej till förvildade katter (Eriksson *et al.*, 2009).

För att minska antalet hemlösa katter i Sverige så finns det bland annat ett projekt som många förespråkar: TNR (Göteborgs katthjälp, 2014; Svekatt, 2015). Svekatt är ett svenskt riktäckande kattskyddsförbund som arbetar för katters lika värde. Alla medlemsorganisationer som arbetar för hemlösa katter (svenska katthem eller andra svenska katthjälpsorganisationer) kan få deras etiska märkning (Figur 1) som bevis på att de alla kämpar mot samma mål (Svekatt, 2015).

Figur 1. Svekatts etiska märkning. Svekatt, 2015

2. Syfte

Detta arbete ska belysa vad TNR är, om det är en bra lösning för att hantera de hemlösa katterna, samt vilka konsekvenser TNR kan få. TNR är dock inte det enda verktyget för att minska förekomsten av hemlösa katter i Sverige och andra faktorer som kan ha en positiv inverkan på förebyggandet av hemlösa katter kommer att belysas. En undersökning i ett TNR-rättsfall kommer att undersöka hur TNR-förespråkare och myndigheter ser på TNR, detta för att ta reda på hur de båda parterna resonerar.

3. Frågeställningar

- * Vad är TNR och vad finns det för för- och nackdelar?
- * Hur ser myndigheter på TNR i Sverige?
- * Varför överges katter och hur kan det förebyggas?
- * Vad anser allmänheten behöver göras för att förhindra risken att katter blir hemlösa?

4. Material & Metod

4.1. Litteraturstudie

Artikelsökning utfördes på tidigare TNR-forskning via Web of Science och Google scholar, samt om problematiken med och lösningar på hemlösa katter med variationer av huvudsökorden: trap, neuter, return, release, cat, feral, welfare, predation, impact, health, behavio*. TNR och Cat gav mig 53 träffar och TNR och Neuter gav 39 träffar, varav 8 involverade direkta TNR-studier. Fler TNR-studier har dykt upp under arbetets gång som redovisas i Tabell 1. Fyra böcker ligger som grund till litteraturstudien; *The welfare of cats* av Rochlitz, *The wild life of the domestic cat* av Tabor, *The domestic cat – the Biology of its behaviour* av Turner och Bateson samt *The behavior of the domestic cat* av Bradshaw *et al.* Dessa innehöll refereringar till andra artiklar som användes.

4.2. Besök

För att få insyn i hur Svenska TNR-kolonier sköts kontaktades organisationen Göteborgs katthjälp. Två TNR-kolonier i Göteborgsområdet besöktes den 23 april, 2015. Ansvarig person på varje koloni visade runt och berättade om TNR-kolonin, om deras tidigare arbete och den dagliga skötseln av kolonin.

4.3. Rättsligt underlag

För att undersöka hur Länsstyrelsen bedömer en TNR-koloni kontaktades Länsstyrelsen i Göteborg. Dombeslut i ett TNR-rättsfall, samt diverse skrivelser rörande den rättsliga tvisten delgavs. Detta dombeslut och skrivelser användes för att undersöka hur Länsstyrelsen bedömer en TNR-koloni och hur de båda parterna, samt Jordbruksverket resonerar kring TNR. En kort summering av fallet redovisas. Andra yttranden och kompletterande skrivelser mottogs från Göteborg Katthjälp för att ge en bredare förståelse för hur de båda parterna argumenterade i fallet.

4.4. Enkätstudie

En enkät som utfördes i Google Docs skickades ut via Facebook den 17 februari 2015 och låg uppe i fem dagar. Den fick spridas fritt och antalet svarande blev 3627. Denna riktade sig till allmänheten och rörde frågor om synen på hemlösa katter: problemet, kunskapsnivån, åtgärder samt diverse andra relaterade frågor. Några få av dessa frågor (om förebyggande åtgärder för att förhindra förekomsten av övergivande av katter) kommer redovisas.

5. Litteraturgenomgång

5.1. Hanteringsmetoder av hemlösa katter

Förutom att ta in hemlösa katter på katthem, som tidigare nämndes i inledningen, är det vanligare ur ett globalt perspektiv att använda andra metoder för att hantera de hemlösa katterna (Robertson, 2008). Då synen på katter är olika runt om i världen kan länder ha en varierande förekomst av hemlösa katter, värdera dem på olika sätt och därav ha olika lagstiftningar (om sådana skulle existera) för de hemlösa katterna (Hiby *et al.*, 2014; Turner *et al.*, 2014). När katter inte omfattas av någon lag omfattar det inte heller vilka metoder som får användas för att kontrollera populationen av hemlösa katter (Hiby *et al.*, 2014) och det blir vad människorna anser om dem som avgör hur de hanteras (Slater, 2007; Palmer, 2014). Katter kan ses som allt ifrån skadedjur, hot mot människornas hälsa, slöaktiga jägare på sårbart djurliv, integrerade medlemmar i ett ekosystem, intelligenta, kännande och självständiga varelser, eller övergivna och lidande offer för mänsklig försummelse (Palmer, 2014).

Katter är effektiva på att reproducera sig och det är en utmaning för alla former av populationskontroll (Mendes-de-Almeida *et al.*, 2006). Att "vänta och se" är något som ofta tidigare använts som ursäkt för att inte göra något (Robertson, 2008). Men som historien har visat om och om igen, kommer naturen inte ta hand om "problemet" på egen hand, och med den ökande empatin från samhällen och det ökade trycket på vissa auktoriteter är "vänta och se" inte längre lika accepterat (Robertson, 2008). Dock innebär inte det att alla kontrollmetoder är humana.

5.1.1. Eutanasi

Eutanasi kan ges i många olika former beroende på ett lands lagstiftning; allt ifrån att fånga in och avliva hos veterinär, till att skjuta på plats (Garcia *et al.*, 2001; Gunter & Terkel, 2002), förgifta eller släppa lös en dödlig sjukdom (Gunter & Terkel, 2002). Jakt eller infångande för avlivning kostar mycket pengar och tar tid, vilket gör att det inte alltid är de tillämplade metoderna, och andra, mer kontroversiella billiga medel, som exempelvis gift, används i stor utsträckning (Gunter & Terkel, 2002). I Sverige är det reglerat enligt 21§ i Lag (2007:1150) om tillsyn över hundar och katter, saknr L91 att under vissa omständigheter får misstänkt övergivna eller förvildade katter skjutas.

5.1.2. TNR

TNR betyder Trap-Neuter-Return och anses av många vara en human lösning för att hantera hemlösa katter (Bradshaw *et al.*, 2012; Svekatt, 2015). TNR går ut på att fånga in hemlösa katter (ofta från en koloni), kastrera dem och släppa tillbaka dem på den plats de kom ifrån (Göteborgs katthjälp, 2014). TNRM är ibland den valda förkortningen, som innebär ett ytterligare steg: kolonin är omskött (managed), där volontärer dagligen ser till katterna (Svekatt, 2015). I Sverige är kolonierna skötta och det innebär att katterna förses med tillräcklig föda, skydd ofta i form av kojor, veterinärbesiktning, vaccinering, ofta ID-märkning, samt infångning av sjuka individer för veterinärvård, samt omplacering av kattungar och mer sociala individer (Göteborgs katthjälp, 2014; M.Oude Tanke. Ordförande i Göteborgs Katthjälp. Personligt meddelande, 17 augusti 2015). Den vanligaste förkortningen i Sverige är TNR, och i denna studie kommer TNR-förkortningen hänvisa till en TNRM koloni (en omskött koloni) om inget annat anges.

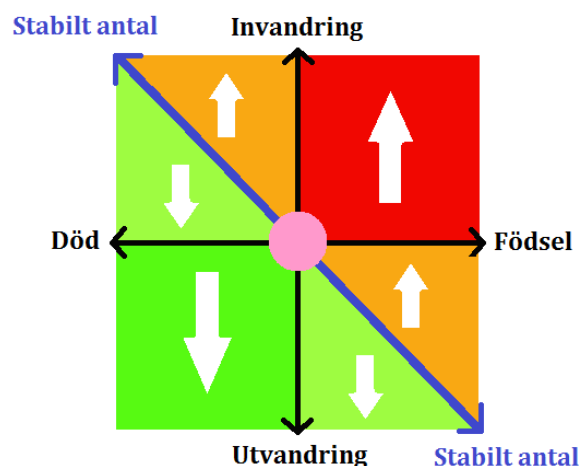
Ibland testas katterna mot sjukdomar, men att testa för virussjukdomar är ofta dyrt och långt ifrån alla som utför TNR runt om i världen har det som rutin (Slater, 2007). Generellt är det globalt olika standarder på TNR-metoderna och vilka vaccin som ges, utifrån den

smittobild som finns (Sturgess, 2007). I Sverige är grundvaccinationen för katt emot felint calici-, herpes- och parvovirus (Wingdahl & Ingman, 2009).

5.1.2.1. Forskningen

Syftet med TNR är att kontrollera kattpopulationen (genom att kontrollera reproduktionen), stabilisera kolonin (Gibson *et al.*, 2002; Palmer, 2014), förbättra hälsan för katterna och minska den negativa påverkan katterna kan ha på människor och djur i omgivningen samt i slutändan minska kolonins storlek och låta den avta allteftersom (Gibson *et al.*, 2002). TNR finns utspritt i världen och används i olika utsträckningar (Hiby *et al.*, 2014), men forskning i ämnet (Tabell 1) är dock begränsad (Hiby *et al.*, 2014) och många studier har fokuserat på förekomsten av sjukdomar, snarare än att följa populationsförloppet. I Sverige finns det ingen TNR-forskning.

Det finns fyra händelser som kan påverka populationen i en koloni: invandring, utvandring, födsel och död (Figur 2). En koloni minskar genom död (sjukdom, trauma m.m.) och utvandring av katter, antingen då resurserna inte räcker till, eller då något annat lockar. En koloni kan öka i storlek genom reproduktion och invandring (nya vandrar in eller överges av ägare) (Palmer, 2014) och dessa behöver kontrolleras för att på effektivaste sätt uppnå en stabilt minskande koloni (Schmidt *et al.*, 2009).

Figur 2: Påverkan på populationsdynamiken. De vita pilarna indikerar storleken på ökningen/minskningen. Rosa center indikerar en stabil population av samma individer. Blå linje betyder att kolonin är i ett stabilt antal, men inte samma individer, då ökningen är lika stor som minskningen.

Tabell 1: Majoriteten av funna TNR-studier

Publicerad	Land	Studielängd	Antal katter	Vaccin	Virustest	Klippt örspets	ID märkt	Forskare
1993	USA	3 år	41	Ja	*	Ja	*	Zaunbergcher & Smith
2002	Indiska Oceanien	1 år	158	Ja	Ja	*	Ja	Gibson <i>et al.</i>
2002	USA	7 år	7 903	Ja	Ja	Ja	Nej	Hughes <i>et al.</i>
2002	USA	3 år	158	Ja	Ja	Ja	Ja	Hughes & Slater
2002a	USA	4 år	5 323	Ja	Nej	Ja	Nej	Scott <i>et al.</i>
2003	USA	12 år	155	Ja	Ja	Ja	Ja	Levy <i>et al.</i>
2006	USA	10 år	8 000	*	*	Ja	Nej	Natoli <i>et al.</i>
2006	USA	12 år	103 643	Ja	Ja	Ja	*	Wallace & Levy
2011	Israel	1 år	260	Ja	*	Ja	Nej	Gunter <i>et al.</i>
2011	Brasilien	8 år	60	Ja	Ja	Ja	Ja	Mendes-de-Almeida <i>et al.</i>
2014	USA	5 år	11 423	Ja	Nej	Ja	Ja	Johnson & Cicirelli
2014	USA	2 år	2 366	Ja	Ja	Ja	Ja	Levy <i>et al.</i>

* Inga uppgifter

5.1.2.2. Positiva konsekvenser av TNR

Det finns många fördelar med att utöva TNR, framför att ha en okontrollerad koloni: det är ett bra tillfälle att övervaka smittor och sjukdomar hos populationen, samt kunna behandla eller avliva sjuka individer (Hiby *et al.*, 2014). Vaccinering vid TNR ger ett bra skydd, och fastän inte hela grundvaccinationen genomgås är det åtminstone bättre än att inte vaccinera enligt Fischer *et al.* (2007).

Katter i oskötta kolonier behöver ofta dela på begränsade resurser, vilket kan leda till stress och sjukdom (Gibson *et al.*, 2002). TNR ser då till att en koloni har tillräckligt av de resurser de behöver, samt en minskning av kattungar gör att de inte behöver konkurrera om dessa. Då en okastrerad koloni kan bestå till hälften av kattungar, är kastrering ett effektivt sätt att minska kolonins storlek (Levy *et al.*, 2003). Kastrerade katter får även bättre hälsa och en ökad kroppsvikt då de bland annat spenderar mer tid till att äta (Zaunbercher & Smith, 1993; Hughes & Slater, 2002; Scott *et al.*, 2002b; Fischer *et al.*, 2007; Finkler *et al.*, 2011a; Boznay & Bowlt, 2013).

Kastrerade kolonier är lugnare och håller ihop mera då katterna inte upplever samma drift att hävda revir enligt Tabor (1983) och Scott *et al.* (2002a). Enligt författarna vandrar de inte heller iväg lika mycket och minskar därför risken att ådra sig samt sprida smitta mellan kolonier. Med könsdriften reducerad upphör majoriteten av de störningsmoment människor kan uppleva: revirmarkeringarna i form av urinskvättning, vokalisering och slagsmål (Patronek *et al.*, 1996; Finkler *et al.*, 2011b). Steriliserade honor har mindre kortisolnivåer (troligen på grund av minskat reproduktionstryck) och de uppvisar mindre aggressivitet, vilket ökar den sociala kontakten mellan katterna (Finkler & Terkel, 2010) och tillsammans med en ökad mänsklig omvårdnad av kolonin kan aggressionen minska ytterligare (Finkler *et al.*, 2011a). Kastrering kan öka interaktionerna med volontärerna (Robertson, 2008) vilket kan ge mer sociala katter.

Med mindre aggression och slagsmål minskar risken för stress, smitta och infektioner (Tabor, 1983; Gibson *et al.*, 2002; Gunter & Terkel, 2002; Finkler *et al.*, 2011b) vilket kan förklara varför kastrerade katter ofta lever längre (Tabor, 1983; Wallace & Levy, 2006). För det mesta är det hanarna som har en ökad risk för att ådra sig vissa infektioner och sjukdomar på grund av slagsmål, men också genom vandringar mellan kolonier för att leta honor (Yamaguchi *et al.*, 1996; MacDonald *et al.*, 2000; Gibson *et al.*, 2002; Lee *et al.*, 2002; Luria *et al.*, 2004). I en studie av Gibson *et al.* (2002) hade hanarna upp till fem gånger högre förekomst av FIV än honorna, vilket bland annat sprids genom bett vid slagsmål.

Utöver de positiva konsekvenserna TNR ger för katterna finns även ekonomiska aspekter att ta i beaktande (Hughes *et al.*, 2002). Det anses bland annat billigare att hemlösa katter genomgår TNR, än den process det tar för Länsstyrelsen och Polisen att hantera varje hemlös katts ärende med infångning, stallning, laglig process och avlivning eller överlåtande till katthem (Bilaga 1 & 2).

5.1.2.3. Negativa konsekvenser av TNR

Några saker förändras inte eller lite genom TNR: predationen på bytesdjur finns kvar, det kan ta lång tid innan det sker en förändring av kolonistorleken, katterna kan fortfarande sprida sjukdomar och återlämnandet av kastrerade katter till kolonin kan anses av vissa som ett återövergivande (Barrows, 2004; Jessup, 2004; Longcore *et al.*, 2009; Roebeling *et al.*, 2014). Ofta kan det ta flera år innan en minskning av kolonin kan ses (Slater, 2007) och det är svårt att fånga in alla om kolonin är stor, en liten del av populationen kan finnas kvar och reproducera sig (Gunter & Terkel, 2002). Förekomsten av sjukdomar kan

fortfarande finnas kvar, fastän vaccinationer och skötsel kan förebygga förekomsten av sjukdomarna avsevärt (Gunter & Terkel, 2002; Barrows, 2004). TNR kan också ge större invandring då katterna inte försvarar sina territorier lika aggressivt (Gunter & Terkel, 2002; Mendes-de-Almeida *et al.*, 2006) och vissa argumenterar att kylan är ett problem i exempelvis Sverige (Borgvall, 2012). Ett synligt TNR-projekt för allmänheten skulle förutom att öka medvetenheten om vikten av bra ägarebeteende också kunna öka inställningen hos ägare att om katten överges till en TNR-koloni blir den omhändertagen, vilket skulle kunna uppmuntra att katter överges (Jessup, 2004; Palmer, 2014).

Att katter samlas i stora grupper kan dessutom öka smittspridningen, då många katter kan bli mer bekväma med varandra och sprida sjukdomar via närkontakt (Roebing *et al.*, 2014). Hygienskötseln av kolonin är därför viktig, då ordentlig städning av kattkojor och rengöring utfodningsplatsen kan förhindra att ohyra och patogener frodas (Roebing *et al.*, 2014).

5.2. Rättstvisten

Det finns en del små TNR-kolonier runt om i Sverige, och en av dem fick 2012 en kontroll av Länsstyrelsen. Det var en koloni på 8 katter vid ett boende som sköttes av en privatperson. Länsstyrelsen ansåg inte att TNR-kolonin kunde leva upp till vissa av paragraferna i lagstiftningen, genom att påpeka att en del katter inte var hanteringsbara, riskerade brist på tillsyn, belysning saknades i kojorna för tillsynens skull, kojorna uppfyllde inte utrymmeskraven för permanent katthållning och kojorna var inte tillräckligt skyddade året om (Wilck, 2012; Borgvall, 2012).

Privatpersonen överklagade med detaljbeskrivningar till Förvaltningsrätten i Göteborg att det inte finns lagkrav på att katterna ska vara hanterbara för tillsyn, belysningen gäller inte kojor, utrymmet avser katter instängda under längre tid (inte för frigående) därför kan lagen på mått inte appliceras, samt att kojorna är isolerade, vilket är tillräckligt skyddande då det enligt lagstiftningen anses tillräckligt för katthållning i permanenta rastgårdar (Herveus, 2012).

Förvaltningsrätten upphävde Länsstyrelsens beslut på alla punkter med detaljerade beskrivningar och argument som stödjer TNR-kolonins argumentation (Bilaga 3). TNR-kolonin blev godkänd.

5.3. Övergivande

Då det inte finns några studier om varför katter överges till naturen eller på gatan i Sverige är det nästan omöjligt att veta vilka orsaker och åsikter som ligger bakom. De vanligaste orsakerna att överlåta katter till katthem i Sverige enligt den enda studie som finns (Eriksson *et al.*, 2009) var att katten sades vara hemlös av dem som lämnade in den (66%), följt av att ägaren var allergisk (27%). Övriga procent är uppdelade på flytt, ägarens död eller sjukdom, ålder, ny familjesituation, tröttnade, tidsbrist och statligt överlämnade (polis m.m.). Många av de hemlösa katterna som kommer till katthem hittas på olika ställen som golfbanor, trädgårdar och skogen, i allt från skräpkorgar till kartonglådor (Eriksson *et al.*, 2009).

Då inga studier hittades genom litteraturgenomgången som berörde varför katter överges i Sverige (blir hemlösa), har denna studie istället fokuserat på andra länders forskning i området för att möjligen kunna dra liknande paralleller till Sverige. Inga studier hittades som berörde direkt varför ägare överger sina katter på gatan, men några studier har undersökt ägarnas anledningar att överlåta till katthem (inlämnande av upphittade hemlösa är inte medräknat). Studier har visat att riskfaktorer för överlåtande till katthem kan vara många (Tabell 2).

Tabell 2: Tabellen innehåller en beskrivning av de faktorer som ökar risken för att en katt överges till katthem enligt tidigare studier.

Orsak	Referens
Kattbaserade faktorer	
Okastrerad (80% högre risk)	Patronek <i>et al.</i> , 1996; Salman <i>et al.</i> , 1998; New <i>et al.</i> , 2000
Ung katt (< 1 år)	Kass <i>et al.</i> , 2000
Hona (70% högre risk)	Salman <i>et al.</i> , 1998
Beteendeproblem	Patronek <i>et al.</i> , 1996; Salman <i>et al.</i> , 1998; New <i>et al.</i> , 2000
Mänskliga faktorer	
Kort ägandeskap	New <i>et al.</i> , 2000
Ingen veterinärvård	Salman <i>et al.</i> , 1998
Okunskap/fel förväntningar hos ägaren	Patronek <i>et al.</i> , 1996 Salman <i>et al.</i> , 1998
Ung ägare	Salman <i>et al.</i> , 1998; New <i>et al.</i> , 2000
Vara man	Salman <i>et al.</i> , 1998; New <i>et al.</i> , 2000
Ha barn	Salman <i>et al.</i> , 1998
Skaffa djur till sina barn	Salman <i>et al.</i> , 1998
Låg inkomst	Salman <i>et al.</i> , 1998; Finkler & Terkel, 2012
Lägre utbildning	New <i>et al.</i> , 2000 Finkler & Terkel, 2012

5.4. Enkäten

Resultatet från enkätstudien, som berör vilka åtgärder som behövde införas för att motverka förekomsten av hemlösa katter, visade att av de 3627 som svarade var 88,5% kvinnor och det fanns en spridning av åsikter (Tabell 3) där bland annat 92,1% av alla svarande ansåg att obligatorisk ID-märkningskrav var en bra idé.

Tabell 3: Procent av svarande som ansåg vad som behöver införas för att minska risken att katter blir hemlösa

Flera alternativ som kan minska förekomsten av att katter blir hemlösa	%
ID märkningskrav är viktigt för att minska hemlösheten	81,1
Strängare straff för att överge	77,3
Direkta lagar emot övergivande	75,2
Krav på kastrering av utekatter	67,5
Fler kontroller från länsstyrelsen av djurägare	36,1
"Kattkörkort" – uppvisa kunskapsbevis för att få äga katt	28,0
Obligatoriska djurkurser i skolan	26,8
Krav på inomhushållning av katt	6,2
Övrigt	4,7
Den absolut viktigaste åtgärden	%
ID märkningskrav	28,5
Kastreringskrav	25,7
Direkta lagar emot övergivande	17,6
Strängare straff för att överge	16,3
Övrigt	11,9

6. Diskussion

Majoriteten av den TNR-forskning som redovisas här, är gjord i USA och för att kunna bemöta ämnet TNR i Sverige kan jag endast dra paralleller till dessa studier. Av den sparsamma forskning som jag tagit del av ställer sig de allra flesta forskarna positivt till TNR.

6.1. Positiva konsekvenser av TNR

6.1.1. Katterna

Det finns studier som visar på att TNR kan ha en positiv effekt på ett brett spektrum. I San Jose startades ett TNR-projekt av den statliga djurkontrollsenheten med syfte att minska intaget av hemlösa skygga katter till deras center (då det nästan alltid resulterade i avlivning) (Johnson & Cicirelli, 2014). Målet var därför att minska avlivningarna och minska kostnaderna för att hantera dessa katter. Efter fyra år av TNR-projekt hade intaget på centret minskat med 30%, vilket gav organisationen bättre förutsättningar att öka välfärden för de andra djuren de tog in (Johnson & Cicirelli, 2014). Avlivningarna minskade från 70% till 23%, och eutanasin på grund av luftvägsinfektioner minskade med 99%, troligen på grund av bättre möjlighet och resurser att behandla de intagna. De döda och upplockade katterna på vägarna minskade med 20% (Johnson & Cicirelli, 2014).

En studie av Levy *et al.* (2014) pågick under två år och innefattade en jämförelse av 2366 katter. De jämförde den statliga djurkontrollsenhetens intag och avlivning av hemlösa katter i ett specifikt område med TNR, mot ett annat område utan TNR. Efter två år kunde forskarna se ett 3,5 gånger högre intag av hemlösa katter i icke TNR-område med 17,5 gånger högre avlivningar. Liknande resultat kan ses hos ett TNR-projekt i Florida på initiativ av Florida Orange County Control Service: avlivningarna minskade, adoptionerna ökade och klagomålen från allmänheten minskade med 25% enligt Hughes *et al.* (2002).

Av de TNR-studier jag har läst har vissa liknelser påträffats: eutanasin hos veterinären på välfärdsgrunder då katter varit för svaga och sjuka för att kunna släppas tillbaka var mellan 0,3-0,5% av alla intagna (Scott *et al.*, 2002a; Wallace & Levy, 2006; Levy *et al.*, 2014). De katter som med tester påvisats ha virussjukdomar, utan att ha varit kliniskt sjuka, och avlivats på de grunderna är inte inräknade. Detta visar på att inte alla katter som växer upp som hemlösa uteslutande bör avlivas av välfärdsskäl. Många av forskarna rapporterar också att majoriteten av TNR-katterna har haft bra kroppscondition (Scott *et al.*, 2002b; Levy *et al.*, 2003; Johnson & Cicirelli, 2014), och ännu bättre efter TNR (Hughes & Slater, 2002). Palmer (2014) drar slutsatsen att i TNR-kolonier som är skötta av volontärer (där katterna är vaccinerade) verkar ha en god välfärd och en bra livslängd. Om vissa skygga katter dessutom är födda och uppvuxna i kolonin skulle de kunna känna sig mer lugna i sin egen miljö än i en främmande. Då stress påverkar immunförsvaret negativt (Dhabhar, 2014), kan det därför vara väldigt ifrågasättande vad skygga katter i en innemiljö egentligen har för välfärd.

6.1.2. Samhället

Positiva konsekvenser för djuren är inte det enda fördelarna som omfattas i ett TNR-projekt (Gunter & Terkel, 2002; Levy *et al.*, 2014). En positiv effekt kan även ses i samhället (Gunter & Terkel, 2002; Levy *et al.*, 2014) och en studie visades på en ökad positiv inställning till kattkolonier bland invånare om katterna hade genomgått TNR (från 17% till 44% positivt inställda) (Gunter & Terkel, 2002) och många invånares argument emot kattkolonier (slagsmål, oljud, aggression, kattungar som lider, m.m.) är sådana som oftast försvinner med sterilisering (Levy *et al.*, 2014).

Kostnaderna är också en viktig aspekt. Enligt Florida Orange County Control Service (FOCCS) minskade kostnaderna för deras intagningscenter om de lade sina resurser på TNR och lät volontärer ta hand om kolonierna, snarare än intagning och avlivning som de vanligen brukade göra (Hughes *et al.*, 2002). Kostnaden för TNR per katt var 56\$, och för processen att ta in en katt, ge den husrum och hantera djurskyddsärendet innan avlivning var 139\$ per katt. För studiens 7 903 katter sparade FOCCS; 655 949\$ på sju år (Hughes *et al.*, 2002).

I Sverige uppskattade Länsstyrelsen i Västmanland (Länsstyrelsen Västmanland, 2013) att kostnaderna för rättsärenden av hemlösa katter (ta in och omplacera eller avliva) motsvarade cirka 3 150 000 kr totalt för samtliga länsstyrelser i Sverige under 2010. Enligt dem var Polisens beräkningar för hanteringen ungefär 9 750 000 enbart för personalkostnader. Totalt var de båda myndigheternas kostnader för hanteringen av hemlösa katter cirka 15 miljoner kronor under 2010. Då är Polisens kostnader för veterinärvård och uppställning inte inräknade. Jag tror att om TNR vore en etablerad praxis där ideella föreningar kan ta hand om de hemlösa katterna genom TNR och intag på katthem av de mest omplaceringsbara, skulle Polisen och Länsstyrelser spara mycket pengar att lägga på andra viktiga samhällsfrågor.

Enligt Göteborgs katthjälps uträkningar räknade de på att kostnader för avlivningar för 27 infångade katter, med kontorsarbete, infångning, stallning och avlivning för Länsstyrelsen och Polisen skulle ge en totalsumma av 89 694 kr (Bilaga 1). Att låta 20 katter genomgå ett TNR-projekt med handläggning, uppställning, veterinärvård, kostar ungefär 37 634 enligt deras exempel (Bilaga 2). Förutsatt att dessa siffror är korrekta bör TNR därför tas i betänkande inte bara ur ett välfärdsperspektiv, utan även ett ekonomiskt samhällsperspektiv.

6.2. Negativa konsekvenser av TNR

Det råder motstridigheter mellan TNR-supporter och miljö- och naturvårdare (Dombrosky & Wolverton, 2014; Palmer, 2014). Många miljö och naturvårdare förespråkar avlivning av kattkolonier (Barrows, 2004; Jessup, 2004; Dombrosky & Wolverton, 2014), då de anser att katter inte hör hemma i ekosystemet. De ifrågasätter också om det är etiskt rätt att låta katter leva i ett tillstånd som möjligen kan innebära en dålig välfärd. Många av de artiklar som är skeptiska till TNR finns i tidskrifter som Conservation Biology och andra forum som verkar för de vilda djuren. Dessa artiklar inriktar sig nästan uteslutande på predation och katters negativa aspekter på naturen, snarare än vad TNR kan bidra med för katterna. Men i kontrast till detta är TNR-stödjande artiklar inriktade på katterna och inte på den påverkan katter kan ha på smådjur. Båda sidorna har vettiga objektiva argument anser jag, så hur en person väljer att ställa sig i TNR-frågan beror mycket på vilka utgångspunkter denne har och vad som väger tyngst i dennes åsikt. Ofta kan åsikter vara känslomässigt grundade vilket kan göra debatten känsloladdad (Robertson, 2008).

Enligt mig kan det bli nästan omöjligt att hitta en ultimät lösning där båda sidorna av diskussionen är överens om hur man bör hantera de hemlösa katterna, då de har olika utgångspunkter och ideologier. Båda sidorna håller dock med om att roten till problemet att hemlösa katter överhuvudtaget finns är ägares ansvarslösa handlingar (Macki, 2011). Båda sidorna anser generellt att inga åtgärder kommer lösa problemet helt, utan att först ändra människors uppfattning av ägandeskap, via utbildning (Barrows, 2004).

Det har gjorts en del empiriska studier samt många inofficiella observationer där eutanasi används för att eliminera kolonier och resultatet har ofta varit att nya kolonier återuppstår på samma platser ganska snart efteråt (Apps, 1983; Tabor, 1983; Hughes *et al.*, 2002; Kass, 2007; Slater, 2007). Detta är ett fenomen som kallas vakuumeffekten. När en nisch

plötsligt töms på dess invånare öppnar det upp för andra i närheten att strömma in och överta den platsen och de resurserna. Det finns inget som hindrar detta och oftast blir det bara ett oändligt återupprepande av massavlivningar för att försöka kontrollera populationerna (Apps, 1983; Tabor, 1983; Hughes *et al.*, 2002; Kass, 2007; Slater, 2007).

6.2.1. Invandringen

TNR-kolonier kan generellt ha en högre invandring i jämförelse med okastrerade kolonier enligt Gunter *et al.* (2011). Författarna ansåg att en högre invandring kunde bero på ett så kallat beteende-vakuum, där de agnostiska beteendena minskade hos steriliserade och därav kunde fler katter samsas om samma resurser. Nya katter kan då sälla sig till kolonin och överta den reproduktiva rollen (Hiby *et al.*, 2014).

Glöm dock inte att fastän okastrerade kolonier inte har samma invandring har de tillskott i form av kattungar. I studier på jämförelsen mellan skötta TNR-kolonier och okastrerade men skötta kolonier stabiliserar TNR-kolonier med tiden (Gunter *et al.*, 2011) samt minskade (Stoskopf & Nutter, 2004). Fastän TNR-projekt har gjorts har deras framgång ibland varit svåra att se i studier (Foley *et al.*, 2005). TNR ger en långsiktig minskning som tar tid och det går ofta inte att se framgångarna på en gång (Schmidt *et al.*, 2009). Enligt Stoskopf och Nutter (2004) kan det ta mellan fyra till tio år tills en koloni teoretiskt sett skulle ha försvunnit och det kräver engagemang. Till skillnad från många länder har Sverige en ganska liten förekomst av hemlösa katter i jämförelse, och invandringen från närliggande områden är troligen inte lika påtaglig vilket skulle kunna minska invandringens effekt på kolonin. TNR skulle därför kunna fungera mer effektivt i Sverige anser jag.

6.2.2. Kyla

Bland de betänkligheter som cirkulerar kring om TNR borde accepteras i Sverige eller inte, berör frågan om hur katterna skulle klara vårt svenska vinterklimat (Borgvall, 2012). Det vi dock inte får glömma är att djur har anpassningsförmågor som gör dem kapabla till att vistas i olika klimat så länge bytet inte sker abrupt innan kroppen hinner med att anpassa sig (Scholander *et al.*, 1950). Enligt en studie av Hensel & Banet (1982) ökade pälsväxten (längd och täthet) med 35%, metabolismen (ämnesomsättningens processer i kroppen) vid vila ökade med 20% och den totala metabolismen var 45% större, vilket ökade foderkonsumtionen när en grupp av katter utsattes för lägre temperaturer under en period. Att jag väljer dessa äldre studier för att kort beskriva katters anpassning till kyla är av den anledningen att det inte finns några nyare studier på katt. Jag utgår därför från att termoreguleringsmekanismerna är så allmängiltiga att specifika studier hos katt inte behövs och att de gamla fortfarande är giltiga.

I ett yttrande från experten Krister Sällvik, Professor emeritus i byggnadsfunktion och djurens närmiljö, angående TNR-tvisten ansåg han att de kattkojor som fanns i TNR-kolonin utan tvekan följde djurskyddsföreskrifternas krav på komfort. Han ansåg även att kojorna gav katterna en bra termisk bekvämlighet där de kunde upprätthålla en termoneutral zon, förutsatt att de har vinterpäls och får tillräckligt med foder, ner till -25°C förutsatt att de vägde minst 3 kg och hade minst 10 mm vinterpäls och fick 1,5 gånger underhållsfodret (Bilaga 4). Huruvida TNR-kolonier bör hållas i de norra delarna av Sverige där vintrarna kan bli mycket stränga är en diskussion för sig, men i nedre halvan av Sverige där vintrarna generellt är mildare borde en TNR-koloni som får 1,5 gånger underhållsfodret samt isolerade kattkojor klara av vintern utan nämnvärda svårigheter.

Per Michanek, Veterinär och medicine doktor i ämnet husdjurens närmiljö (Bilaga 5 och 6) yttrade sig i TNR-fallet och ansåg även han att katter klarar låga temperaturer genom att

öka sin ämnesomsättning och isolering. Detta kräver dock en inväpningsperiod utomhus, vilket hösten ger, och resulterar att när vintern kommer har de tillräckligt med morfologiska anpassningar till ett liv utomhus utan att frysa. Michanek anser att en isolerad koja utan tvekan ger en katt som är van att vara ute, tillräckligt med skydd för att klara vintern bra och att hur kattens värmebalans fungerar är ett ämne som sedan lång tid tillbaka är vedertagna fakta med mycket vetenskaplig grund (Bilaga 6). Han beklagar sig över att myndigheter inte verkar insatta i dessa kunskaper. Enligt det tredje expert-yttrandet i TNR-fallet anser också Jan Nedergaard, Professor i fysiologi, att katterna klarar av att anpassa sig till klimatet så länge de har boplatser och tillräckligt med mat (Bilaga 7).

Det kan med detta som underlag visa på att katter klarar sig i vårt klimat, så länge de hinner anpassa sig till temperaturförändringarna, har boplatser där de är skyddade mot väder och vind, har gott hull och får tillräcklig föda. Katter får bättre hull när de kastreras (Boznay & Bowl, 2013), vilket jag anser lägger vikt till argumentet att TNR-kolonier kan klara sig bra i Sveriges klimat.

Jag håller med Stoskopf & Nutter (2004), Slater (2007), Palmer (2014) och Rochlitz (2014) att av de studier som finns verkar det som att i situationer där kolonier kan bli ordentligt skötta med veterinärundersökning, vaccinering, tillsyn och ordentlig hushållning, behöver inte tillvaron för en skygg hemlös katt vara något negativt, utan kan snarare ge dem ett fullgott långt liv. Det kan bli en stor skillnad från situationen för alla de okastrerade kolonierna i Sverige som ingen tar ansvar för. Jag anser att de positiva konsekvenserna överväger de negativa när det kommer till för- och nackdelarna med TNR för katterna. Kastreringsprocessen är troligen påfrestande med infångande och operation, men i längden tror jag att de katter som är för skygga för att bo med människor och som fötts och levt hela sitt liv i en koloni i ett specifikt område skulle må bättre av att stanna kvar i kolonin om kolonin blir omskött, snarare än att genomgå den påfrestande och stressfull situationen i fångenskap de skulle kunna uppleva enligt Eriksson *et al.* (2009).

Att ta in alla 100 000 hemlösa katter i Sverige på katthem är inte realistiskt då det finns alldeles för få platser enligt Eriksson *et al.* (2009), och att avliva alla hemlösa katter skulle ge starka reaktioner från befolkningen (Slater, 2007). Därför anser jag att TNR, med alla fördelarna som det medför för katterna kan vara en bra hanteringsmetod för att kontrollera populationen av de skyggare hemlösa katterna som skulle bli för stressad för att vistas inomhus. Omplacering av de sociala katterna, samt kattungar är en bra ide att komplementera med. De argument emot TNR grundar sig enligt min åsikt mest på oron över att tillåta att kolonier existerar överhuvudtaget, då de kan predera på smådjuren.

6.3. Hur ser myndigheterna på TNR i Sverige?

Jag tror att det råder okunskap i ämnet TNR bland de myndigheter som ska bedöma TNR-kolonier och att det kan ha gett upphov till att rättsfallet ovan gick till förvaltningsrätten. I Länsstyrelsens kontroll var det bara praktiska punkter som diskuterades (hanteringsbarheten och kojorna) men under rättsprocessens gång kom skrivelser fram med argument som visade att Länsstyrelsen i grunden ifrågasatte TNR som en praktisk tillämpningsmetod.

I teorin finns inget lagmässigt hinder för TNR enligt Jordbruksverket (Bilaga 8), så länge katterna får den tillsyn, mat och skydd lagen kräver. Det som dock ofta argumenteras och som Länsstyrelse, Jordbruksverket och TNR-förespråkare är oense om är huruvida TNR uppfyller lagstiftningen på några av de generella punkterna: Enligt 2§ djurskyddslagen (1988:534) skall djur behandlas och skyddas mot onödigt lidande och sjukdom, ges tillräckligt med foder och tillsyn (3§), hållas i en god djurmiljö där deras hälsa och

naturliga beteenden främjas (4§), samt om ett djur är sjukt eller skadat ska det få nödvändig vård (9§) (Bilaga 8; Bilaga 9).

På dessa grundläggande punkter anser myndigheterna (Länsstyrelsen och Jordbruksverket) att TNR generellt har svårt att uppfylla lagkraven. De som har praktisk erfarenhet av TNR och som fördjupat sig i forskningen som finns om TNR, anser att lagen uppfylls och att katterna i TNR-kolonierna i Sverige har bra välfärd (M.Oude Tanke. Ordförande i Göteborgs Katthjälp. Personligt meddelande, 17 november 2015).

Min egen uppfattning av TNR och paragraferna är att TNR kan anses uppfylla 2§ eftersom okastrerade och oskötta katter kastreras, vaccineras och omhändertas i en omskött koloni. Därav är de skyddade mot onödigt lidande och sjukdom. Enligt 3§ förser koloniskötarna katterna med mat och vatten, vilket oskötta katter kan ha svårare att få tag på. Enligt 4§ är ett liv utomhus högst kompatibel med deras naturliga beteenden och vad det gäller hälsa med vaccination och kastration har forskning visat att hälsan blir bättre än om katterna varit okastrerade och oskötta som tidigare nämndes. Om en katt blir skadad, är det förstås en risk för hälsan, men denna risk förekommer även hos ägda huskatter. En sjuk och skadad katt får nödvändig vård i en TNR-koloni där volontärerna fångar in och tar katterna till veterinär om det skulle behövas (M.Oude Tanke. Ordförande i Göteborgs Katthjälp. Personligt meddelande, 17 augusti 2015) vilket då är förenligt med §9. Det går att argumentera att om katten behöver medicinering eller långtgående omvårdnad kan det vara nästan omöjligt att ge till en skygg ohanterbar katt. I sådana lägen skulle eutanasi kunna vara ett humant alternativ. Jag anser dock att samma problem föreligger med ladugårdskatter som är skygga och ohanterbara. Är det ena en accepterad djurhållning när det gäller dessa paragrafer, kan TNR också bli accepterat.

Borgvall (2012) på Länsstyrelsen i Västra Götaland ansåg i TNR-fallet att *”det kan vara svårt att ha tillräcklig tillsyn för de mest skygga, samt att hantera dem om behovet skulle uppstå eller fånga in dem för undersökning om de blir sjuka. En sjuk katt drar sig ofta undan och kan då vara svår att hitta”*. Detta motstred dock Oude Tanke, ordförande i Göteborgs katthjälp, som har etablerad erfarenhet av detta och hävdar att de inte haft några problem att återinfånga sjuka eller skadade katter upprepade gånger. Hon har skrivit ett svar (Bilaga 9) på Jordbruksverkets skrivelse (Bilaga 8) *”Om djurskyddsaspekterna vid användning av Trap-Neuter-Return metoden till att förvalta kolonier av förvildade katter”*, där Oude Tanke som sakkunnig i ämnet TNR lägger upp argument emot Jordbruksverkets plädering varför TNR skulle anses som en svåruppnådd laglig metod.

Att just kattkojorna och skydd mot väder och vind blev en diskussion i TNR-fallet anser jag förvirrande då bland annat Lantbruksstyrelsens kungörelse (LSFS 1982:21) om djurhållning m.m.: saknr L3, (som ligger under Jordbruksverkets hemsida och inte upphör förrän 1 januari 2017,) tar upp att förvaring och uppfödning av katt får ske i lösdrift utomhus i täckt rastgård med isolerade kattkojor, och att kojan inte får vara så stor att katterna får svårigheter att hålla värmen (2 kap. punkt 2.63). Jag ställer mig därför skeptisk till om det är någon markant skillnad på temperaturen för kattkojor utomhus i TNR-kolonier och i den täckta rastgården.

Lagar ska enligt min uppfattning baseras på forskning. Då många anser att TNR är godtagbart, bland annat Stoskopf & Nutter (2004), Slater (2007), Palmer (2014) och Rochlitz (2014) verkar myndigheternas argumentering emot TNR diskutabel. Enligt det TNR-fall som tidigare beskrevs godkände Förvaltningsrätten TNR-kolonin på grunderna att Länsstyrelsens argument inte var rimliga och saknade lagstöd, och att proportionalitetsprincipen inte krävde det som Länsstyrelsen krävde. 2013 skrev Jordbruksverket ett yttrande i den lagliga tvisten om TNR-fallet med en referenslista de

sade låg till grund för deras ställningstagande (Bilaga 10) där de ställde sig skeptiska till TNR överlag. Jordbruksverket stödde Länsstyrelsen och ansåg att TNR inte var förenligt med lagstiftningen och att kattkojor som skyddar mot väder och vind inte var tillräckliga.

Förutom att Jordbruksverkets skrivelse saknade referenshänvisningar i texten visade det sig att referenslistan (Bilaga 11) inte stödde deras yttrande. Göteborgs katthjälp undersökte referenslistan och mailade alla forskare på listan med förfrågan om deras artikel verkligen stödde Jordbruksverkets påstående (M. Oude Tanke, ordförande Göteborgs Katthjälp, personligt meddelande, 22 september 2015). Av de många svar som kom tillbaka var många forskare chockade över hur deras artikel kunde missvisas och en del av artiklarna kunde inte ens användas i det sammanhang som Jordbruksverket använde dem till (Bilaga 11). Ingen av de svarande ansåg sig stödja Jordbruksverkets skrivelse och många av forskarna var dessutom positivt inställda till TNR och blev upprörda.

Dessa referenser och svar från forskarna sammanställdes av Oude Tanke i en lista och skickades till Förvaltningsrätten (Bilaga 11). Att använda en felaktig referenslista och påstå att den listan stöder Jordbruksverkets ställningstagande är inte godtagbart. Det är inte ett acceptabelt agerande från en stor myndighet som ska vara regeringens expertmyndighet och personligen anser jag att det skadar förtroendet. Deras uppgift som myndighet är att lagstifta, och dessa bör utgå från forskningen som finns, inte bara åsikter. Att Jordbruksverket inte själv startar en svensk TNR-forskning för att använda som ett objektivt underlag tyckte många forskare i listan (Bilaga 11) var underligt.

Enligt Kalle på Jordbruksverkets forum (Kalle. Jordbruksverket. Personligt meddelande. 16 mars 2015) krävs det generellt en bedömning från Länsstyrelsen i varje enskild koloni, för att klargöra om djurhållningen är godkänd. Min förhoppning med detta arbete är att en ökad förståelse och acceptans för TNR och vad det innebär kan spridas, och att TNR-kolonier i framtiden ska bemötas av myndigheter som har en djupare förståelse och forskningsmässig kunskap i ämnet för att motverka förutfattade åsikter. Jag vill med detta arbete därför belysa den oenighet som finns mellan myndigheterna och de som stödjer TNR och hoppas kunna minska gapet så att TNR kan bli ett aktuellt ämne att diskutera. Min förhoppning är att existensen för de 100 000 hemlösa katterna i Sverige erkänns och att ett allmängiltigt acceptabelt beslut kan tas hur man lämpligast bör hantera dessa katter. Besluten bör grundas på förståelse för var alla hanteringsmetoder innebär, samt vetenskaplig anknytning.

6.4. Lösningar för att förebygga övergivande av katter i Sverige

Det viktigaste att förstå är att TNR inte är en fullständig lösning för att hantera problemet med den hemlösa populationen (Hiby *et al.*, 2014). Avlivning, TNR eller intag på katthem är övergående lösningar för att få bukt på den redan existerande hemlösheten, men jag anser inte att det räcker med att bara bota symptomen. För att verkligen motarbeta hemlösheten behöver vi gå till källan av problemet och sätta in mer resurser på att förhindra att katter bli hemlösa från första början (Hiby *et al.*, 2014).

Enligt enkätstudien om allmänhetens åsikter ansåg majoriteten av de svarande att för att förebygga att katter blir hemlösa var ID-märkningskrav en självklar åtgärd. Enligt den senaste utredningen om en ny Djurskyddslag från 2011 (SOU, 2011), var ett sådant förslag med, tillsammans med registrering, men än så länge har inte regeringen tagit ställning och verkställt ett sådant beslut. De största kraven som enkätsvarande ställde för att minska hemlösheten var: strängare straff, starkare lagar och krav på ägarna. En summering är att högre krav krävs på ägandeskap, och högre krav på ett rättssystem som inte tillåter försummelser av lagstiftningen.

6.4.1. Utbildning

Fastän båda sidorna i debatten om TNR är oense om hur hemlösa katter praktisk bör hanteras är de åtminstone överens om att ägarnas beteende är roten till problemet (Macki, 2011) och TNR eller avlivning kommer inte lösa problemet i grunden utan att först ändra ägarens beteende och inställning (Barrows, 2004).

Enligt en studie av Salman *et al.* (1998) minskade risken för överlåtande till katthem om ägaren läst en bok eller annat utbildningsmaterial om kattbeteende. Utbildning och kunskapsspridning bland djurägare anses vara en av de viktigaste åtgärderna för att minska förekomsten av hemlösa katter och motverka ett ansvarslost ägarbeteende (Patronek *et al.*, 1996; Patronek, 1998; New *et al.*, 2000; Rochlitz, 2000; Gunter & Terkel, 2002; Hughes *et al.*, 2002; Barrows, 2004; Richards, 2004; Winter, 2004; Suzán & Ceballos, 2005; Natoli *et al.*, 2006; Schmidt *et al.*, 2009; Hiby *et al.*, 2014). En viktig myt att spräcka är att vissa ägare tror att en hona behöver en kull före kastration, det finns inget vetenskapligt stöd för det överhuvudtaget (New *et al.*, 2000; Kass, 2007; Hiby *et al.*, 2014).

I den Europeiska konventionen om skydd av sällskapsdjur av Europarådet (COE, 1987) som bland annat Sverige skrivit på, framgick av kapitel 4, artikel 14 om information och utbildningsprogram, att de länder som skrivit på konventionen ska uppmuntra utvecklingen av information och utbildning för att öka medvetenheten och kunskapen bland organisationer och individer angående hållande m.m. av sällskapsdjur. Speciellt för att motverka att djuren reproducerar sig oplanerat, samt att människor tar på sig ett oansvarfullt ägandeskap som leder till en ökning av oönskade och övergivna djur (COE, 1987).

Ofta kan lidande härledas till bristande kunskap och ansvarstagande, och det är viktigt att börja utbilda unga barn för bäst resultat (Schwib *et al.*, 2010). Empati är en viktig egenskap att utveckla för att på bästa sätt anamma ett ansvarsfullt ägandeskap (Kass, 2007). REDE är ett

utbildningsmaterial i skolor och på förskolor i Sverige som är en ideell satsning från Djurskyddet Sverige och Svenska Djurskyddsföreningen (Malm, 2015). Syftet med projektet är att alla barn i Sverige ska utveckla empati, medvetenhet för andras känslor och ett respektfullt synsätt gentemot djur och natur. REDE (Figur 3) är ett värdegrundsmaterial som utvecklar barnens förmåga till att ta andras perspektiv, visa omsorg och reflektera över sin egen roll och sitt ansvar. Dock behövs mycket resurser och personal till att sprida kunskap (Murray, 1992).

Veterinärkliniker anses vara en bra källa för att sprida generell information, och deras länk mellan ägare och dess djur är viktig (Finkler & Terkel, 2012). Det kan därför innebära att veterinärens roll i framtiden blir väldigt viktig i framgången att minska hemlösheten.

6.4.2. ID märkning

I Sverige finns det ingen lagstiftning för ID-märkning av katter. Att ID-märka sin katt har bara positiva fördelar enligt min personliga åsikt: om katten blir borttappad kan den återbördas hem relativt snabbt och det blir mindre belägningsgrad på katthemmen (Weiss *et al.*, 2011). Allmänheten kan själv söka på ett register och leta upp katten om den har en tatueringskod. ID kan också minska risken att katten blir hemlös då katten kan återkopplas till en ägare (Patronek, 1998) och en synlig ID markering kan få människor att förstå att den har en ägare och därav öka villigheten att försöka hjälpa katten hem igen (Lord *et al.*, 2010).

Figur 3: REDEs logga. REDE, 2015

Genom att kunna koppla en katt till en ägare minskar sannolikheten att katten blir övergiven, och uppmuntrar ägaren att ta ansvar för den (Weiss *et al.*, 2011). ID-märkning ger ett stöd i en rättsprocess om katten skulle bli övergiven, och bristande ägandeskap kan därför åtgärdas enligt lagens rätt.

För att få fler att ID-märka sina katter är veterinärens roll extremt viktig, samt uppfödarnas. De är den kontakt ägare möjligen har med någon annan angående sina djur och om veterinärer förklarar fördelarna och hur viktigt det är med ID-märkning, samt förser djuret med gratis ID och halsband vid kastrering (som subventioneras) tror jag, Lord *et al.* (2010) och Rochlitz (2014) att det kan göra mycket för att förbättra ett ansvarsfullt ägandeskap.

Det är viktigt att ha i minne att om en övergiven katt inte kan återkopplas till en specifik ägare, är det ett lagbrott som går obestraftat, och en ägare som kan agera utan konsekvenser. Det går inte att införa ett förbud mot övergivande, och upprätthålla lagen, utan att först införa ett ID-märkningskrav (Gunter & Terkel, 2002). Registrering och ID-märkning är därför kraftfulla redskap för att uppfylla lagstiftningen ordentligt (Hiby *et al.*, 2014).

6.4.3. Kastrering

För att minska förekomsten av hemlösa katter är kastrering av huskatter viktigt (Natoli *et al.*, 2006). Kostnaden kan dock vara en anledning som hindrar många ägare från att kastrera (Patronek *et al.*, 1996; Schmidt *et al.*, 2009). En subventionerad kastrering (ekonomiska bidrag) kan därför i det långa loppet vara mindre kostsamt för organisationer och myndigheter om det innebär att de inte behöver spendera lika stora kostnader på att hantera hemlösa okastrerade katter (Natoli *et al.*, 2006). Om det vore billigare kanske fler skulle välja att kastrera sina katter (Kass, 2007). Kastration är viktigt, om än bara för de fördelar de tillför djuren. Veterinärer är här även en viktig källa för att uppmuntra kastration, ökat ägandeskap och information om kastrationens positiva hälsoaspekter (Hiby *et al.*, 2014).

6.4.4. Höja kattens status

För att katterna inte ska hamna på gatan behöver kattens status höjas. Inte bara ägare, utan myndigheter bör ta mer ansvar för att sprida information, underlätta att lagen följs (att lagbrott inte går utan konsekvenser), underlätta ett ansvarsfullt ägandeskap och införa krav på ID-märkning. Då katten är det vanligaste sällskapsdjuret i Sverige enligt Manimalisrapporten (2009) bör det verkligen vara på tiden att deras status höjs och övergår från ”slit och släng” djur till ett djur av mer värde och plats i lagstiftningen.

Det finns länder som har kommit lite längre när det gäller kattens status. Italien har en ”no kill” policy på hemlösa katter sedan 1991 med argumentet att katterna har rätt att leva (Natoli *et al.*, 2006). De har en lag (nummer 281) som fastställer att hemlösa katter har rätt att leva fritt, ska bli steriliserade av veterinär och volontärer har rätt att ta hand om kolonierna (Natoli *et al.*, 2006). I landet har TNR-kampanjer funnits i över 20 år. Hawaii har ett lagkrav på ID-märkning av katter, samt att det är direkt olagligt att överge ett djur. De har också krav på kastrering av utekatter (Winter, 2004). I Barcelona innehar deras Djurskyddsorganisation en sterilisationsklinik endast för hemlösa katter. Statliga bidrag ges till dessa (Hiby *et al.*, 2014). Vi i Sverige må inte ha samma antal av hemlösa katter som många andra länder, men det betyder inte är 100 000 är en liten mängd som kan försummas. Genom bland annat TNR ger man de hemlösa katter som är för skygga för att trivas inomhus en chans till ett bättre liv, och ett existentiellt erkännande.

7. Slutsats

Min förhoppning är att detta arbete kan ge ett bra bakgrundsunderlag för Länsstyrelsen, myndigheter och personer som kommer i kontakt med hemlösa katter, och att TNR kan ses som ett godtagbart alternativ till eutanasi så länge kolonin sköts ordentligt med mat, boytor, veterinärvård och omtanke. Jag hoppas att en nationell accepterad hanteringsmetod för alla de 100 000 hemlösa katterna kan bli verklig, och att de hanteringsmetoder som kan omfatta alla 100 000 hemlösa katter kan genomföras genom TNR, intag på katthem av omplaceringsbara, samt avlivning av sjuka. I dagsläget finns ingen riktig policy hur man ska hantera kolonier av skygga hemlösa katter och det är dags att ta upp ämnet och se dessa 100 000 katter och ge dem ett erkännande och en upprättelse. I grund och botten är TNR sprungen ur ren omtanke och alternativet att ignorera de hemlösa katterna och inte göra något åt det anser jag står i direkt motsats till syftet med lagstiftningen som är till för att förebygga djurs lidande. Jag tror därför att TNR kan höja kattens status och ge hemlösa katter ett värde genom att erkänna deras existens och försöka underlätta deras närvaro utifrån de möjligheter som finns.

En litteraturstudie som denna har fördelen att omfatta ett brett spektra av studier och ta del av olika länders forskning rörande ämnet TNR. Detta för att göra en syntes som har en bred bakgrund. Problemet är att alla länder har olika förutsättningar för kolonierna (klimatet, samhällets inställning och andra miljömässiga faktorer som kattpopulationsdensitet, sjukdomsförekomst och faror). Sverige är ett land som har ett klimat, samhälle och miljömässiga faktorer som skiljer sig från många andra länder, vilket gör att en direkt jämförelse mellan TNR-studier i andra länder på TNR-kolonier i Sverige inte alltid behöver överensstämma till 100%. Men det betyder inte att de ska försakats.

Empiriska studier behöver genomföras i Sverige, för att direkt kunna svara på frågan om TNR är lämpligt eller inte ur djurskyddssynpunkt. Då kan fråga besvaras om katter i TNR-kolonier har en bra välfärd eller ej. Först då anser jag att ordentligt forskningsgrundande beslut om hur vi bör hantera våra hemlösa katter, kan tas i Sverige. Men oavsett om TNR blir en allmän accepterad metod eller ej, så ska ett ansvarsfullt ägandeskap uppmuntras och staten behöver se sin roll i detta. Även långtgående forskning rörande huruvida empatisk undervisning av barn kan förhindra ett oansvarsfullt ägandeskap vore högst aktuellt att undersöka.

Jag, Richards (2004) och Slater *et al.* (2008) tror att hållbara lösningar kommer ske när statligt stöd kan ges för att stödja arbetet med att öka ett ansvarsfullt ägarbeteende, hjälpa de redan hemlösa katterna, införa och efterleva ID-krav, samt subventionerad kastrering. Det finns möjligheter att icke operativa fortplantningsvaccin i framtiden kan utvecklas till ett effektivt medel för att på ett enklare sätt (som inte kräver operation) minska populationen av hemlösa katter (Hiby *et al.*, 2014).

Vare sig man personligen accepterar TNR eller inte får det inte glömmas att för att lösa problemet med de hemlösa katterna behöver vi först förstå ett grundläggande problem: en del av samhället som antingen inte accepterar eller förstår sitt ansvar, och som i nuläget inte står till svars för sina handlingar (Murray, 1992).

8. Populärvetenskaplig sammanfattning

I Sverige uppskattas att det finna 100 000 hemlösa katter. Majoriteten är skygga och är svåra att adoptera. Många av dessa katter bildar kolonier där det finns mat och skydd, och dessa kolonier skapar ofta klagomål från omgivningen och föder många ungar, då majoriteten av katterna inte är kastrerade. Katthemmen i Sverige är överfulla och det uppskattas att ungefär 7400 katter omplaceras per år via Svenska katthem. Att omplacera alla 100 000 hemlösa katter är därför ingen realistisk lösning. Det man kan göra istället är att antingen avliva kolonin, eller låta dem bo kvar och volontärer sköter om kolonin, så kallat TNR-projekt. Denna studie undersöker bland annat vad TNR är, samt för och nackdelar, vad myndigheterna anser, samt varför katter överges och hur man skulle kunna förebygga det.

TNR betyder Trap-neuter-return och innebär att katterna fångas in, kastreras och släpps tillbaka igen till den plats de levte i. Syftet är att stabilisera och minska kolonin på naturlig väg. I Sverige innebär detta även vaccination, ID-märkning, avmaskning och hälsokontroll. Fördelar med TNR-kolonier är att katterna blir omhändertagna, matade varje dag, får tillsyn och ofta isolerade kattkojor. Sjuka och skadade fångas in och ges veterinärvård och sociala samt kattungar omplaceras. Kastrering i sig medför att katterna blir lugnare, får bättre hälsa och vikt, mindre slagsmål och infektioner, inga nya kattungar och mindre störningsmoment för omgivningen. Några nackdelar med TNR är att katterna fortfarande jagar smådjur, det tar lång tid innan kolonin försvinner, katterna kan fortfarande sprida smitta och kastrationsprocessen är ofta stressfullt.

I Sverige finns några TNR-kolonier, men myndigheterna och förespråkarna är oense om huruvida TNR uppfyller lagstiftningen. Ett domstolsbeslut i ett TNR-fall godkände den specifika kolonin på grunder att de krav som ställdes av Länsstyrelsen saknade lagstöd. Än idag finns inget nationellt godtagbar hanteringsmetod för att systematiskt hantera de 100 000 hemlösa katterna.

TNR är dock bara en lösning för de existerande hemlösa katterna, men för att förhindra att katterna blir hemlös från början behöver man först förstå varför katter blir övergivna. Många faktorer kan spela in i anledningen till varför en katt blir hemlös, men generellt är många forskare eniga om att ett bristande ägaransvar är den största orsaken som grundas i okunskap. Utbildning/kunskap samt empati anses därför som en väldigt viktig åtgärd för att skapa ett ansvarsfullt ägarbeteende. ID-märkning och kastrering kan även öka ansvarstagandet och ge katten en högre status, men även minska oönskade kattungar och öka chanserna att en borttappad katt hittar hem igen.

9. Tack!

Jag vill tacka Miranda Oude Tanke, från Göteborgs Katthjälp, för vår mailväxling och din hjälp att få tag på bilagor. Jag vill även tacka personerna i TNR-kolonierna som tog emot mig och visade verksamheterna. Jag vill även tacka min handledare Christina Lindqvist för all respons samt Elin Hirsch för sitt stöd i början av arbetet och alla andra som läst och kommenterat. Sist men inte minst vill jag tacka Emelie Davidsson för hennes ovärderliga grammatik-skrutinisering: du redde ut mina skriftliga fnurror.

10.Referenser

Apps, P.J. 1983. Aspects of the ecology of feral cats on Dassen Island, South Africa. South African Journal of Zoology. 18, 393-399

Barrows, P.L. 2004. Professional, ethical and legal dilemmas of trap-neuter-release. Journal of the American Veterinary Medical Association. 225, 9, 1365-1369

Borgvall, H. 2012. Länsstyrelsen Västra Götaland. Beslut 26§ DL. 2012.07.02. Dnr 282-17195-2012

Boznay, J., & Bowlit, K. 2013. Effects of neutering on weight and metabolism in cats. The Veterinary Nurse. 4, 4, 214-217

Bradshaw, J.W.S., Casey, R.A., & Brown, S.L. 2012. Cat Welfare. I: The behaviour of the domestic cat, 2nd edition (Red. J.W.S. Bradshaw, R.A. Casey & S.L. Brown). Oxfordshire, CABI

Castillo, D., & Clarke, A.L. 2003. Trap, neuter, release methods ineffective in controlling domestic cat "colonies" on public lands. Natural Areas Journal. 23, 247-253

COE. 1987. European Convention for the Protection of Pet Animals. Strasbourg, 13 november. <http://www.coe.int/fr/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168007a67d>

Courchamp, F., & Pontier, D. 1994. Feline immunodeficiency virus: an epidemiological review. [Comptes Rendus de L'Academie des Sciences. Serie III, Sciences de la vie](#). 317, 12, 1123-1134

Dhabhar, F.S. 2014. Effects of stress on immune function: the good, the bad and the beautiful. Immunologic research. 58, 2-3, 193-210

Djurskyddet Sverige. 2010. Sommarkatt? Nej tack! 08/08/10 www.djurskyddet.se/se/vart-arbete/aktuellt/2010/sommarkatt-nej-tack/

Djurskyddet Sverige. 2015. <http://www.djurskyddet.se/se/om-djurskyddet/ideologi/sallskapsdjur/katt/>, senast använd 07/04/15

Djurskyddslagen (1988:534)

Dombrosky, J., & Wolverton, S. 2014. TNR and conservation on a university campus: a political ecological perspective. Peer J. 2, 312, 1-21

Eriksson, P., Loberg, J., & Andersson, M. 2009. A survey of cat shelters in Sweden. Animal Welfare. 18, 283-288

Finkler, H., & Terkel, J. 2010. Cortisol levels and aggression in neutered and intact free-roaming female cats living in urban social groups. Physiology & Behaviour. 99, 343-347

Finkler, H., & Terkel, J. 2012. The contribution of cat owners' attitudes and behaviours to the free-roaming cat overpopulation in Tel Aviv, Israel. *Preventive Veterinary Medicine*. 104, 125-135

Finkler, H., Gunther, I., & Terkel, J. 2011a. Behavioral differences between urban feeding groups of neutered and sexually intact free-roaming cats following a trap-neuter-return procedure. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 238, 9, 1141-1149

Finkler, H., Hatna, E., & Terkel, J. 2011b. The impact of antropogenic factors on the behavior, reproduction, management and welfare of urban, free-roaming cat populations. *Antrozoös*. 24, 1, 31-49

Fischer, S.M., Quest, C.M., Dubovi, E.J., Davis, R.D., Tucker, S.J., Friary, J.A., Crawford, P.C., Ricke, T.A., & Levy, J.K. 2007. Response of feral cats to vaccination at the time of neutering. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 230, 52-58

Foley, P., Foley, J.E., Levy, J.K., & Paik, T. 2005. Analysis of the impact of trap-neuter-return programs on populations of feral cats. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 227, 1775-1781

Garcia, M.A., Diez, C.E., & Alvarez, A.O. 2001. The Impact of Feral Cats on Mona Island Wildlife and Recommendations for their Control. *Caribbean Journal of Science*. 37, 107-108

Gibson, K.L., Keizer, K., & Golding, C. 2002. A trap, neuter and release program for feral cats on Prince Edward Island. *Canadian Veterinary Journal*. 43, 695-698

Gunter, I., & Terkel, J. 2002. Regulation of free-roaming cat (*Felis silvestris catus*) populations: A survey of the literature and its application to Israel. *Animal Welfare*. 11, 171-188

Gunther, I., Finkler, H., & Terkel, J. 2011. Demographic differences between urban feeding groups of neutered and sexually intact free-roaming cats following a trap-neuter-return procedure. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 238, 1134-1140

Göteborgs katthjälp, 2014. <http://v3.goteborgskatthjalp.com/index.php/foervildade-katter-tnr/tnr>, senast 14/12/15

Hensel, H., & Banet, M. 1982. Adaptive changes in cats after long-term exposure to various temperatures. *Journal of Applied physiology: Respiratory, environmental and exercise physiology*. 52, 4, 1008-1012

Herveus, K. 2012. Överklagande samt begäran om anstånd. 2013.07.16. Dnr 282-23955-2012

Hiby, E., Eckman, H., & MacFarlaine, I. 2014. Cat population management. I: The domestic cat – the biology of its behavior, 3rd edition (Red. D.C. Turner & P. Bateson). New York, Cambridge University Press

Hughes, K.L., & Slater, M.R. 2002. Implementation of a feral cat management program on a University campus. *Journal of Applied Animal Welfare Science*. 5, 1, 15-28

Hughes, K.L., Slater, M.R., & Haller, L. 2002. The effects of implementing a feral cat spay/neuter program in a Florida County Animal Control Service. *Journal of Applied Animal Welfare Science*. 5, 4, 285-298

Jessup, D.A. 2004. The welfare of feral cats and wildlife. *Journal of American Veterinary Medical Association*. 225, 9, 1377-1383

Johnson, K.L., & Cicirelli, J. 2014. Study of the effect on shelter cat intakes and euthanasia from a shelter neuter return project of 10 080 cats from March 2010 to June 2014. *PeerJ*. 2, 646, 1-17

Kass, P.H. 2007. *Cat overpopulation in the United States. I: The Welfare of Cats* (Red. I. Rochlitz). Dordrecht, Springer

Kass, P.H., Hart, L.A., Scarlett, J.M., New, J.G Jr., & Salman, M.D. 2000. Determinants of relinquishment to animal shelters in Sacramento county, California: A case-control study. *Proceedings of the 9th International Symposium on Veterinary Epidemiology and Economics*. 1-3

Lag (2007:1150) om tillsyn över hundar och katter, senast ändrad genom SFS 2014:707, saknr L 90

Lantbruksstyrelsens kungörelse (LSFS 1982:21) om djurhållning m.m: saknr L3

Lee, I.T., Levy, J.K., Gorman, S.P., Crawford, P.C., & Slater, M.R. 2002. Prevalence of feline leukemia virus infection and serum antibodies against feline immunodeficiency virus in unowned free-roaming cats. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 220, 5, 620-622

Levy, J.K., Gale, D.W., & Gale, L.A. 2003. Evaluation of the effect of a long-term trap-neuter-return and adoption program on a free-roaming cat population. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 222, 42-46

Levy, J.K., Isaza, N.M., & Scott, K.C. 2014. Effect of high-impact targeted trap-neuter-return and adoption of community cats on cat intake to shelter. *The Veterinary Journal*. 201, 269-274

Liberg, O., & Sandell, M. 1988. *Spatial organisation and reproductive tactics in the domestic cat and other felids. I: The domestic cat – the biology of its behaviour* (Red: D.C Turner & P. Bateson). Cambridge. Cambridge University Press.

Liberg, O., Sandell, M., Pontier, D., & Natoli, E. 2000. *Density, spatial organization and reproductive tactics in the domestic cat and other felids. The domestic cat – the biology of its behaviour 2nd edition* (Red. D.C. Turner & P. Bateson). Cambridge, Cambridge University Press

- Longcore, T., Rich, C., & Sullivan L.M. 2009. Critical assessment of claims regarding management of feral cats by trap-neuter-return. *Conservation Biology*. 23, 4, 887-894
- Lord, L.K., Griffin, B., Slater, M.R., & Levy, J.K. 2010. Evaluation of collars and microships for visual and permanent identification of pet cats. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 237, 238-294
- Luria, B.J., Levy, J.K., Lappin, M.R., Breitschwerdt, E.B., Legendre, A.M., Hernandez, J.A., Gorman, S.P., & Lee, I.T. 2004. Prevalence of infectious diseases in feral cats in Northern Florida. *Journal of Feline Medicine and Surgery*. 6, 287-296
- Länsstyrelsen Västmanland. 2013. Kattprojekt 2013 – kampanj för kastrering av katter
- MacDonald, D.W., Yamaguchi, N., & Gillian Kerby. 2000. Group-living in the domestic cat: its sociobiology and epidemiology. *The domestic cat – the biology of its behaviour* 2nd edition (Red. D.C. Turner & P.Bateson). Cambridge, Cambridge University Press
- Macki, L. 2011. Free-roaming cats: A survey-based study exploring owners' behavior. Master thesis. Evergreen State College
- Malm, K. 2015. REDE i ett större teoretiskt sammanhang, <http://www.rede.se/media/37085/malm,%20kerstin.teorier%20bakom%20rede.pdf> , senast läst 04/11/15
- Mendes-de-Almeida, F., Faria, M.C.F., Remy, G.L., Branco, A.S., Barata, P., Chame, M., Pereira, M.J.S., & Labarthe, N.V. 2006. The impact of Hysterectomy in an Urban colony of domestic cats (*Felis catus* Linnaeus 1758). [International Journal of Applied Research in Veterinary Medicine](#). 4, 2, 134-141
- Mendes-de-Almeida, F., Labarthe, N., Guerrero, J., Faria, M.C.F., Branco, A.S., Pereira, C.D., Barreira, J.D., & Pereira, M.J.S. 2007. Follow-up of the health conditions of an urban colony of free-roaming cats (*Felis catus* Linnaeus, 1758) in the city of Rio de Janeiro, Brazil. *Veterinary Parasitology*. 147, 9-15
- Mendes-de-Almeida, F., Remy, G.L., Gershony, L.C., Rodrigues, D.P., Chame, M., & Labarthe, N.V. 2011. Reduction of feral cat (*Felis catus* Linnaeus 1758) colony size following hysterectomy of adult female cats. *Journal of Feline Medicine and Surgery*. 13, 436-440
- Millán, J., & Casanova, J.C. 2009. High prevalence of helminth parasites in feral cats in Majorca Island (Spain). *Parasitology Research*. 106, 183-188
- Murray, R.W. 1992. A new perspective on the problem of unwanted pets. *Australian Veterinary Practitioner*. 22, 2, 88-92
- Natoli, E., Maragliano, L., Cariola, G., Faii, A., Bonanni, R., Cafazzo, S., & Fantini, C. 2006. Management of feral domestic cats in the urban environment of Rome (Italy). *Preventive Veterinary Medicine*. 77, 180-185

- New, J.C.J., Salman, M.D., King, M., Scarlett, J.M., Kass, P.H., & Hutchison, J.M. 2000. Characteristics of shelter-relinquished animals and their owners compared with animals and their owners in U.S pet-owning households. *Journal of Applied Animal Welfare Science*. 3, 3, 179-201
- Nutter, F.B., Levine, J.F., & Stoskopf, M.K. 2004. Reproductive capacity of free-roaming domestic cats and kitten survival rate. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 225, 9, 1399 – 1402
- Palmer, C. 2014. Value conflicts in feral cat management: Trap-neuter-return or trap-euthanize? I: Dilemmas in Animal Welfare (Ed. M.C. Appleby, D.M. Weary & P. Sandøe). CABI, Oxfordshire
- Patronek, G.J. 1998. Free-roaming and feral cats – their impact on wildlife and human beings. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 212, 2, 218-226
- Patronek, G.J., Glickman, L.T., Beck, A.M., McCabe, G.P., & Ecker, C. 1996. Risk factors for relinquishment of cats to an animal shelter. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 209, 3, 582-588
- Rede, 2015. <http://www.rede.se/> senast använd 24/12/15
- Richards, J.R. 2004. The 2004 American Association of Feline Practitioners position statement on free-roaming abandoned and feral cats. *Journal of Feline Medicine and Surgery*. 6, 7-9
- Robertson, S.A. 2008. A review of feral cat control. *Journal of Feline Medicine and Surgery*. 10, 366-375
- Rochlitz, I. 2000. Feline welfare issues. The domestic cat – the biology of its behaviour 2nd edition (Ed. D.C. Turner & P. Bateson). Cambridge, Cambridge University Press
- Rochlitz, I. 2014. Feline welfare issues. I: The domestic cat – the biology of its behavior, 3rd edition (Ed. D.C. Turner & P. Bateson). New York, Cambridge University Press
- Roebeling, A.D., Johnson, D., Blanton, J.D., Levin, M., Slate, D., Fenwick, G., & Rupprecht, C.E. 2014. Rabies prevention and management of cats in the context of trap-neuter-vaccinate-release programmes. *Zoonoses and Public Health*. 61, 290-296
- Salman, M.D., New, J.G Jr., Scarlett, J.M., Kass, P.H., Ruch-Gallie, R., & Hetts, S. 1998. Human and animal factors related to the relinquishment of dogs and cats in 12 selected animal shelters in the United states. *Journal of Applied Animal Welfare Science*. 1, 3, 207-226
- Schmidt, P.M., Swannack, T.M., Lopez, R.R., & Slater, M.R. 2009. Evaluation of euthanasia and trap-neuter-return (TNR) programs in managing free-roaming cat population. *Wildlife Research*. 36, 117-125

Scholander, P.F., Hok, R., Walters, V., & Irving, L. 1950. Adaptation to cold in arctic and tropical mammals and birds in relation to body temperature, insulation and basal metabolic rate. *Biological Bulletin*. 99, 2, 259-271

Schwib, M.H., Roeper, L., & Hametter, M. 2010. Animal welfare education for children. *Proceedings of the International conference on Animal Welfare education: Everyone is responsible*. Brussel

Scott, K.C., Levy, J.K., & Crawford, P.C. 2002a. Characteristics of free-roaming cats evaluated in a trap-neuter-return program. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 221, 1136-1138

Scott, K.C., Levy, J.K., Gorman, S.P., & Newell, S.M. 2002b. Body condition of feral cats and the effect of neutering. *Journal of Applied Animal Welfare Science*. 5, 3, 203-213

Slater, M.R. 2004. Understanding issues and solutions for unowned, free-roaming cat populations. *Journal of American Veterinary Medical Association*. 225, 9, 1350-1354

Slater, M.R. 2007. *The welfare of feral cats. I: The Welfare of Cats* (Red. I. Rochlitz). Dordrecht, Springer

Slater, M.R., Di Nardo, A., Pediconi, O., Villa, P.D., Candeloro, L., Alessandrini, B., & Del Papa, S. 2008. Free-roaming dogs and cats in central Italy: Public perception of the problem. *Preventive Veterinary Medicine*. 84, 27-47

SOU. 2011. Ny djurskyddslag, 2011:75

Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2008:5) om hållande av hund och katt; saknr L102

Stoskopf, M.K., & Nutter, F.B. 2004. Analyzing approaches to feral cat management – one size does not fit all. *Journal of the American Veterinary Medicine Association*. 225, 9, 1361-1364

Sturgess, K. 2007. *Disease and welfare. I: The Welfare of Cats* (Red. I. Rochlitz). Dordrecht, Springer

Suzán, G., & Ceballos, G. 2005. The role of feral mammals on wildlife infectious disease prevalence in two nature reserves within Mexico City limits. *Journal of Zoo and Wildlife Medicine*. 36, 3, 479-484

SVA. 2015a. <http://www.sva.se/djurhalsa/katt/infektionssjukdomar/leukemivirus>

SVA. 2015b, <http://www.sva.se/djurhalsa/katt/infektionssjukdomar/fiv---immunbristvirus>

Svekatt. 2015. <http://www.svekatt.se/index.php?ID=403>

Turner, D.C. 2014. *Social organization and behavioural ecology of free-ranging domestic cats. I: The domestic cat – the biology of its behavior*, 3rd edition (Red. D.C. Turner & P. Bateson). New York, Cambridge University Press

Turner, D.C., Waiblinger, E., & Fehlbaum, B. 2014. Cultural differences in human-cat relations. I: The domestic cat – the biology of its behavior, 3rd edition (Red. D.C. Turner & P. Bateson). New York, Cambridge University Press

Wallace, J.L., & Levy, J.K. 2006. Population characteristics of feral cats admitted to seven trap-neuter-return programs in the United States. Journal of Feline Medical Surgery. 8, 279-284

Weiss, E., Slater, M.R., & Lord, L.K. 2011. Retention of provided identification for dogs and cats seen in veterinary clinics and adopted from shelters in Oklahoma City, OK, USA. Preventive Veterinary Medicine. 101, 265-269

Wilck, Y. 2012. Länsstyrelsen Västra Götaland. Kontrollrapport. 2012.05.25. Dnr 282-17195-2012

Wingdahl, U., & Ingman, J. 2009. Grundvaccination av hund och katt. Veterinärkongressen. 51-54.

http://www.sva.se/globalassets/redesign2011/pdf/djurhalsa/hund/grundvacc_2009.pdf

Winter, L. 2004. Trap-neuter-release programs: the reality and the impacts. Journal of the Veterinary Medical Association. 225, 9, 1369-1376

Yamaguchi, N., MacDonald, D.W., Passanisi, W.C., Harbour, D.A., & Hopper, C.D. 1996. Parasite prevalence in free-ranging farm cats, *Felis silvestris catus*. Epidemiology & Infection. 116, 217-223

Zaunbrecher, K., & Smith, R.E. 1993. Neutering of feral cats as an alternative to eradication programs. Journal of the American Veterinary Medical Association. 203, 3, 449-452

11.Bilagor

Bilaga 1

Kostnader metod avlivning

Priser tagna från aktuella prisuppgifter, timlöner beräknad efter <http://www.startanu.se/arbetsratt-och-loner>

Höst år 1

			Kronor
	Handläggning hos länsstyrelsen		
	Upprättande av anmälan, inspektion (2 inspektörer), upprättande av rapport, beslutstagning, delgivning beslut till polis etc	Antal timmar X timlön 6 x 214	1 287,00
	Handläggning hos polisen		
	Annonsering, infångning, transport till uppställning (2 poliser, 2 arbetsdagar)	Antal timmar X timlön 38 x 226	8 607,00
	Uppställning 10 dagar, 240 kr/dygn/katt 27 infångade enl exempel	27 x 240 x 10	64 800,00
	Avlivning 20 katter avlivas, 7 omplaceras 500 kr/katt	20 x 500	10 000,00
	Destruktion 250kr/katt	20 x 250	5 000,00
			89 694,00

Höst år 2

	Handläggning hos länsstyrelsen		
	Upprättande av anmälan, inspektion (2 inspektörer), upprättande av rapport, beslutstagning, delgivning beslut till polis etc	Antal timmar X timlön 6 x 214	1 287,00
	Handläggning hos polisen		
	Annonsering, infångning, transport till uppställning (2 poliser, 3 arbetsdagar)	Antal timmar X timlön 48 x 226	10 848,00
	Uppställning 10 dagar, 240 kr/dygn/katt 35 infångade	35 x 240 x 10	84 000,00
	Avlivning 25 katter avlivas, 10 omplaceras 500 kr/katt	25 x 500	12 500,00
	Destruktion 250kr/katt	25 x 250	6 250,00
			114 885,00
			<u>204 579,00</u>

Göteborgs Katthjälp 2012

Kostnader metod Trap Neuter Return

Priser tagna från aktuella prisuppgifter, timlöner beräknad efter <http://www.startanu.se/arbetsratt-och-loner>

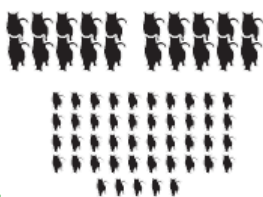
Höst år 1

Kronor

Handläggning hos länsstyrelsen			
Upprättande av anmälan, inspektion	Antal	6 x 214	1 284,00
(2 inspektörer), upprättande av	timmar		
rapport, beslutstagning, delgivning	X timlön		
beslut till katthem			

Höst/vinter år1

Planering/genomf. TNR

Uppstallning			
4 dagar, honkatt TNR	400 kr	7 x 400	2 800,00
1 dag, hakatt TNR	100 kr	7 x 100	700,00
10 dagar, honkatt för omplacering	1 000 kr	3 x 1000	3 000,00
10 dagar hankatt för omplacering	1 000 kr	3 x 1000	3 000,00
Utplacering av honkatter med			
kattungar i jourhem	0 kr		0,00

Kastrering hankatter

7 850,00

Allmän hälsokontroll, kastrering,			
vaccination, id-märkning, avmaskning	785	10 x 785	
Kastrering honkatter			

13 000,00

Allmän hälsokontroll, kastrering,			
vaccination, id-märkning, avmaskning	1300	10 x	
1300			
Vacc & ID märkning kattungar	200	30 x 200	6 000,00

37 634,00

Höst år 2

14 kastrerade kattindivider matas av			0,00
kringboenden, som delvis får maten			
sponsrat genom katthemmet. 4			
isolerade katthus har byggts med			
insamlat byggmaterial.			

1 nyinvandrat honkatt

Handläggning hos länsstyrelsen			
Upprättande av anmälan, inspektion,	Antal	4 x 214	856,00
upprättande av rapport,	timmar		
beslutstagning, delgivning beslut till	X timlön		
katthem			

Uppstallning			
10 dagar, honkatt för omplacering	1 000 kr	1 x 1000 kr	1 000,00

Kastrering honkatter

Allmän hälsokontroll, kastrering,			
vaccination, id-märkning, avmaskning	1300	1 x 1300	1 300,00

3 156,00

40 790,00

**FÖRVALTNINGSRÄTTEN
I GÖTEBORG**
Avdelning 1

DOM
2013-11-12
Meddelad i
Göteborg

Mål nr
9303-12
Enhet 1:3

KLAGANDE

Ombud: Jur.kand. Karin Hervéus
Alstigen 9
445 56 Surte

MOTPART

Länsstyrelsen i Västra Götalands län
Veterinär- och djurskyddsenheten
Box 224
532 23 Skara

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsen i Västra Götalands läns beslut den 2 juli 2012, diariennr 282-17195-2012

SAKEN

Föreläggande enligt djurskyddslagen (1988:534), DL

DOMSLUT

Förvaltningsrätten upphäver länsstyrelsens beslut i sin helhet.

LÄNSSTYRELSEN VÄSTRA GÖTALAND	
INMÅN	
Inläst	2013-11-14
282-23955-2013	

BAKGRUND

Länsstyrelsen genomförde den 11 maj 2012 en kontroll av djurhållning på en adress i [REDACTED]. På adressen hölls åtta katter i en s.k. TNR-koloni. I samband med kontrollen framkom att [REDACTED] var ansvarig för katterna.

Länsstyrelsen beslutade den 2 juli 2012 att förelägga [REDACTED] att senast två månader efter att hon tagit del av beslutet se till att:

1. Katterna ges tillgång till ett godtagbart skydd mot väder och vind
2. Inomhusutrymmet erbjuder katterna möjlighet att uppnå termisk komfort, även vintertid
3. Inomhusutrymmet minst uppfyller minimimått för permanent katthållning
4. Inomhusutrymmet är försett med belysning
5. Inomhusutrymmet uppfyller tillämpbara bestämmelser för förvaringsutrymme till hund och katt (SJVFS 2008:5), såsom bestämmelser avseende ljusinsläpp och fönster, att utrymmet är enkelt att rengöra och inspektera, ventilation och isolering, skydd för fönster och el som djuren kan nå och miljöberikning.
6. Samtliga katter ges tillsyn i tillräcklig omfattning
7. Samtliga katter samtidigt har tillgång till en liggplats

Länsstyrelsen hänvisade under punkterna 3 och 5 till rubriken "Tillämpbara bestämmelser" i föreläggandet.

Som skäl för beslutet anfördes bl.a. följande. Jordbruksverket rekommenderar ett kattstall med boxar om man inte har möjlighet att ha katterna inomhus. [REDACTED] katter är, enligt tidigare uppgift, för skygga för att hållas inomhus. Om katterna inte klarar att leva inomhus blir följden att de måste vara utomhus även vintertid, med en sannolik risk för mycket

dålig djurvälstånd. En sådan katthållning innebär att djurskyddslagstiftningen inte uppfylls. Kojor ger inte katter ett tillräckligt skydd mot väder och vind. Katter föredrar varma platser att ligga på. Kojan begränsar kattens möjlighet att röra på sig och katten blir liggande stilla i kojan för att försöka upprätthålla termisk komfort. I praktiken innebär detta burförvaring, vilket inte är tillåtet. I en isolerad koja kan man anta att det inte blir mycket varmare än utomhus, vilket vintertid kan innebära att det varmaste ställe katterna har att tillgå bara skiljer några grader från utomhustemperaturen. Köldskador på exempelvis öron, svans och trampdynor är inte ovanligt förekommande hos katter som lever utomhus. Katterna ska ha tillgång till annat utrymme än kojor för att ges tillräckligt skydd, ett utrymme jämförbart med ett kattstall. Det utrymme som krävs omfattas av kravet på belysning. Samtliga katter ska vidare ha möjlighet att ligga ner på mjukt underlag, i naturlig ställning. Katter vill inte alltid ligga tillsammans med andra katter, varför antalet liggplatser ska vara minst lika många som antalet djur.

Jordbruksverket anser att det är svårt, om inte omöjligt, att ge katter i en TNR-koloni den tillsyn, hälsovård och det skydd som djurskyddslagstiftningen kräver. En katt som inte mår bra har en tendens att söka avskildhet och dra sig undan. Är katten dessutom skygg finns risk att katten inte kommer fram till utfodringsplatsen för den dagliga tillsynen. Man kan inte uppfylla djurskyddsbestämmelserna med denna typ av katthållning, av förvildade katter som inte är hanterbara. Om man inte kan hantera sin katt kan man inte inspektera öron, mun, päls och tassor m.m. Man uppfyller inte kravet på pälsvård om man har en katt som inte går att hantera. Man kan inte heller plocka fästingar, upptäcka hudåkommor eller sår och rivskador på en sådan katt. Man behöver känna igenom sin katt dagligen för att upptäcka en skada på ett så tidigt stadium som möjligt samt för att sätta in eventuell behandling. Man behöver sedan inspektera skadan dagligen för att

kontrollera att den blir bättre samt för att veta om man behöver tillkalla veterinär.

En katt som en gång fångats i fälla går sällan in i en likadan fälla igen eller det kan dra ut på tiden innan den går in i fällan. Det kan medföra att en katt som är skadad eller sjuk inte låter sig fångas och man kommer att ha svårt att ge den nödvändig vård. Om infångningen inte fungerar på ett tillfredsställande sätt anser Jordbruksverket inte att djurhållaren uppfyller kravet i DL på att ge djur nödvändig vård. Det är bland annat av ovan nämnda orsak viktigt att ha katter som är så tama att man kan hantera dem. Förvildade tamkatter omfattas av djurskyddsbestämmelserna på samma sätt som en katt som har ett hem i en bostad.

YRKANDEN M.M.

[Redacted]

[Redacted] yrkar att länsstyrelsens beslut ska upphävas och anför i huvudsak följande. Beslutspunkt 1 ska i första hand undanröjas på den grunden att katthållningen redan uppfyller DL:s krav på tillräckligt utrymme och skydd. Beslutspunkterna 2-5 ska i första hand upphävas på den grunden att de av länsstyrelsen åberopade bestämmelserna inte är tillämpliga på katthållning i lösdrift utomhus med tillgång till en för djurslaget och djurhållningen avpassad koja. Beslutspunkt 6 i föreläggandet ska upphävas på den grunden att kravet på tillsyn i DL och lag (2007:1150) om tillsyn över hundar och katter redan uppfylls av henne. Föreläggandet ska i andra hand upphävas i sin helhet då det inte uppfyller lagens krav på tydlighet. Föreläggandet ska i tredje hand upphävas för att det strider mot proportionalitetsprincipen.

Ägarskap

Hon har aldrig skaffat några katter. Katterna fanns på [] när hon flyttade dit och hon är därför inte kattägare i vanlig mening. Hon har åtagit sig formellt djurhållarskap för att trygga djurens liv för att de inte ska klassas som herrelösa. Katterna är hennes allt och hon är den huvudsakliga tillsynspersonen.

TNR-metoden och katterna på []

Tidigare hade man vid [] stora problem med en grupp viltfödda och förvildade katter. [] tillskrev därför den ideella organisationen Göteborgs katthjälp för att försöka finna en mer långsiktig och ekonomiskt hållbar lösning. Kontakten ledde fram till en överenskommelse om den så kallade TNR-metoden. Metoden är den internationellt sett mest vedertagna metoden för hantering av förvildade katter och förordas av alla världsledande djurrättsorganisationer.

I en TNR-koloni organiseras matning och tillsyn minst två gånger dagligen efter schema. Katterna fångas in när de behöver veterinärvård. Katterna har, precis som tama utekatter, för vana att dyka upp regelbundet vid matdags. I TNR-kolonin placeras matningshus och vinterbonade kattkojor där katterna kan söka skydd undan väder, vind och kyla. Katterna kan gå in och ut ur dess hus som de önskar och de hålls inte inom något inhägnat område. TNR-katter kan jämföras med företeelsen "ladugårdskatter", dock med den betydande skillnaden att TNR-katter alltid kastreras, id-märks, vaccineras och får tillgång till vård.

Kattbeståndet på [] har varit oförändrat sedan TNR-metoden började praktiseras. Tre av katterna låter sig klappas, hanteras och lyftas. Övriga kommer fram till sina matare men ogillar beröring. Kattkolonin har en

matplats under tak och tre vinterbonade kattkojor. Dessa kattkojor är speciellt avpassade för utomhuslevande katter och deras behov. Husen är 90 cm långa, 61 cm breda och 46 cm höga. De är isolerade med frigolit eller stenull i tak, botten och väggar. Inne i husen finns en liten vägg bredvid ingångshålen som fungerar som vindskydd. I varje hus finns även en upphöjd hylla med ytterligare liggplatser på. I botten och på hyllorna finns filter. För att inspektera huset lyfts taket av. Arbetet med och relationen till katterna är av stor känslomässig betydelse för de på [REDACTED]

Beslutspunkterna 1-5

Katterna har redan tillgång till tillräckligt utrymme och skydd i enlighet med rådande forskningsläge för katt vilket stöds av åberopade sakkunnigutlåtanden. Varken lag eller föreskrift ställer krav på att katter måste hållas i ett inomhusutrymme. Det finns inte heller något förbud mot att hålla utomhuskatter eller mot djurhållning av katt i koja så länge DL:s krav på tillräckligt skydd uppfylls. Länsstyrelsen motiverar beslutspunkt 1 med upprepade hänvisningar till ett brev från en tjänsteman på Jordbruksverket till länsstyrelsens kontrollant. Rättskällevärdet av brevet får betecknas som obefintligt och beslutet har ursprungligen inte kommunicerats med henne i laga ordning.

Det går inte att jämföra katters behov av inomhusutrymme med korthåriga småhundars. Katter i den typ av koja som används har inte bristande termisk komfort oavsett hur kallt det är. Katterna på [REDACTED] har aldrig uppvisat några tecken på köldskador. Förutom hänvisningen till Jordbruksverkets brev ges ingen motivering till varför reglerna för utformning av inomhusutrymmen för permanent katthållning ska tillämpas analogt på utomhusutrymmen och frigående utomhuskatter. Tillräckligt skydd sägs av länsstyrelsen vara ett utrymme jämförbart med ett kattstall. Föreskriftens

bestämmelser om inomhusutrymmen avser utformningen av kattstallar för permanent katthållning inomhus, t.ex. på kattpensionat. De är inte tillämpliga på hennes katter som redan har obegränsat med utrymme, kan leva ut sitt naturliga beteende och får all tänkbar stimulans. Det framgår även av de allmänna råden till 1 kap. 23 § SJVFS 2008:5 att katter som levt utomhus och är förvildade inte bör tvingas att leva inomhus.

Av åberopat sakkunnigutlåtande framgår att djur kan värma upp utrymmen med sin egen kroppsvärme om storleken på utrymmena står i proportion till djurens storlek. Katter kan med sin kroppsvärme värma upp ett mindre utrymme, såsom en kattkoja, under förutsättning att dessa djur har tillgång till rätt sorts föda. Katterna på [] har levt hela sina liv utomhus och varken kan eller vill vistas i inomhusutrymmen. Djuren drabbas av panik när de tvingas att vara inomhus varför uppförandet av ett kattstall enbart vore en dyrbar symbolhandling. Katterna är vid god hälsa och lever ett ur kattperspektiv gott liv.

[] vinterisolera. de katthus är att betrakta som kojor, d.v.s. inte ett inomhusutrymme. Bestämmelserna i SJVFS 2008:5 som avser inomhusutrymmen är därmed inte tillämpliga på kojorna. Det finns mycket god utomhusbelysning på [] både över kattkojorna och över matstationen. Det föreligger därmed inte några problem med tillsyn kvälls- och vintertid.

- [] hänvisar bl.a. till tre sakkunnigutlåtanden.

Besluts punkt 6

Hon har tillsyn över katterna hela dagarna, personal [] finns närvarande dygnet runt och volontärer kommer regelbundet varje vecka och omedelbart om de rings in. Det finns inte stöd i lag att katter ska varahanterbara. Att på två månader liksom att åtta förvildade katter blir hanterbara är ett omöjligt och diffust krav. Det är svårt att veta vad hanterbarhet är och

vem som ska kunna hantera djuren för att kravet ska anses uppfyllt. Redan i dag kan hon och några av volontärerna klappa, hantera och lyfta flera av katterna. En del av katterna ogillar beröring och fasthållning men kommer fram och låter sig synas på mycket nära håll av henne och volontärerna. Hon spenderar hela dagarna i kattkolonin och vet allt om varje kattindivid, hur de mår, vilken mat varje enskild katt föredrar, om de äter ordentligt, om de tycks ha något problem, om någon uteblir från frukost m.m. Personer med erfarenhet av djur kan säga mycket om djurets hälsotillstånd genom iakttagelser av pälsens tillstånd, rörelsemönster, aptit, sömnighet och så vidare.

Beslutspunkt sju

Åtta normalstora bondkatter kan mycket väl ligga utsträckta i kojorna utan att ens snudda vid varandra om de fördelar sig på de tre kojorna. Katterna söker varandras sällskap och oavsett hur många kojor man bygger och ställer dit skulle djuren troligtvis vistas flera i samma koja. Hon har emellertid inget emot att bygga fler kattkojor om det skulle krävas.

Föreläggandets tydlighet

Ett föreläggande ska enligt förvaltningsrättslig praxis bestå av krav som anger vad mottagaren ska göra eller avstå från att göra. Ett föreläggande måste vara formulerat så tydligt att mottagaren inte kan missförstå vad som krävs. I hennes fall bör man också beakta föreläggandets otydlighet i relation till de betydande kostnaderna som det innebär att bygga ett kattstall i ljustet av det faktum att dessa utomhusfödda, förvildade djur aldrig vistats inomhus och drabbats av panik de gånger hon tagit in dem. Kraven vad gäller tydlighet bör ställas högre än vanligt när det saknas regler för utformningen av utrymmen för utekatter och hon då inte haft möjlighet att förutse vad som gäller. Länsstyrelsen har dessutom ändrat sina krav på

henne vid varje kontrolltillfälle och i varje ny korrespondens. En annan otydlighet är att länsstyrelsen inte anger vilket lagstöd som åberopas i samband med beslutspunkterna utan istället klipper in s.k. tillämpliga bestämmelser i en egen sektion. Den mest problematiska otydligheten i föreläggandet gäller det uppställda tillsynskravet som länsstyrelsens kontrollant tolkar som ett krav på hanterbarhet. De åtta katterna kommer inte att bli tama inom föreläggandets frist på två månader. Kravet på hanterbarhet kan därför inte uppfyllas.

Länsstyrelsen

Länsstyrelsen anser att överklagandet ska avslås och anför i huvudsak följande. Alla djur i Sverige som hålls av människan omfattas av djurskyddsbestämmelserna. Jordbruksverket har klargjort att alla katter omfattas av SVJFS 2008:5, oavsett om katterna hålls i en TNR-koloni eller i ett privat hem. DL är förebyggande och det är därför risken för köldskador, hanterbarhet vid den dagliga tillsynen och fördröjningen som kan uppstå om man ska fånga in en katt vid händelse av skada eller sjukdom tas upp. TNR-metoden är inte kompatibel med svensk djurskyddslagstiftning då katten är ett av människan domesticerat tamdjur och skall som sådan tas om hand av en ägare. – Länsstyrelsen hänvisar till skrivelser från Jordbruksverket.

DOMSKÄL

Tillämpliga bestämmelser m.m.

Djur ska behandlas väl och skyddas mot onödigt lidande och sjukdom (2 § första stycket DL).

Djur ska ges tillräckligt med foder och vatten och tillräcklig tillsyn. Stall och andra förvaringsutrymmen för djur ska ge djur tillräckligt utrymme

och skydd. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om utfodring och vattning av djur, och stall och andra förvaringsutrymmen för djur samt hägn (3 § första och andra stycket DL).

Djur ska hållas och skötas i en god djurmiljö och på ett sådant sätt att det främjar deras hälsa och ger dem möjlighet att bete sig naturligt. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om villkor för eller förbud mot viss djurhållning. (4 § första stycket DL).

Med *box* avses inomhusutrymme med minimimått. Med *förvaringsutrymme* avses boxar, kojor och rastgårdar och andra utrymmen där hundar och katter förvaras. *Kattstall* är en byggnad med boxar för katter. *Koja* är en fristående liten byggnad eller liten byggnad i anslutning till annan byggnad, med fyra väggar, golv och tak. Koja anses inte vara ett inomhusutrymme (1 kap. 3 § Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd om hållande av hund och katt, förkortad SJVFS 2008:5).

Inomhusutrymmen och kojor ska vara anpassade till antalet djur som hålls i detta utrymme och samtliga djur ska samtidigt ha tillgång till en liggplats (1 kap. 11 § SJVFS 2008:5).

Liggplatserna i inomhusutrymmen och kojor ska vara torra och rena och ha mjukt underlag. Liggplatserna ska vara så stora att djuren kan ligga ner i naturlig ställning (1 kap. 12 § SJVFS 2008:5).

Hundar och katter får inte, utom i ett antal uppräknade fall, förvaras i bur (1 kap. 14 § SJVFS 2008:5).

Tillsyn ska ske minst två gånger om dagen. Unga, sjuka eller skadade katter ska ses till oftare (1 kap. 16 § SJVFS 2008:5).

Djur ska ha tillräcklig tillsyn enligt DL. Katter bör ses till minst två gånger per dygn. Tillsyn två gånger per dag är speciellt viktigt då katterna är instängda antingen i lägenhet, annan bostad eller i kattstall. Det är inte lämpligt att ha sin katt på en gård där man inte bor och bara åka dit en gång per dygn för att se till den och ge den mat. Det har ifrågasatts om man verkligen kan uppfylla kravet på tillsyn två gånger när man har en katt som går ut och in som den vill. Men man kan argumentera för att om kravet på tillsyn bara skulle vara en gång per dygn, så är det inte säkert att man skulle kunna leva upp till det kravet heller med en utekatt som inte dyker upp varje dag. Det finns naturligtvis undantag, men vår erfarenhet är att om man erbjuder katten mat minst två gånger om dagen så lär den sig den rutinen och kommer hem vid mattillfällena. Det är svårt att hålla kontroll över ladugårdskatter men det är viktigt att ge dem mat regelbundet och veta hur många katter man har samt begränsa deras fortplantning. Det är också viktigt att ha katter som är så tama att man kan hantera dem, speciellt om de blir sjuka. Kattens status behöver stärkas och det är därför viktigt att det påpekas att man har skyldigheter och ansvar som kattägare (Jordbruksverkets föreskriftsdokumentation till SJVFS 2008:5 s 6f.)

Katter ska hållas tillfredställande rena och pälsen ska skötas (1 kap. 19 § SJVFS 2008:5).

Katter som levt utomhus och är förvildade bör inte tvingas leva inomhus (Allmänna råd till 1 kap. 23 § SJVFS 2008:5).

Rastgårdar och utrymmen avsedda för permanent katthållning ska vara minst 6 m². Arean ska vara minst 2 m² per katt. Takhöjden ska vara minst 1,9 m (3 kap. 11 § SJVFS 2008:5).

Utöver vad som följer av de EG-bestämmelser som kompletteras av lagen får en kontrollmyndighet meddela de förelägganden och förbud som behövs för att lagen, de föreskrifter och beslut som har meddelats med stöd av lagen, de EG-bestämmelser som kompletteras av lagen och de beslut som har meddelats med stöd av EG-bestämmelserna ska följas (26 § DL).

Utredningen i målet

Länsstyrelsen har i aktuellt föreläggande hänvisat till Jordbruksverkets beslut dnr 31-8174/11. Av beslutet framgår följande. Om katterna inte har tillgång till en varm ladugård, sadelkammare eller dylikt, som är vanligt för katter som lever som "utekatter" på gårdar, så är det bästa och det som rekommenderas ett kattstall med boxar om man inte kan ha katterna inomhus. Kojor för hundar har ifrågasatts och Nationellt centrum för djurvälstånd har gjort ett utlåtande, där de påpekar att korthåriga hundar har en dålig djurvälstånd vintertid eftersom de tvingas tillbringa större delen av dygnet liggandes stilla i kojan för att försöka upprätthålla termisk komfort, vilket i praktiken innebär burförvaring. Samma gäller naturligtvis katter eftersom de inte tycker om att ligga i snön utan föredrar varma platser att vila på. Traditionellt har man heller aldrig använt kojor till katter i Sverige. När det gäller att hålla katter enligt TNR-projekt är det svårt, om inte omöjligt, att ge katter den tillsyn, mat, skydd eller hälsovård som djurskyddslagstiftningen kräver. Alla husdjur i Sverige, inklusive katter, bör ha en ägare och ett hem. Ska man ha katter eller andra djur får man ta det fulla ansvar som ett djuräggande innebär, med någon form av inomhusutrymme så att katterna kan hålla en termisk komfort även vintertid.

Av yttrande från Krister Sälvik, professor emeritus i byggnadsfunktion och djurens närmiljö vid SLU, daterat den 6 september 2012, framgår i huvudsak följande. Med termisk komfort menas att djuret kan upprätthålla sin

kroppstemperatur på ett enkelt sätt. För en katt som ligger i en isolerad hydda med isolerat golv, inget drag och som har etablerat en vinterpäls kan man med vedertagna formler för värmebalansräkning för djur beräkna den undre kritiska temperaturen, över vilken katten har termisk komfort i en kattkoja. Om katten väger 3 kg, har en 10 mm vinterpäls, får underhållsfoder (15 MJ/dag) och betar sig naturligt genom att kura ihop blir den undre kritiska temperaturen -2 grader C. Får katten 1,5 gånger underhållsfoder har den undre kritiska temperaturen - 25 grader C. Som framgår av beräkningen finns det således ingen anledning att befara att katten inte skulle ha termisk komfort även de kallaste dagar, förutsatt att den får foder. Katterna har fri tillgång till adekvat foder. Katter ligger normalt minst 80 procent av dygnet, kanske ändå längre om de inte behöver jaga för att få foder. Katter lämnar alltid sin liggplats för att kissa och bajsa. En koja för katter med god vinterpäls kan inte jämföras med en koja/bur där en hund av korthårig typ är bunden. Den typ av kattkoja och tillhörande foderhus som används uppfyller med stöd av gjorda beräkningar av undre kritisk temperatur med god marginal de krav som ställs vad gäller termisk komfort och möjligheter att bete sig naturligt även under kallaste vinterdagar.

Av yttrande från Per Michanek, veterinärmedicin doktor, daterat den 9 september 2012, framgår i huvudsak följande. Jag har arbetat med inhysningsfrågor på SLU samt undervisat på Hippologprogrammet i SLU där jag varit ansvarig för undervisning om djurs värmebalans, Katter, liksom andra däggdjur, håller sin kroppstemperatur relativt konstant. De flesta däggdjur (inklusive katter) skulle klara sig bra på Arktis is, om det bara fanns tillräckligt för dem att äta. Däggdjuren anpassar sig till olika klimat genom att variera sin päls, sitt underhudsfett och sin värmeproduktion. Vid behov av ökad värmeproduktion utvecklar däggdjur s.k. brunt fett, vilket är en vävnad vars uppgift är att producera extra värme. Katter som lever i kallt klimat, det finns t.ex. vildkatter i Sibirien, går därför inte ständigt och fryser, lika lite som katter i tropisk miljö alltid är för varma. Anpassningen

tar en viss tid men om den ges tid att låta pälsen växa och låta mängden brunt fett öka så kommer den klara sig utmärkt, förutsatt att den har tillräckligt med föda. Myndigheternas krav på att katter ska ges tillgång till isolerade och uppvärmda hus har ingen verklighetsbakgrund. Den bygger sannolikt på ett förmänskligande av kattens situation, där man antar att de upplever sin tillvaro ungefär som människor. Katter har sin extra värmeproduktion i gång hela tiden i kallt klimat och det är därför inte behagligt för dem att komma in i värmen. Katter som är anpassade till uteliv på vintern har inget behov av uppvärmda hus. Det skydd som acklimatiserade, väl utfodrade katter kan behöva vid hårt väder, då vind och nederbörd tillfälligtvis kan ge stor avkylningseffekt, tillgodoses fullt ut i en icke uppvärmd koja.

Av yttrande från Jan Nedergaard, professor i fysiologi, daterat den 8 september 2012, uppges i huvudsak följande. Jag har arbetat med djurs och människors anpassning till bl.a. kallt klimat i mer än 30 år. Jag kan nog anses vara en av världens främsta experter rörande detta, i synnerhet av den bruna fettvävnaden för köldanpassning. I praktiken alla däggdjur, i synnerhet alla smärre däggdjur, har om nödvändigt möjlighet att använda brun fettvävnad för att producera extra värme. Fördelen med detta är att den extra värmeproduktionen inte är obehaglig, såsom det huttrande vi normalt förknippar med att vara i kallt klimat, men upplevs som en del av vår vanliga ämnesomsättning som även normalt håller oss varma. Den bruna fettvävnadens extra värmeproduktion finns inte normalt men bildas när djur kroniskt utsätts för kyla. Kapaciteten höjs till att dessa djur inte fryser, det vill säga inte börjar huttra. Förutsättningarna för att detta ska fungera är att djuren kan få tillräckligt med mat. Det är även en fördel om djuret vid vila kan befinna sig i en boliknande situation, så att den värme som frigörs inte försvinner så lätt, till exempel i någon form av låda där djuret kan isolera så som det finner lämpligt. Det finns ett antal vetenskapliga undersökningar som visar att katter har denna möjlighet.

Förvaltningsrätten har i en remiss den 22 mars 2013 ombett Jordbruksverket att yttra sig i målet. Jordbruksverket anser att överklagandet ska avslås och anför bl.a. följande. Katter ska ha tillgång till ett inomhusutrymme, för att man ska kunna säkra en djurvälstånd, som uppfyller lagstiftningens minimikrav. Under svenska förhållanden uppfyller kojor för katter inte 4 § DL. Katter behöver tillgång till större uppvärmda utrymmen ("inomhusutrymmen") för att uppfylla lagkrav på naturligt beteende och uppnå god djurvälstånd. Katter som är så förvildade att de inte klarar av att leva inomhus alls, och därför måste vara utomhus även vintertid, har en mycket dålig djurvälstånd. Att katter kan anpassa sig till kyla och utveckla brunt fett är inte samma sak som att de trivs med sin situation, eller har en tillfredställede välfärd. Den fysiologiska anpassningen är istället ett tecken på att de utsatts för stress i form av köld. Djurskyddslagstiftningen är avsedd att verka förebyggande och på individnivå. Det innebär att det är oacceptabelt att låta djur, oavsett art, utsättas för väder och vind i den utsträckningen att de med tiden tvingas bilda brunt fett för att uppnå termisk komfort. – Jordbruksverket hänvisar till referenslista.

har fått tillfälle att yttra sig över Jordbruksverkets remissvar och anför bl.a. följande. Jordbruksverket ger aldrig svar på frågan om djurskyddslagstiftning kräver att katter som hålls fritt utomhus måste ha tillgång till ett inomhusutrymme. Det finns inget sådant krav, vare sig i DL, dess förarbeten, djurskyddsförordningen, praxis eller föreskrifter. Den normgivande myndigheten kan inte stifta nya lagar eller vidga lagarnas omfattning såsom blir fallet när Jordbruksverket genom extensiv tolkning säger att lagen ska omfatta något nytt. Jordbruksverket är behörigt att utfärda nya generella föreskrifter. De ska självklart utgå från det då rådande forskningsläget. Hon har skrivit till forskarna i Jordbruksverkets referenslista och frågat dem om Jordbruksverkets användning av deras forskningsresultat. Ingen av forskarna som hon fått kontakt med säger att deras forsk-

ning stödjer Jordbruksverkets yttrande i denna fråga. Flera av forskarna blev mycket upprörda när de fick höra i vilket sammanhang deras studier citerats eftersom de arbetat i många år för utomhuslevande katters rättigheter och stödjer den s.k. TNR-metoden. – [REDACTED] hänvisar bl.a. till mailkorrespondens med forskare, skrivelse från Krister Sälvik och Per Michanek samt Kammarrätten i Jönköpings mål nr 2401-06 .

Av skrivelse Per Michanek, daterat den 2 juni 2013, framgår i huvudsak följande. Jordbruksverkets yttrande visar att man trots klargöranden i de expertutlåtanden som gjorts inte förstår hur däggdjurs samspel med och anpassning till olika termiska miljöer fungerar. Att bilda brunt fett är inte mindre plågsamt än att sätta vinterpäls på hösten eller fälla den på våren. Konsekvensen av Jordbruksverkets resonemang, att det är oacceptabelt att hålla djur i en temperatur som understiger dess nedre kritiska temperatur vid basalmetabolism, innebär att alla som håller katter inomhus måste ha sin temperatur över 30 grader C. Under denna temperatur måste katter nämligen öka sin metabolism för att inte frysa. Jordbruksverkets krav på uppvärmda katthus är dessutom helt ologiskt. Det torde vara uppenbart att frilevande katter redan är anpassade till klimatet och det är Jordbruksverkets krav på uppvärmda hus som ställer krav på anpassning och därmed, enligt Jordbruksverkets egen uppfattning, skulle skapa oacceptabel stress. Jordbruksverket bifogar en lång referenslista utan att specificera på vilket sätt de angivna publikationerna stöder myndighetens uppfattning. Den som studerar titlarna på de listade publikationerna inser snart att det inte finns en enda som handlar om djurs eller katters anpassning till olika termiska miljöer. Det är föga förvånande, eftersom vetenskapliga fakta helt talar emot myndighetens inställning.

Förvaltningsrättens bedömning

Frågan i målet är om Länsstyrelsen har haft fog för sitt beslut att förelägga [redacted] att vidta vissa åtgärder med anledning av åtta katter som lever vid [redacted]

Ansvar enligt djurskyddslagen

Fråga är först om [redacted] är att se som ansvarig för katterna enligt DL.

Av förarbeten till DL framgår bl.a. att ansvarig enligt lagen är den som är ägare av djuret och den som på annan grund innehar eller förfogar över djuret. Det anges också att lagen reglerar förhållandet mellan människan och de djur som hon på ett eller annat sätt har i sin vård. Husdjur, som katter, bör omfattas av DL även om de inte hålls i fångenskap (se prop. 1987/88:93, s. 55 och s. 49). Kammarrätten i Jönköping har bedömt att en person var ansvarig djurhållare enligt DL då hon regelbundet och under lång tid utfordrat vilda katter på sin gård (Kammarrätten i Jönköpings dom i mål nr 4435-06).

Det är ostridigt i målet att [redacted] regelbundet och under en längre tid matat katterna som lever vid [redacted], så även vid tiden för föreläggandet. Hon bedöms därmed som ansvarig enligt DL för de åtta katterna.

Besluts punkt 1

[redacted] ska enligt besluts punkt 1 se till att katterna ges tillgång till ett godtagbart skydd mot väder och vind. Vad som avses med ett godtagbart skydd mot väder och vind framgår inte direkt av föreläggandepunk-

ten. Av föreläggandets bedömning framgår dock länsstyrelsen anser att katterna ska ha tillgång till ett annat utrymme än kojor för att ges tillräckligt skydd, ett utrymme jämförbart med ett kattstall.

Länsstyrelsen har motiverat sin bedömning enbart utifrån vad Jordbruksverket i beslut uttalat i frågan, där Jordbruksverket rekommenderar ett kattstall för utekatter. Jordbruksverkets åsikt har sin utgångspunkt i att katterna inte uppnår termisk komfort i en koja som också tvingar dem att ligga hela dygnet i kojan vilket är att jämföras med burförvaring. Av remissvar till förvaltningsrätten framgår att Jordbruksverkets ståndpunkt står fast även efter att ha tagit del av den utredning som [] tillfört målet.

Förvaltningsrätten konstaterar att det saknas lag- eller föreskriftskrav på att utekatter ska ha tillgång till ett utrymme jämförbart med ett kattstall. Förvaltningsrätten har därför att ta ställning till om ett kattstall är påkallat för [] katter utifrån 2,3 4 §§ DL eller utifrån förbudet mot att förvara katter i bur enligt 1 kap. 14 § SJVFS 2008:5. Att Jordbruksverket, som kan meddela föreskrifter rörande djurskydd, anser att katter behöver tillgång till större uppvärmda utrymmen för att uppfylla lagkraven väger naturligtvis tungt. Den utredning som Jordbruksverket lagt till grund för sin inställning kan dock, efter vad som framkommit av [] kontakt med författarna till hänvisade verk, ifrågasättas. Övrig utredning i målet talar mycket starkt för att katter uppnår termisk komfort och kan bete sig naturligt i en isolerad koja av det slag som är aktuell i målet, om de ges tillräckligt med mat. Att [] katter har fri tillgång till mat är, såvitt framkommit, inget som har bestridits i målet. Att det skulle finnas någon avsaknad av foder är inte heller något som tas upp i länsstyrelsens kontrollrapport. Att katterna visat tecken på att ta skada av det sätt de lever idag är inte heller något som har stöd av kontrollrapporten. Förvaltningsrätten anser inte att kojorna är att jämföras med burförvaring då katterna

inte är instängda i kojorna. Katterna är fria att lämna kojorna på samma sätt som de skulle vara i ett kattstall. Förvaltningsrätten anser sammanfattningsvis inte att länsstyrelsen visat att katternas nuvarande boendesituation strider mot gällande djurskyddsregler med utgångspunkt i skydd mot väder och vind. Länsstyrelsen har således inte haft fog att förelägga []

[] att förse katterna med ett utrymme jämförbart med ett kattstall.

Föreläggandets första punkt ska därför upphävas.

Beslutspunkterna 2-5

I beslutspunkterna 2-5 anges ett antal åtgärder som ska vidtas på ett inomhusutrymme. Kojor är enligt 1 kap. 3 § SJVFS 2008:5 inte att ses som ett inomhusutrymme. Inomhusutrymmet förutsätts istället åsyfta det utrymme jämförbart med ett kattstall som berörs i föreläggandets första beslutspunkt, något som framgår uttryckligen av länsstyrelsens bedömning rörande belysning. Genom att kravet på att bygga ett kattstall upphävs inaktualiseras även övriga föreläggandepunkter som rör kattstallet. Föreläggandet ska därför upphävas även i denna del.

Beslutspunkt 6

I beslutspunkt 6 anges att samtliga katter ska ges tillsyn i tillräcklig omfattning. Något närmare förtydligande vad detta innebär finns inte i föreläggandet. Länsstyrelsen anger att det är svårt att inspektera öron, mun, päls, tassar samt uppfylla kravet om pälsvård om man inte kan hantera en katt. Förvaltningsrätten delar länsstyrelsens bedömning att det är svårt att utföra tillsyn på katter som ogillar beröring eller måste fångas i en fälla för att kunna undersökas. Länsstyrelsens föreläggande anger dock inte vad [] ska vidta för åtgärder för att uppfylla föreläggandepunkten.

I praxis har det ställts krav på tydligheten i förelägganden som är förenade med vite (se t.ex. RÅ 1990 ref. 39 och RÅ 1994 ref. 29). Liknande krav har även ställts på förelägganden som är förenade med straffansvar (se Kammarrätten i Jönköpings dom den 14 oktober 2010 i mål 3137-09). Även om lika stränga krav inte kan ställas på förelägganden som inte är förenade med vite eller straffansvar är det enligt förvaltningsrättens mening ändå av stor vikt att ett föreläggande är utformat på ett sådant sätt att det tydligt framgår för adressaten vad han eller hon ska göra för att uppfylla föreläggandet och att det vid en efterföljande prövning på ett rättssäkert sätt kan avgöras om föreläggandet är uppfyllt eller inte.

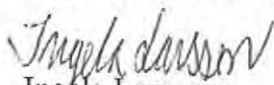
Beslutspunkten saknar koppling till några objektiva måtvärden som ska uppfyllas eller någon metod som ska användas. Länsstyrelsen verkar snarare ha inställningen att det inte är möjligt att uppfylla tillräckligt god tillsyn med den katthållning som är aktuell i målet. Såsom föreläggandet är utformat är det omöjligt för [REDACTED] att utläsa vad som måste göras för att uppfylla föreläggandepunkten. En bedömning i efterhand huruvida föreläggandet är uppfyllt kommer även att bli mycket godtycklig. Föreläggandepunkten kan därför inte anses uppfylla de krav på tydlighet som kan ställas. Föreläggandet ska därför upphävas även i denna del.

Beslutspunkt 7

I beslutspunkt 7 anges att samtliga katter samtidigt ska ha tillgång till en liggplats. Av 1 kap. 11 § SJVFS 2008:5, som är tillämplig på kojor, framgår att kojorna ska vara anpassade till antalet djur som hålls i utrymmet och att samtliga djur samtidigt ska ha tillgång till en liggplats. Det bör nämnas att föreskriften inte innehåller några exakta angivna mått för när en katt anses ha tillgång till en liggplats. Om detta är uppfyllt får således bedömas i det enskilda fallet. Av kontrollrapporten framgår att samtliga katter inte anses ha tillgång till en liggplats samtidigt då det fanns tre kojor på

åtta katter. Mot bakgrund av antalet kojor i förhållande till antalet katter samt kojornas storlek anser förvaltningsrätten att Länsstyrelsen haft fog för sin bedömning. Någon koppling till kojorna finns dock inte i föreläggandet. Länsstyrelsen har under rubriken "tillämpbara bestämmelser" hänvisat till 2 kap. 11 § SJVFS 2008:5 som innehåller måttangivelser för rastgårdar och utrymmen för permanent katthållning. Länsstyrelsen har inte hänvisat till rubriken "tillämpbara bestämmelser" under beslutspunkt 7, vilket myndigheten gjort rörande andra beslutspunkter. Det framgår således inte av föreläggandet om länsstyrelsen anser att dessa mått måste uppnås för att samtliga katter ska ha tillgång till en liggplats. Det går inte att utläsa av föreläggandet vilka åtgärder [REDACTED] ska vidta för att varje katt ska anses ha en egen liggplats. Föreläggandepunkten kan därför inte heller i denna del anses uppfylla de krav på tydlighet som kan ställas och föreläggandet ska därför upphävas även i denna del.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 1 (DV 3109/1 B)

Ingela Larsson
Rådman

I avgörandet har även nämndemännen Carina Johansson, Inger Ulfstedt-Fjellson och Eva-Britta Bengtsson.

Föredragande i målet har varit förvaltningsrättsfiskalen Kristina Augustsson.

HUR MAN ÖVERKLAGAR - PRÖVNINGSTILLSTÅND

Den som vill överklaga förvaltningsrättens beslut ska skriva till Kamrarrätten i Göteborg. **Skrivelsen ska dock skickas eller lämnas till förvaltningsrätten.**

För att kamrarrätten ska kunna ta upp Ert överklagande måste Er skrivelse ha kommit in till förvaltningsrätten **inom tre veckor** från den dag då Ni fick del av domen/beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Om sista dagen för överklagande infaller på lördag, söndag eller helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton räcker det att besvärshandlingen kommer in nästa vardag.

Om klaganden är en part som företräder det allmänna, ska överklagandet alltid ha kommit in inom tre veckor från den dag beslut meddelades.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i kamrarrätten fordras att **prövningstillstånd** meddelas. Kamrarrätten lämnar prövningstillstånd om

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står förvaltningsrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till kamrarrätten varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla

1. Klagandens person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Adress och telefonnummer till klagandens arbetsplats ska också anges samt eventuell annan adress där klaganden kan nås för delgivning. Om dessa uppgifter har lämnats tidigare i målet – och om de fortfarande är aktuella – behöver de inte uppges igen. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras, ska ändringen utan dröjsmål anmälas till kamrarrätten.
2. den dom/beslut som överklagas med uppgift om förvaltningsrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet,
3. de skäl som klaganden anger till stöd för en begäran om prövningstillstånd,
4. den ändring av förvaltningsrättens dom/beslut som klaganden vill få till stånd,
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.

Adressen till förvaltningsrätten framgår av domen/beslutet.

Yttrande till Göteborgs Katthjälp huruvida deras "kattkoja" klarar att ge katterna termisk komfort vintertid och att katterna kan bete sig naturligt.

Krister Sällvik

Professor emeritus i byggnadsfunktion och djurens närmiljö vid SLU

Vad är termisk komfort och hur kan man sätta en lägsta temperatur när den uppnås.

Med termisk komfort menas att djuret kan upprätthålla sin kroppstemperatur på ett enkelt sätt.

Det innebär att djuret vistas inom den sk termoneutrala zonen. Den begränsas av den undre respektive övre kritiska temperaturen (UKT respektive ÖKT). Den undre kritiska temperaturen kan teoretiskt beräknas med hjälp av fysikens lagar för värmeöverföring och energiomsättningen (genom foder) inne i djuret. Enkelt uttryckt: tillförd energi måste balanseras med bortförd energi för att kroppstemperaturen skall hållas konstant. En sådan beräkning benämns värmebalans, och kan göras med olika förutsättningar.

Djur liksom människor avger värme på två skilda sätt, evaporation (avdunstning genom hud eller andningsvägar) och icke evaporativ, brukar på svenska benämnas bunden respektive fri värmeavgivning. Den fria värmeavgivningen sker på tre sätt: strålning, ledning, och konvektion. För dessa gäller att fysikens lagar för värmeöverföringen (värmeförluster för djuret) är en funktion av temperaturskillnad mellan djurets inre och omgivningen, ytan hos djuret som tar del i värmeöverföringen, lufthastighet, temperatur på omgivande ytor och värmeöverföringsmotstånd.

För en katt som ligger i en isolerad hydda med isolerat golv, inget "drag" och som har etablerat en vinterpäls kan man med vedertagna formler för värmebalansberäkning för djur beräkna den undre kritiska temperaturen, dvs över vilken katten har termisk komfort i en kattkoja.

Väger katten på 3 kg, har en 10 mm vinterpäls, och får underhållsfoder (15 MJ/dag i omsättbar energi) och betar sig naturligt genom att kura ihop sig blir UKT - 2°C. Får katten 1,5 gånger underhållsfoder blir UKT -25°C. Beräkningarna kan justeras med hänsyn till vikt, pälsjocklek, hur stor del av kattens päls som tar del mm. Detta kan redovisas om så önskas.

Koja för katter och termisk komfort vintertid.

En koja utförd enligt "Göteborgsmodellen" Koja innebär en liggplats där katten är skyddad för vind och nederbörd och eftersom kojan är isolerad innebär det att kattens egen värmeavgivning kan medverka till att temperaturen i kojan kommer att överstiga utetemperaturen med någon eller flera grader. Hur mycket beror på luftomsättningen.

Isoleringen innebär även att temperaturen på innertaket inte kommer att påverkas speciellt mycket av utstrålning nattetid, dvs ”varmare” för katten. Är liggplatsen isolerad, (golv och filter) kommer katten i princip inte förlora någon värme genom ledning till underlaget. Som visats ovan med beräkning av UKT finns det således ingen anledning att befara att katten inte skulle ha termisk komfort även de kallaste dagar, förutsatt att den får foder. Katterna har fri tillgång till adekvat foder i speciellt foderhus.

Katter ligger normalt minst 80% av dygnet, kanske ändå längre om dom inte behöver jaga för att få foder. Katter lämnar alltid sin liggplats för att kissa och bajsas. Katterna väljer själva om de vill stanna ute längre eller gå in bl.a. beroende på väderlek. Katterna kan med andra ord bete sig helt naturligt och på sina egna villkor. En koja för katter med god vinterpäls kan således inte jämföras med en koja/bur där en hund av korthårig typ är bunden.

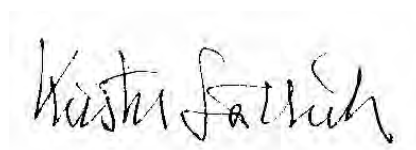
Man kan dra paralleller med de försök som SLU under ledning av professor Per Jenssen gjorde med tamgrisar på Tovetorp i Sörmland på 80-talet. Suggorna hade tillgång till oisolerade hyddor med halm i ett stort hägn (ursprungligen avsett för älgar). Dom utfodrades i ena kanten av hägnet.

I samband med grisning byggde suggan bo under t.ex. gran med hjälp av halm. Vissa grisade när det var -20°C. Efter några dagar tog suggan sina smågrisar till hyddan. Där bäddade de ner sig i halm. På vintern gick suggorna endast ut ur hyddan för defikera och äta. Smågrisarna låg kvar i halmbädden. Försöken visade hur domesticerade djur har kvar nästa allt av det beteende som de hade som vilda. Och som klarar sig bra.

Slutsats

Den typ av kattkoja och tillhörande foderhus, som används av Göteborgs Katthjälp uppfyller med stöd av gjorda beräkningar av undre kritisk temperatur med god marginal de krav som ställs i Djurskyddsförordning, SJV:s föreskrifter och allmänna råd vad gäller termisk komfort, möjligheter att bete sig naturligt, även under kallaste vinterdagar.

Österbybruk den 6 september 2012

Krister Sällvik

Professor
Käbbo 113
74891 ÖSTERBYBRUK

E-mail: krister.sallvik@slu.se
Telefon: 070-3431791

Yttrande angående katters behov av uppvärmda kojor.

Ett djurs köldtålighet avgörs av dess storlek, isolering och förmåga att producera respektive spara värme. Stora djur som hästar och kor har genom sin relativt sett lilla kroppsytta (mindre kontaktyta mot omgivningen) förmåga att klara mycket låga temperaturer utan att behöva producera extra värme. Små djur som katter klarar låga temperaturer genom att öka sin ämnesomsättning och genom att öka sin isolering (tätare och längre päls). Jämfört med vistelse i rumstemperatur behöver en katt producera cirka dubbelt så mycket värme vid noll grader, för att hålla sin kroppstemperatur konstant innan pälsen hunnit anpassas till den lägre temperaturen. För att kunna göra det måste den öka sitt foderintag i motsvarande grad eller bryta ned kroppsfett.

(Källa: Nutrient requirements of dogs and cats; National research Council, U.S.A., 2006).

Det finns vilda kattedjur som lever i mycket kallt klimat, till exempel i Sibirien. Principiellt fungerar deras värmebalans på precis samma sätt som tamkatters. Katter som lever i svenskt klimat med årstidsväxlingar kommer under hösten att anpassa sin päls och sin ämnesomsättning så att de inte fryser under vintern, förutsatt att de har tillgång till foder. En isolerad koja erbjuder utan tvekan en tillräckligt skyddad viloplats och termisk komfort för frilevande katter.

Det är olyckligt om myndigheter genom bristande förståelse för hur djur fungerar tvingar seriösa djurhållare att lägga ned resurser på åtgärder som inte har någon positiv effekt för djuren.

Per Michanek, vet. med. dr. i ämnet husdjurens närmiljö
Degebergavägen 44-18
275 68 Vollsjö

Till Göteborgs Katthjälp: Angående katters påstådda behov av isolerade, uppvärmda hus.

Katter är däggdjur och liksom andra däggdjur håller de sin kroppstemperatur relativt konstant. De är så kallat varmblodiga. Andra djur, som till exempel kräddjur, låter sin kroppstemperatur variera med omgivningens temperatur. Däggdjurens strategi, att hålla kroppens temperatur konstant, har visat sig vara mycket framgångsrik, eftersom den gör det möjligt för dem att leva i stort sett i alla tänkbara klimat, från tropiska till arktiska. Det som begränsar däggdjurens utbredning är tillgången på föda. De flesta däggdjur (inklusive katter) skulle klara sig bra på Arktis is, om det bara fanns tillräckligt för dem att äta. Växelvärma djur, exempelvis ormar, kan däremot inte leva i kalla klimat då de blir överkylta och svälter ihjäl när deras kroppstemperatur blir för låg.

Hur går då detta till? Hur anpassar sig däggdjuren till olika klimat? I princip sker det på två sätt:

1. De varierar sin isolering.
 - a. Pälsklädda djur utvecklar längre och tätare päls vid behov av ökad isolering mot omgivningen.
 - b. Mängden underhudsfett kan också varieras för att ändra isoleringen.
2. De varierar sin värmeproduktion. Vid behov av ökad värmeproduktion utvecklar däggdjur så kallat brunt fett, vilket är en vävnad vars uppgift är att producera extra värme.

Däggdjur som lever i kallt klimat anpassar alltså sin isolering och sin värmeproduktion så att de är i balans med miljön. Katter som lever i kallt klimat, det finns till exempel vildkatter i Sibirien, går därför inte ständigt och fryser, lika lite som katter i tropisk miljö alltid är för varma. Det finns inte någon fix "lagom" temperatur för de flesta däggdjur, utan de anpassar sig till klimatet så att det klimat en viss katt vistas i blir lagom just för den. Anpassningen tar en viss tid, man kan inte ta en katt från tropikerna och flytta direkt till Arktisk vinter, men om den ges tid till att låta pälsen växa och öka mängden brunt fett så kommer den att klara sig utmärkt, förutsatt att den har tillräckligt med föda. En sådan anpassning sker kontinuerligt för våra däggdjur och följer årstidernas växlingar.

Myndigheternas krav på att katter skall ges tillgång till isolerade, uppvärmda hus, har ingen verklighetsbakgrund. Den bygger sannolikt på ett förmänskligande av kattens situation, där man antar att de upplever sin tillvaro ungefär som vi gör. Att den behöver ett varmt hus där den kan gå in och sova på vintern. Katter kan dock inte, som vi, klä på sig varma kläder när de går ut på vintern och sedan ta av dem när de kommer in i sitt varma hus. De måste ha på sig kläderna och ha sin extra värmeproduktion igång hela tiden i kallt klimat och det är därför inte alls behagligt för dem att "komma in i värmen". Katter som är anpassade till uteliv på vintern (och har tillräckligt med föda) har inget behov av uppvärmda hus, lika litet som katter i tropikerna har behov av luftkonditionerade utrymmen.

Länsstyrelsens ogrundade påståenden om att katter som är utomhus vintertid sannolikt "har en mycket dålig djurvälstånd" och att "köldskador är inte ovanligt förekommande hos katter som lever utomhus", indikerar tyvärr att man saknar grundläggande kunskaper om hur djurs värmebalans fungerar. Det skydd som acklimatiserade, väl utfodrade katter kan behöva vid hårt väder, då vind och nederbörd tillfälligtvis kan ge stor avkylningseffekt, tillgodoses fullt ut i en icke uppvärmd koja.

I förslaget till ny djurskyddslag framförs vikten av att alla regler måste stå på vetenskaplig grund. Vetenskapens ståndpunkt i detta fall är helt entydig: Acklimatiserade, väl utfodrade katter har inget behov av uppvärmda hus på vintern. Det är mycket olyckligt om bristande kunskaper hos våra myndigheter medför att enskilda djurhållare tvingas vidta kostsamma åtgärder som inte gagnar djuren.

Undertecknad är legitimerad veterinär (examen 1978), vet. med. Dr. och har arbetat med inhysningsfrågor på Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU) större delen av min yrkesverksamma tid. Sedan 1995 har jag undervisat på Hippologprogrammet vid SLU och är där bland annat ansvarig för undervisning om djurs värmebalans.

De uppgifter om katters värmebalans som återges i det jag skrivit ovan är sedan lång tid vedertagna fakta som går att läsa om i ett stort antal vetenskapliga publikationer. För den som vill förstå ämnet mer i detalj, återfinns ett urval i litteraturlistan.

Högaktningsfullt

Per Michanek
Degebergavägen 44-18
27568 Vollsjö
070-2115160

Litteratur

Adams, T. Mechanisms of cold acclimatization in the cat. *Journal of Applied Physiology* 18 (1963) 778-780

Cannon, B. and Nedergaard, J. BIOCHEMICAL ASPECTS OF ACCLIMATION TO COLD. *Journal of. Therm. Biol.* Vol. 8 (1983) 85-90

Kozyreva T.V.

Neurophysiological aspects of the long-term adaptation to cold in mammals: The role of central and peripheral thermoreceptors. *Journal of Thermal Biology* 31 (2006) 105–114

Young B. A., Walker B., Dixon A. E. and Walker V. A. PHYSIOLOGICAL ADAPTATION TO THE ENVIRONMENT. *Journal of Animal Science* 67 (1989) 2426-2432.

Till Länsstyrelsen Göteborg

Jag har av Göteborgs Katthjälp ombetts yttre mig rörande katters möjlighet att anpassa sig till ett kallt klimat.

Jag är professor i fysiologi vid Stockholms Universitet. Jag har arbetat med djurs och människors anpassning till bl a kallt klimat i mer än 30 år, och jag kan nog anses vara en av världens främsta experter rörande detta, i synnerhet funktionen av den bruna fettvävnaden för köldanpassning.

I praktiken alla däggdjur, i synnerhet alla smärre däggdjur, har om nödvändigt möjlighet att använda den speciella vävnaden "brun fettvävnad" för att producera extra värme. Fördelen med detta är att den extra värmeproduktion inte är obehaglig, såsom det huttrande vi normalt förknippar med att vara i kallt klimat, men upplevs som en del av vår vanliga ämnesomsättning som även normalt håller oss varm. Den bruna fettvävnadens extra värmeproduktion finns inte normalt men bildas när djur kronisk utsätts för kyla. Kapaciteten höjs till dess djuret inte "fryser", dvs inte börjar huttra. Förutsättningen för att detta skall fungera är att djuret kan få tillräckligt med mat, och det är en fördel om djuret vid vila kan befinna sig i en bo-liknande situation, dvs så att den värme som frigörs inte försvinner så lätt, dvs någon form för låda som djuret kan "isolera" så som det finner lämpligt.

Det finns ett antal vetenskapliga undersökningar som visar att specifikt katter också har denna möjlighet.

Utan att i övrigt yttra mig i ärendet vill jag därför med detta brev stödja Katthjälpens uppfattning att katter väl kan anpassas till de betingelser som Katthjälpen beskriver, liksom många andra frittlevande djur i Sveriges fauna.

Stockholm, 8 september 2012

Jan Nedergaard

Jan Nedergaard
Professor, Stockholms Universitet
Tel 08 164128
Mobil 070 4948955
Email: jan@metabol.su.se

Om djurskyddsaspekterna av användning av Trap-Neuter-Return metod för att förvalta kolonier av förvildade katter

Jordbruksverket har fått en förfrågan från Göteborgs Katthjälp angående hur verket ställer sig till Trap-Neuter-Return metoden (TNR) från djurskydds- och juridisk synpunkt. Bakgrunden är det tidigare yttrandet från Djurskyddsmyndigheten om 1NR (dnr 2006-1471), nya djurskyddsföreskrifter för hållande av hund och katt och en litteraturstudie om TNR som gjorts av Göteborgs Katthjälp.

1NR är en metod som Göteborgs Katthjälp förespråkar för att sköta eller förvalta kolonier av förvildade/ägarlösa katter. Metoden innebär i kort att man fångar in katterna (Trap), kontrollerar eventuell id-märkning, kontrollerar hälsotillstånd, kastrerar katterna (Neuter) och sedan släpper ut dem igen i samma område (Return). Förutom förhindrandet av förökning av de katter som man fångar in, resulterar metoden i att man undviker avlivning av friska katter som inte går att omplacera. Enligt Göteborgs Katthjälp är förutsättning för att använda 1NR "att katterna efter utsläpp får mat, skydd, tillsyn och vård om så behövs". De olika lagstiftningarna som berör förvildade katter har tidigare redovisats i bl.a. Djurskyddsmyndighetens ovan nämnde skrivelse (dnr 2006-1471). Utöver denna redovisning vill Jordbruksverket peka ut flera paragrafer i djurskyddslagen som speciellt bör uppmärksammas i samband med användningen av TNR.

- 2 § Djur skall behandlas väl och skyddas mot onödigt lidande och sjukdom.
- 3 § Djur ska ges tillräckligt med foder och vatten och tillräcklig tillsyn. Fodret och vattnet ska vara av god kvalitet och anpassat efter det djurslag som utfodras.

Stall och andra förvaringsutrymmen för djur samt hägn ska ge djuren tillräckligt utrymme och skydd. Stall och andra förvaringsutrymmen för djur ska hållas rena.

- 4 § Djur skall hållas och skötas i en god djurmiljö och på ett sådant sätt att det främjar deras hälsa och ger dem möjlighet att bete sig naturligt.
- 9 § Om ett djur är sjukt, skadat eller på annat sätt genom sitt beteende visar tecken på ohälsa, skall djuret snarast ges nödvändig vård, vid behov av veterinär, eller andra åtgärder vidtas, om inte sjukdomen eller skadan är så svår att djuret måste avlivas omedelbart.

- 16 § Tillstånd till verksamheten ska den ha som yrkesmässigt eller i större omfattning
 1. håller, föder upp, upplåter eller säljer sällskapsdjur eller tar emot sällskapsdjur för förvaring eller utfodring,
 2. håller, föder upp, upplåter eller säljer hästar eller tar emot hästar för förvaring eller utfodring eller använder hästar i ridskoleverksamhet, eller
 3. föder upp pälsdjur.

Frågor om tillstånd prövas av den myndighet som regeringen bestämmer. Myndigheten får också återkalla ett beviljat tillstånd.

Vid tillståndsprövningen ska särskild hänsyn tas till att den sökande kan anses lämplig att bedriva verksamheten och att de anläggningar i vilkaverksamheten ska bedrivas är lämpliga från djurskyddssynpunkt.

Ytterligare bestämmelser finns i Jordbruksverkets nya djurskyddsföreskrifter för hund och katt (Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2008:5) om hållande av hund och katt - L102) som trädde i kraft 1 maj 2008.

Flera bestämmelser i L102 är nytillkomna, bl.a. att katter ska få tillsyn minst två gånger dagligen (1 kap. 16 §). Denna skärpning av reglerna angående katthållning som L 102 innebär var ett behövligt steg mot att förbättra

djurskyddet för katter samt höja deras status. Enligt föreskriftsdokumentationen¹ till L102 är det inte lämpligt att ha sin katt på t.ex. en gård där man inte bor och bara åka dit en gång per dygn för att se till den och ge den mat. Man kan inte anse att 4 § i djurskyddslagen uppfylls med en sådan hund- eller katthållning. Motivationen till bestämmelsen om tillsyn minst två gånger dagligen fortsätter:

"Det har ifrågasatts om man verkligen kan uppfylla kravet på tillsyn två gånger när man har en katt som går ut och in som den vill. Men man kan argumentera för att om kravet på tillsyn bara skulle vara en gång per dygn, så är det inte säkert att man skulle kunna leva upp till det kravet heller med en utekatt som inte dyker upp varje dag. Det finns naturligtvis undantag, men vår erfarenhet är att om man erbjuder katten mat minst två gånger om dagen så lär den sig den rutinen och kommer hem vid mattillfällena.

Det har också påpekats att det kan vara svårt att hålla kontrollen över ladugårdskatter, men även här ska man ge dem mat regelbundet och veta hur många katter man har och begränsa deras fortplantning. Om man har många katter som får fortplanta sig som de vill, får man dels problem med inavel och dels problem med att känna igen sina katter och får då svårt att veta om vissa katter försvinner eller varför de har försvunnit. Försvinner de pga. att de avlidit eller flyr de tror att trycket blivit för stort (för många katter på ett område)? Det är också viktigt att man har katter som är så tama att man kan hantera dem, speciellt om de blir sjuka. Kattens status behöver stärkas, därför behöver det påpekas att man har skyldigheter och ansvar som kattägare. Varje kattägare ska sköta och ta hand om sin katt/sina katter samt förhindra oönskad fortplantning. Förhoppningsvis kommer ett ökat ansvarstagande göra att det på sikt bli sällsynt med förvildade och övergivna katter."

För att närmare belysa de eventuella problem som kan uppstå med TNR vill verket kommentera metoden genom att ta upp de olika delarna var för sig.

¹Föreskriftsdokumentation hund- och kattföreskrift SJVFS 2008:5

(<http://www.sjv.se/download/18.64271a94119e0bdc94080001132/F%C3%B6reskriftsdokumentation+L102.pdf>)

Trap

Från djurskyddssynpunkt är infångning av en katt med en kattfälla en acceptabel metod för att få tag på en katt för att kontrollera eventuell id-märkning eller annat tecken på vem som äger katten. Man har också möjlighet att kontrollera kattens hälsostatus och ge den nödvändig vård.

En risk som finns med infångningen av katter med kattfällor är att katter som har infångats tidigare och som behöver fångas in ytterligare en gång, t.ex. på grund av skador eller sjukdom, kan vara svårt att locka in i en fälla en gång till. Risken är att en skygg katt inte kommer att låta sig fångas och man kommer ha svårt att ge den nödvändig vård. Om infångningen av sjuka eller skadade djur inte fungerar på ett tillfredsställande anser Jordbruksverket att djurhållaren inte kan uppfylla 9 § djurskyddslagen om kravet att ge djur nödvändig vård. Dessutom är det sannolikt att fångslandet och hållandet av en förvildad katt, även för en begränsad tid, kan vara förknippat med ett stort lidande.

Neuter

Jordbruksverket anser att kastrering av katter som tillåts ströva fritt utomhus är något som bör uppmuntras. Oplanerade eller oönskade kattungar är en av de största orsakerna till problem med förvildade katter.

Vård av katterna i samband med kastrering är viktigt från djurskyddssynpunkt. Katterna får inte lämnas tillbaka till kolonin innan de har återhämtat sig tillräckligt. Att behöva återfånga en katt för att behandla eventuella komplikationer kommer inte vara så lätt (se under "Trap").

Burförvaring av katter är inte längre tillåten förutom vid vissa specifika tillfällen (t.ex. vid transport eller när djur behandlas vid en veterinärklinik). Om en katt inte hålls kvar på veterinärkliniken under tiden då den återhämtar sig från ingreppet ska den hållas minst enligt boxmåttan i Jordbruksverkets föreskrifter om hållande av hund och katt (L1 02) och inte i bur. Jordbruksverket anser att en förvildad katt som inte går att omplacera och som kräver en längre konvalescenstid bör avlivas istället för att hållas i fångenskap en längre tid.

Återigen, är det sannolikt att fångslandet och hållandet av en förvildad katt, även för en begränsad tid, kan vara förknippat med ett stort lidande.

Retum

Det är viktigt att katter inte överges en andra gång i samband med tillämpning av TNR. Att överge ett djur är inte förenligt med 2-4 §§ djurskyddslagen. Den person eller grupp som fångar in en katt för att kastrera den och sedan släpper ut den igen har, enligt Jordbruksverket, tagit över ägaransvar för katten och måste således uppfylla samma djurskyddsbestämmelser som för en "vanlig" kattägare.

Om en kattkoloni består av fler än 10 individer behövs tillstånd enligt 16 § djurskyddslagen. Länsstyrelsen ska vid tillståndsprövning göra en bedömning om den sökande kan anses vara lämplig att bedriva verksamheten och om de anläggningar i vilka verksamheten ska bedrivas är lämpliga från djurskyddssynpunkt. För att länsstyrelsen ska kunna göra en

lämplighetsprovning måste det finnas en fysisk eller juridisk person som ansvarar för verksamheten och det blir den personen eller organisationen som myndigheterna kan ställa krav på. När det gäller bedömningen av anläggningen kan anläggning likställas med det området där katterna vistas och då ska det finnas någonstans där alla katter (samtidigt) kan få skugga och sol samt skydd mot kyla, vind och regn.

I en TNR koloni måste alla katter få tillräckligt med mat och vatten och alla ska helst kunna äta samtidigt. Det måste också vara möjligt att utan för långt dröjsmål hantera katterna för hälsokontroll, förebyggande-behandlingar samt vård vid skada eller sjukdom.

Sammanfattning

Litteraturen om TNR (bl.a. 2003 AVMA Animal Welfare Forum²) betonar betydelsen av att utan åtgärder för att motarbeta fortsatt övergivande av katter kommer TNR inte att fungera som ett sätt att minska antalet förvildade katter i ett område. Risken är annars att det kan leda till att flera människor lämnar av sina katter i ett TNR-område eftersom de vet att katterna får mat. TNR passar inte för alla kattkolonier. Variationer när det gäller klimatförhållanden i ett område, förutsättningar för katterna att hitta skydd, samt möjlighet att avgränsa kattkolonin från andra ägda utekatter är alla faktorer som måste vägas in innan ett TNR projekt påbörjas i ett område. TNR kan vara dyrt och tidskrävande för dem som är involverade. Det bör påpekas att det kan vara mera kostnadseffektivt att subventionera kastrering av ägda katter istället för att använda pengar inom TNR.

Jordbruksverket anser att alla husdjur i Sverige, inklusive katter, bör ha en ägare och ett hem. Enligt förarbetet till djurskyddslagen anses att redan det förhållandet att ett djur har övergivits eller av annan anledning kommer att lämnas utan tillsyn under en längre tid innebär att djuret är utsatt för lidande.

Därför är det viktigt att framhålla att katter som omfattas av ett TNR projekt inte ska tillåtas få ett sämre djurskydd än t.ex. stallkatter eller andra utekatter. Här ska de nya hund- och kattföreskrifterna beaktas, t.ex. att tillsyn ska äga rum minst

två gånger dagligen. TNR projekt oftast bemannas av ett flertal volontärer, som matar katterna olika dagar. Detta, tillsammans med det faktum att många katter har liknande utseende och alla katter förmodligen visar sig inte varje dag, kan göra det mycket svårt att katterna får den dagliga tillsyn som krävs. I stora grupper av katter ökar dessutom risken för bråk mellan katterna. De bit- och rivskador som då uppkommer är svåra att upptäcka på förvildade katter och kan leda till infektioner om de inte behandlas.

Förvildade katter är ett djurskyddsproblem som härstammar från kattens låga status och låga ekonomiska värde och Jordbruksverket välkomnar alla åtgärder som höjer kattens status och som sprider kunskap om hur en bra katthållning ska

² AVMA Animal Welfare Forum 2003

(http://www.avma.org/products/animal_welfare/2003_management_of_abandoned_and_feral_cats.pdf)

vara. I teorin instämmer Jordbruksverket med Djurskyddsmyndighetens yttrande om TNR – det finns inget juridiskt hinder i djurskyddslagstiftningen för att TNR används i Sverige om katterna får den tillsyn, mat och skydd som lagen kräver. Däremot anser Jordbruksverket att det kan finnas många praktiska problem, bland annat möjligheten att ge förvildade katter tillräcklig mat och tillsyn, och därmed svårigheter när det gäller uppfyllandet av de grundläggande kraven i djurskyddslagstiftningen. Även med alla goda intentioner bakom ett TNR projekt, anser Jordbruksverket att det skulle vara oerhört svårt, om inte omöjligt, att ge förvildade katter den tillsyn, mat, skydd eller hälsovård som djurskyddslagstiftningen kräver;

I detta ärende har djurskyddschef Björn Dahlen beslutat. Cheryl Jones Fur har varit föredragande. I ärendets slutliga handläggning har även deltagit enhetschefen John Bräutigam, jurist Eva Kjell och Christina Lindgren.

Björn Dahlen

Cheryl Jones Fur

Kopia:

Samtliga länsstyrelser

Samtliga kommuner

Jordbruksdepartementet

Djurskyddet Sverige

Djurens Rätt

Svenska Djurskyddsföreningen

Statens Jordbruksverket
551 82 Jönköping

Olofstorp, den 30 juni 2009

Om djurskyddsaspekterna vid användning av Trap-Neuter-Return metoden till att förvalta kolonier av förvildade katter

Svar till SJVs skrivelse med Dnr 31-3606/09

Jordbruksverket har i en skrivelse till Göteborgs Katthjälp angående Trap Neuter Return metoden (Dnr 31-3606/09) uttalat att det inte finns juridiska hinder i djurskyddslagstiftningen för att TNR används i Sverige om katterna får den tillsyn, mat och skydd som lagen kräver. Däremot anser Jordbruksverket att det kan finnas många praktiska problem, bland annat möjligheten att ge förvildade katter tillräcklig mat och tillsyn, och därmed svårigheter när det gäller uppfyllandet av de grundläggande kraven i djurskyddslagstiftningen. Jordbruksverket tar i skrivelsen även upp metoden i de olika delarna var för sig och anger de eventuella problem som SJV anser kan uppstå.

Göteborgs Katthjälp vill med denna skrivelse gärna bemöta olika delar av jordbruksverkets skrivelse.

TNR och lagstiftning

Förvildade katter är ett av Sveriges största djurskyddsproblem. Förutom att förvildade katter är en lågprioriterad grupp hos svenska myndigheterna sägs det även vara brist på resurser till att kunna ta hand om alla dessa katter. Framförallt i storstäder där det bara finns några få tjänstemän som belastas med djurskyddstillsynen och tiotals, om inte hundratals, kattkolonier, är omhändertagande av samtliga förvildade katter inte realistiskt. Även om vissa myndigheter såsom länsstyrelser eller polisen har ett lagligt ansvar för djurskyddstillsyn anser vissa länsstyrelser och polisdistrikt att de inte har ett ansvar att ta an sig ärenden med förvildade katter.

I årtionden har det skjutits katter för att, som man fler än en gång skriftligen har uttryckt, hålla stammen nere. De katter som överlever fortsätter att föröka sig. De kvarvarande katterna blir inte kastrerade, får inget skydd, mat eller tillsyn. Avskjutning av en del av beståndet är ingen metod som förebygger lidande på något sätt. Den bara minskar beståndet vilket gör att det finns bättre förutsättningar för de kvarvarande katterna (mindre konkurrens, mer mat per individ) vilket i sin tur resulterar i större överlevnadschanser för kattungarna som föds. Vetenskapliga studier av kattungarna som föds hemlösa har dock visat att upp till 48 % av kattungarna yngre än 8 veckor och upp till

75 % av kattungarna yngre än sex månader dör eller försvinner.¹ Det är där en stor del av lidandet ligger.

Få myndigheter har någonsin sett några svårigheter eller problem med att skjuta hemlösa katter. Anledning till detta är nog att den som skjuter en eller ett flertal katter uppenbarligen inte tar några åtgärder till att förbättra livskvaliteten för de kvarvarande katterna. Då man ej har för avsikt att ta dessa djur i sin vård innebär det i sin tur att man inte har några skyldigheter att se till att de kvarvarande katterna sköts såsom lagstiftningen föreskriver. De kvarvarande katterna fortsätter att fara illa och förökar sig tills kolonin på nytt har nått den storleken som gav upphov till klagomål från början och varefter ett antal katter skjuts av igen. Oftast tar detta 2 till 3 år. Under denna period finns det oftast ingen som håller tillsyn över katterna.

Som SJV i sin skrivelse anger är redan det förhållandet att ett djur har övergivits eller av annan anledning kommer att lämnas utan tillsyn under en längre tid att djuret är utsatt för lidande. I den situationen aktualiseras länsstyrelsens, som är kontrollmyndighet, ansvar för djurskyddet och därmed borde länsstyrelsen ta beslut om omhändertagande av djuret. Polismyndigheterna har samma skyldighet. Tyvärr håller till exempel Länsstyrelsen i Västra Götaland idag på att utreda frågan om förvildade katter överhuvudtaget ingår i djurskyddslagen och vilket ansvar myndigheten har för dessa katter.

Organisationer och privatpersoner engagerar sig i hemlösa och förvildade katter just av de anledningarna som nämns ovan, att myndigheterna i många år har ignorerat eller lågprioriterat dessa djur och för att man anser avskjutning vara en oetiskt och kortsiktigt metod.

SJV:s skrivelse ger intryck av att TNR katter lämnas vind för våg efter kastreringen och att de inte kan tas om hand såsom djurskyddslagen föreskriver. Detta är självklart inte fallet när TNR bedrivs på ett seriöst sätt. Många problem som SJV påpekar i motivationen till föreskrifterna försvinner just vid implementering av TNR, såsom t ex förökningen, problem med inavel, försvinnande katter². TNR är ett humant sätt som uppmuntrar till att genom

¹ Reported rates of early neonatal deaths (ie, up to 6 or 8 weeks of age) range from 12.8% to 48% (Jemmett & Evans 1977; Scott et al. 1978; van Aarde 1984).

/.../

Similarly, 81 of 169 (48%) kittens in the present study had died or disappeared before they were 100 days old, and 127 (75%) had died or disappeared before they were 6 months old.

Evaluation of a Trap-Neuter-Return Management Program for Feral Cat Colonies: Population Dynamics, Home Ranges, and Potentially Zoonotic Diseases. Graduate Faculty of Comparative Biomedical Science, North Carolina State University.

² T ex: "Surgically sterilized colonies were stable in composition, with populations at the end of the study period composed mainly of cats that were colony members at the outset. In control colonies, the majority of cats present at the end of the study were born into the colonies, with original members having died or disappeared from the populations."

Evaluation of a Trap-Neuter-Return Management Program for Feral Cat Colonies: Population Dynamics, Home Ranges, and Potentially Zoonotic Diseases. Graduate Faculty of Comparative Biomedical Science, North Carolina State University.

”ett ökat ansvarstagande göra att det på sikt bli sällsynt med förvildade och övergivna katter.” som SJVs föreskriftsdokumentation uppger.

Enligt 4 § DL skall djur hållas och skötas i en god djurmiljö och på ett sådant sätt att det främjar deras hälsa och ger dem möjlighet att bete sig naturligt. Som allmänt råd till 1 kap. 23 § Föreskrifterna för hållande av hund och katt bör katter som levt utomhus och är förvildade inte tvingas leva inomhus. Genom att förvildade katter har andra behov av att kunna bete sig naturligt än socialiserade katter har och att förvildade katter enligt föreskrifterna inte bör hållas inomhus ansluter TNR metoden till vad som ställs i ovannämnda paragrafer.

I de fall där det skjuts av delar av kattbeståndet skyddas inte de kvarvarande katterna på något sätt mot lidande och sjukdom. Inga av paragraferna som SJV pekar ut i skrivelsen blir i sådana fall efterlevt.

TNR i Europa

Norge har sen många år tillbaka kommit fram till av avskjutning inte fungerar, regeringen anser att samhället har ett etiskt ansvar gentemot förvildade katter. Det Norska Rådet för djuretik menar att man i problemområden bör genomföra en systematisk uppläggning för beståndskontroll baserad på kastrering av förvildade katter. Det Danska Djuretiska Rådet stödjer djurskyddsföreningars insatser att kastrera förvildade katter. Tyskland har lagstiftat att förvildade katter inte ska avlivas utan istället kastreras. Italien har likadan lagstiftning. Nederländernas riksorganisation för djurskyddsföreningar stödjer 65 av deras föreningar som jobbar med TNR, både ekonomiskt och praktiskt. Organisationen har fått dispens från jordbruksdepartementet att jobba med TNR. England jobbar sen många år med TNR. Från och med 2010 är det i Belgien förbud på att skjuta katter. Även där är TNR accepterat som en human lösning

Trap

Återinfångning har visat sig, från både våra egna och erfarenheter utomlands, inte vara ett problem. Alla de katterna vi behövt fånga in igen har vi kunnat fånga utan problem. En del katter går in i en traditionell kattfälla om och om igen. Andra är mer skeptiska men går att lura in genom att se till att fällan är det enda stället där mat finns tillgängligt. Vidare finns det s.k. droptrap³ som man kan använda sig av vid svårfångade katter. Mot dessa fällor känner katterna ingen som helst misstänksamhet då de inte får någon känsla att de ska krypa in i ett trångt utrymme.

Att TNR katter inte skulle kunna få nödvändigt vård på grund av svårigheter med återinfångning anser vi härmed inte vara fallet.

³ Se t ex: http://www.neighborhoodcats.org/HOW_TO_BUILD_AND_USE_YOUR_OWN_DROP_TRAP

Dessutom kan man i fall av katter som är så pass skadade, och där omedelbar avlivning är det enda försvarbara ur djurskyddssynpunkt, avliva en sådan katt genom skyddsjakt med stöd av t ex § 30 DL. Denna metod har tillämpats i decennier, med stöd av lagen om tillsyn över hundar och katter, även på friska katter, utan att bli ifrågasatt av SJV, även om det finns stora felmarginaler med denna metod såsom t ex skadeskjutning och avskjutning av ägda katter.

Neuter

Just med hänsyn till den förvildade kattens behov är det viktigt att hålla dessa katter i bur under konvalescenstiden. Buren kan t ex vara en större hundbur där i det ska finnas en transportbur att gömma sig i, kattlåda och mat och vattenskål. Som SJV mycket riktigt påpekar är kontroll viktigt för djurens välfärd. SJV anger även att vissa forskare anser att om djuren har kontroll över åtminstone några aspekter i deras omgivning så är det en livsviktig faktor som främjar den psykologiska välfärden hos djur i fångenskap (Bloomsmith et al 2000; Markowitz 1979; Novak och Drewson 1989; Snowdon och Savage 1989). Förvildade katter känner sig tryggare i situationer som är lätt att överblicka. Genom att se till att behov som mat, vatten och låda finns inom räckhåll ger man den kontroll över sin omgivning (jämför t ex med vildrehabilitering som baseras på samma principer). Att släppa ut förvildade katter i större utrymmen har motsatt effekt. Vidare är det viktigt att burarna står på ett lugnt ställe där katterna inte störs i onödan. Med hänsyn till ovanstående borde SJV vara positiv inställd till burhållning av förvildade katter under konvalescenstid. Konvalescenstiden är för övrigt i regel för hankatter bara 1-2 dagar och 4-6 dagar för honkatter.) SJV bör enligt oss undersöka de möjligheter som finns till att kunna ge dispens för burhållning av förvildade katter som ska kastreras enligt TNR metoden till att tillgodose dessa katters behov.

Return

Naturligtvis är motarbetning av fortsatt övergivande av katter en viktig del av lösningen. Att subventionera kastrering av ägda katter må vara mer kostnadseffektivt, det förändrar dock inget i situationen för de katter som redan är hemlösa och förvildade. TNR anser vi är en lösning för de förvildade katter som redan finns, inte en lösning till att förebygga att ägda katter överges. Samtidigt anser vi att även arbetet med att minska fortsatt övergivande av katter, precis som omhändertagande av hemlösa katter, till största delen är en uppgift för myndigheterna och politiken genom att förbättra det straffrättsliga systemet så att alla överträdelser beivras, något som absolut inte sker i dagsläget på grund av bristande resurser. Att överge en katt är i första hand ett lagbrott som ska beivras som sådant.

Vi vill även påpeka att några katter ej har övergivits bland de TNR kolonier vi känner till. Tvärtom har TNR arbetet oftast resulterat i att omkringboenden börjar engagera sig i katterna vilket leder till en statushöjning av både de förvildade och ägda katterna i området. Inte sällan resulterar TNR projekt i bättre insyn bland de omkringboenden i problematiken med att ha okastrerade utekatter vilket i sin tur har resulterat i att kattägare

på eget bevåg kastrerar sina katter. TNR projekt kostar en del när arbetet startas men i slutänden är det många gånger billigare att driva TNR projekt än att varje år skjuta katter till att hålla bestånden nere, vilket är den mest vanliga sättet att "ta hand" om hemlösa förvildade katter, och vilket, som har nämnts tidigare, inte är en metod som höjer de kvarvarande katternas livsförhållanden. Den erfarenhet vi har är, när fastighetsägare/företag blir informerade om TNR metoden, att dessa oftast är villig att sponsra projektet då det som sagt i slutänden är billigare att jobba med TNR. Dessutom är det betydligt lättare att engagera människor i TNR projekt än i avlivningsaktioner. De flesta engagerar sig helt ideellt i dessa projekt vilket ger en nyttig sysselsättning samt genererar respekt för djur.

Att, som SJV skriver, alla husdjur i Sverige, inklusive katter, bör ha en ägare och ett hem är något alla som engagerar sig i kattproblematiken önskar och jobbar för. Dock ligger denna önsketänkande idag väldigt långt ifrån verkligheten. Det finns alldeles för många hemlösa katter och alldeles för få människor som vill ta hand om en hemlös katt. Dessutom har förvildade katter ingen som helst koppling till ett liv inomhus och många mår t.o.m. dåligt av att vara nära inpå människor. De skulle inte på något sätt främja deras hälsa att placera de i t ex ett katthem. Föreskrifterna för hållande av hund och katt påpekar dessutom att förvildade katter inte bör tvingas leva inomhus. TNR metoden ger just dessa katter möjligheten att bete sig naturligt, något som stadgas i 4 § DL.

TNR är en av de åtgärderna som är vägen till att uppnå målet med att alla katter ska ha ett hem genom att metoden i första hand stabiliserar antalet förvildade katter för att sen minska den genom omplacering av sociala individer och naturlig avgång. Samtidigt ökar man kattens status genom att "även" ta hand om hemlösa förvildade katter på ett humant sätt.

Som påpekats förr är det bland annat på grund av bristande insatser från myndigheter att organisationer och privatpersoner anser sig ha en moralisk plikt att ta hand om hemlösa förvildade katter. Medan den som skjuter av en del av beståndet inte har någon som helst ansvar för att de kvarvarande katterna mår bra läggs det orimligt höga krav på den som engagerar sig i TNR metoden, genom att likställa volontärer som jobbar med TNR kolonier med djurägare som håller sällskapsdjur. I många länder där TNR praktiseras har organisationer som jobbar med metoden fått dispens från olika paragrafer i lagstiftningen som i första hand är riktade mot sällskapsdjur som hölls som sådan. Dispensen ges med hänsyn till att förvildade katter, som till följd av sin hemlöshet har blivit förvildade eller t.o.m. är född hemlösa och aldrig har varit socialiserade, inte uppfyller någon roll som sällskapsdjur och inte hålls av människor som sådan. De hölls inte heller i yrkesmässigt syfte som t ex avel och försäljning.

Med hänsyn till vad som nämns ovan anser vi att man även i Sverige ska beakta TNR metoden från en annan synpunkt än från den privata djurägaren eller den yrkesmässiga djurhållaren samt att det borde ges dispens från vissa krav och förbud, som t ex förbud att ha katt i bur för konvalescens och möjlighet till att utföra ett s.k. "eartipp" i syfte att förebygga onödigt infångade av redan kastrerade katter⁴. Underförstått är att katter som

⁴ Se t ex: www.sheltervet.org/members/vtfasn/3i/HowToEarTip.pdf

ingår i TNR kolonier naturligtvis ska skyddas av de grundläggande kraven i djurskyddslagen, t ex vad som gäller skydd, vård och tillsyn.

SJV anger i sin skrivelse att risken för bråk mellan katter ökar i stora grupper och att de bit- och rivskador som då uppkommer är svåra att upptäcka på förvildade katter och kan leda till infektioner om de inte behandlas.

Det som SJV beskriver är precis det som händer i okontrollerade grupper av okastrerade katter. Undersökningar visar att TNR markant förbättrar katternas hälsa. Genom att katterna blir kastrerade försvinner deras fortplantningsinstinkter vilket medför att katterna har en mycket vänligare inställning mot andra katter. Genom att även den revirförsvarende beteende blir mindre intensivt tillåts det fler katter i gruppen så att ingen utvandring sker. Genom att kattgruppen stabiliseras uppstår det sällan större bråk som kan ha infekterade sår som resultat.⁵ Många av katterna blir efter kastreringen även mer intresserade av människorna som tar hand om dem. Detta har som fördel att man lättare upptäcker ev. hälsoproblem samt att vissa katter efter ett tag kan bli omplacerade i lämpliga hem.

Med vänliga hälsningar,

Miranda Oude Tanke
Ordförande Göteborgs Katthjälp
Sävidsbovägen 50
424 90 Olofstorp

⁵ T ex: Castration of males reduces roaming, fighting, and urine marking (Hart 1973, 1981; Macdonald et al. 1998), and sterilization of male and female feral cats increase the cats' tolerance for each other and their friendliness towards humans (Castillo & Clarke 2003; Neville & Remfry 1984; Passanisi & Macdonald 1990; Rees 1981).

Castrated male and spayed female cats survived significantly longer than did their reproductively (intact males and females) or hormonally (vasectomized males) intact counterparts. Neutering has long been recognized to increase survival in domestic cats due in part to reductions in illnesses (e.g. pyometra, dystocia) and injuries (e.g. fight wounds) associated with reproduction, as well as to elimination of the metabolic demands of gestation and lactation.

(Hamilton 1965; Hamilton et al. 1969; Kraft & Danckert 1997; Passanisi & Macdonald 1990; Tabor 1989)

Kopia:

Samtliga länsstyrelser

Samtliga kommuner

Jordbruksdepartementet

Djurskyddet Sverige

Djurens Rätt

Svenska Djurskyddsföreningen

Enheten för sällskapsdjur
Anna Lindgren

Förvaltningsrätten i Göteborg	
2013-05-03	
Målnr	9303-12
Enhet	1:3 Aktil. 21

BESLUT

2013-05-03

Förvaltningsrätten i Göteborg
Box 53197
400 15 Göteborg

1(6)

Dnr 5.2.17-5270/13

**[Redacted] / Länsstyrelsen Västra Götalands
län, Veterinär- och djurskyddsenheten angående
tillämpning av djurskyddslagen
Ert mål nr 9303-12, Enhet 1:3**

Jordbruksverket har ombetts att yttra sig i målet.

Verket har av förvaltningsrätten fått följande tre frågeställningar att besvara:

- Kräver svensk djurskyddslagstiftning, med utgångspunkt i skydd mot väder och vind, att djurhållaren erbjuder katt, som i övrigt lever fritt utomhus, ett inomhusutrymme?
- Om svaret på första frågan är nej. Är det, med utgångspunkt i skydd mot väder och vind, förenligt med svensk djurskyddslagstiftning att hålla katt som lever fritt utomhus med tillgång till endast isolerad koja med filt på marken?
- Föranleder den bifogade utredningen i övrigt någon förändring av Jordbruksverkets tidigare ställningstaganden (beslut dnr 31-8174-11 och skrivelse dnr 31-3606/09) angående att hålla katter enligt TNR-metoden?

Jordbruksverket svarar enligt följande:

Enligt 2 § djurskyddslagen (1988:534) skall djur behandlas väl och skyddas mot onödigt lidande och sjukdom. 3 § samma lag säger att stall och andra förvaringsutrymmen för djur ska ge djuren tillräckligt utrymme och skydd. I 4 § nämnda lag anges bl.a. att djur skall hållas och skötas i en god djurmiljö och på ett sådant sätt att det främjar deras hälsa och ger dem möjlighet att bete sig naturligt.

1 b § djurskyddsförordningen (1988:539) säger att stall och andra förvaringsutrymmen för djur skall vara så rymliga att samtliga djur i utrymmet kan ligga samtidigt och röra sig obehindrat. Utrymmena skall utformas så, att djuren kan bete sig naturligt. Av 2 § samma förordning framgår bl.a. att ett djurstall skall vara utformat så att klimatet i stallet blir tillfredsställande.

Jordbruksverkets anser att katter ska ha tillgång till ett inomhusutrymme, för att man ska kunna säkra en djurvälstånd, som uppfyller lagstiftningens minimikrav. Då huskatter har sitt ursprung i ett varmt klimat är de beroende av värme på annat sätt än hundar. Under svenska förhållanden uppfyller kojor för katter inte lagkraven i 4 § djurskyddslagen, dvs att djur ska hållas och skötas i en god djurmiljö och på ett sådant sätt att det främjar deras hälsa och ger dem möjlighet att bete sig naturligt. Katter behöver tillgång till större uppvärmda utrymmen

("inomhusutrymmen") för att uppfylla lagkrav på naturligt beteende och uppnå god djurvälstånd. Katter som är så förvildade att de inte klarar av att leva inomhus alls, och därför måste vara utomhus även vintertid, har en mycket dålig djurvälstånd. En sådan katthållning innebär att djurskyddslagstiftningen inte efterlevs.

Djur som hålls i Sverige ska ha det bra. Att katter kan anpassa sig till kyla och utveckla brunt fett är inte samma sak som att de trivs med sin situation, eller har en tillfredsställande välfärd. Den fysiologiska anpassningen är istället ett tecken på att de utsatts för stress i form av köld och därför har en sådan katt en dålig djurvälstånd. De fysiologiska processer som redogjorts för, i av [redacted] anförda yttranden, var för övrigt väl kända innan nu gällande djurskyddslag och därtill hörande föreskrifter stiftades.

Jordbruksverket finner inte anledning att ändra sitt tidigare ställningstagande angående katthållning enligt TNR-metoden, utan står fast vid de ställningstaganden som framgår av detta.

Vidare vill verket framföra följande:

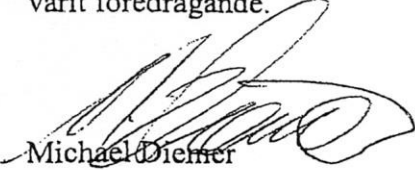
För att leva upp till kraven i djurskyddslagstiftningen ska alla husdjur i Sverige, inklusive katter, ha en ägare och ett hem. I förarbetena till djurskyddslagen anges att redan det förhållandet att ett djur har övergivits eller av annan anledning kommer lämnas utan tillsyn under en längre tid innebär att djuret är utsatt för lidande.

Jordbruksverket vill understryka att svensk djurskyddslagstiftning baseras på att djur som hålls av människor inte ska behöva utsättas för onödigt lidande. Djurskyddslagstiftningen är avsedd att verka på individnivå och ska verka förebyggande. Detta innebär att det är oacceptabelt att låta djur, oavsett art, utsättas för väder och vind i den utsträckning att de med tiden tvingas att bilda brunt fett för att uppnå termisk komfort.

Verket vill också klargöra att all form av katthållning i landet faller inom djurskyddslagen, djurskyddsförordningen samt tillämpliga föreskrifter, däribland Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd om hållande av hund och katt (SJVFS 2008:5).

Mot denna bakgrund avstyrker Jordbruksverket bifall till överklagandet.

I detta ärende har enhetschefen Michael Diemer beslutat. Anna Lindgren har varit föredragande.

Michael Diemer

Anna Lindgren

Bl.a följande referenser har legat till grund för verkets ställningstaganden:

Alexandrov YI, Sams ME. Emotion and consciousness: ends of a continuum. *Brain Res Cogn* 2005, 25: 387 – 405.

Barry KJ, Crowell-Davis SL.(1999). Gender differences in the social behaviour of the neutered indoor-only domestic cat. *App. Anim. Beh. Sci.* 64: 193-211.

Berridge KC, Winkielman P. What is an unconscious emotion? The case for unconscious "licking". *Cogn Emot* 2003, 17: 181 – 211.

van der Bos, R. (1995a). Recent insights in into cat social behaviour. *ANZCCART News* 8 (4), 5-6.

van der Bos, R. (1997). Conflict-regulation in groups of domestic cats (*Felis silvestris catus*) living in confinement. *Sdv. Ethol.* 32, 149.

van der Bos R och De Cock Buning Tj. (1994a). Social behaviours of domestic cats (*Felis lybica* forma *catus* L.): A study of dominance in a group of female laboratory cats. *Ethology* 98, 14-17.

van der Bos R och De Cock Buning Tj. (1994b). Social and nonsocial behaviours of domestic cats (*Felis catus* L.): A review of the literature and experimental findings. In: Bunyan, J. (Ed.) *Welfare and Science*, London: Royal Society of Medicine Press, pp. 53-58.

Boissy A., Manteuffel, G., Jensen M.B., Moe, R. O., Spruijt, B., Keeling, L.J., Winckler C., Forkman, B., Dimitrov., Langbein, J., Bakken. M., Veissier I., Aubert, A. Assessment of positive emotions in animals to improve their welfare *Physiology & Behavior* 2007, 92: 375-397

Bradburn NM. The structure of psychological well-being. Chicago: Aldline Publishing Company, 1969.

Bradshaw J.W.S. The Behaviour of the Domestic Cat. CAB International UK, 1992..

Clubb R. och Mason G. (2003). Captivity effects on wide-ranging carnivores. *Nature* 425, 473-474.

Clubb R. och Mason G. (2007). Natural behavioural biology as a risk factor in carnivore welfare: How analysing species differences could help zoos improve enclosures. *Appl. Anim. Behav. Sci.* 102, 303-328.

Duncan IJH. Animal welfare in terms of feelings. *Acta Agric Scand* 1996, 27: 29-35

Fraser D. Science, values and animal welfare: exploring the "inextricable connection". *Anim Welf* 1995, 4: 103-117.

Friend T.H. (1991). Behavioral aspects of stress. *J. Dairy Sci.* 74, 292-303

Holmes R.J. (1993). Environmental enrichment for confined dogs and cats. In: *Animal Behaviour – The TG Hungerford Refresher Bourse for Veterinarians, Proceedings 214* (ed) R.J. Holmes Sydney Australia: Post Graduate Committee in Veterinary Science. pp 191-197.

Hoskins J.D. (1996). Population medicine and infectious diseases. *Journal of the American Veterinary Medical Association*, 208, 510-12.

James AE. (1995). The laboratory cat. *ANZCCART News* 8: 1-8.

Karsh E.B. & Turner D.C. (1988) The human-cat relationship. In: Turner D.C. and Bateson P. (eds) *The domestic Cat: The Biology of its Behaviour*. Cambridge University Press, Cambridge pp. 193-204.

Kessler MR, Turner DC. (1999). Socialisation and stress in cats (*Felis silvestris catus*) housed singly and in groups in animal shelters. *Animal Welfare* 8: 15-26

Lawrence A. Consumer demand theory and the assessment of animal welfare. *Anim Beh* 1987, 35: 293- 295.

Leyhausen P. (1979). *Cat Behaviour; The Predatory and Social Behaviour of Domestic and Wild Cats*. Garland STPM Press, New York.

Loveridge GG, Comfortable environmentally enriched housing for domestic cats.
<http://www.animalwelfare.com/pubs/cq/cats.htm>

Luescher UA, McKeown DB, Halip J. (1991). Stereotypic or obsessive-compulsive disorders in dogs and cats. *Vet. Clin. N. Am.: Sm. Anim. Prakt.* 21: 401-413.

McCune S. (1994) Caged cats: Avoiding problems and providing solutions. *Newsletter of the Companion Animal Study Group* 7: 1-9.

Mineka S. och Kelly K.A. (1989). The relationship between anxiety, lack of control and loss of control. In: Steptoe A., Appels E. (Eds) *Stress, Personal Control and Health*. Oxford University Press, Oxford, GB. pp 163-191.

Morgan K. och Tromberg C. (2007). Sources of stress in captivity. *App. Anim. Beh. Sci.* 102, 262-302.

O'Farrell V. och Neville P. (1994). *The BSAVA manual of feline behaviour*. Cheltenham, UK: British Small Animal Veterinary Association.

Ottaway D S, Hawkins D M (2003) Cat housing in rescue shelters: A welfare comparison between communal and discrete-unit housing. *Animal Welfare*, 12: 173-189.

Panksepp J. Affective neuroscience. The foundations of human and animal emotions. New York: Oxford University Press, 1998.

Panksepp J. The neurobiology of positive emotions. *Neurosci Biobehav rev* 2006, 30: 173 – 187.

Rheingold H. och Eckermann C. (1971). Familiar social and nonsocial stimuli and the kitten's response to a strange environment. *Developmental Psychobiology*, 4, pp 71-89.

Rochlitz I. (2000). Feline Welfare Issues. In: Turner D.C., Bateson P. (Ed) *The domestic cat: the Biology of its Behaviour*, 2nd edition Cambridge University Press. pp 207-226

Rochlitz I. Comfortable quarters of cats in research institutions.
<http://www.awionline.org/pubs/cq02/Cq-cats.htm>

Seligman MEP, Csikszentmihalyi M. Positive psychology: an introduction. *Am Psychol* 2000, 55: 5-14.

Smith D.F., Durman K.J. Roy D.B., Bradshaw J.w. (1994) Behavioural aspects of the welfare of rescued cats. *The Journal of the Feline Advisory Bureau* 31: 35-28.

Turner D.C. och Stammbach-Geering M.K. (1990) Owner assessment and the ethology of human-cat relationships. In: *Pets, Benefits and Practice*. Burger I.H. (Ed). London: BVA Publications. pp. 25-30.

Turner D.C. (1995b) The human-cat relationship. In *The Waltham book of human-animal interaction: benefits and responsibilities of pet ownership*, I Robinson (Ed) Oxford: Elsevier Science Ltd. pp 87-97.

Voith V.L. (1985). Attachment of people to companion animals. *Veterinary Clinics of North America (Small Animal Practice)*, 15, 289-95.

Jordbruksverket

2013-05-03

Dnr 5.2.17-5270/13

6/6

Voith V.L. och Borchelt P.L. (1986) Social behaviour of domestic cats.
Compendium on Continuing Education for the Practising Veterinarian, 8, 637-45.

Bilaga A

Jordbruksverkets referenslista med kommentarer från forskarna själva

Barry KJ, Crowell-Davis SL.(1999). Gender differences in the social behaviour of the neutered indoor-only domestic cat. *App. Anim. Beh. Sci.* 64:193-211.

“the Swedish Department of Agriculture has entirely misquoted my research. In my article, Barry KJ, Crowell-Davis SL.(1999). Gender differences in the social behaviour of the neutered indoor-only domestic cat. *App. Anim. Beh. Sci.* 64: 193-211 no statements are made about “brown fat” or the effect of temperature on the welfare of cats. /.../

I have examined the photographs you sent me of one specific site for feral cats and the housing provided. After reviewing this material, it is my opinion that the cats, if monitored regularly, should have good welfare.”

(Utdrag ur mail daterat 2013-05-29 från Sharon L. Crowell-Davis DVM, PhD, Diplomate, American College of Veterinary Behaviorists, bilagt i sin helhet i bilaga B.)

Berridge KC, Winkielman P. What is an unconscious emotion? The case for unconscious “licking” [sic]. *Cogn Emot* 2003, 17: 181-211

“I don't believe that my article with Piotr Winkielman is relevant to the case. Our work was simply on a different topic, and is not relevant, for or against, the proposition that feral cats require extra heating, etc. So in that sense, our paper should not be cited by the Department of Agriculture in support of their position.”

(Utdrag ur mail daterat 2013-05-21 från Professor Kent Berridge, bilagt i sin helhet i bilaga B.)

van der Bos, R. (1995a). Recent insights in [sic!] into cat social behaviour. *ANZCCART News* 8 (4), 5-6.

van der Bos, R. (1997). Conflict-regulation in groups of domestic cats (*Felis silvestris catus*) living in confinement. *Sdv. Ethol.* 32, 149

van der Bos R och De Cock Buning Tj. (1994a). Social behaviours of domestic cats (*Felis lybica* forma *catus* L.): A study of dominance in a group of female laboratory cats. *Ethology* 98, 14-17

van der Bos R och De Cock Buning Tj. (1994b). Social and nonsocial behaviours of domestic cats (*Felis catus* L.): A review of the literature and experimental findings. In:

Bunyan, J. (Ed.) *Welfare and Science*, London: Royal Society of Medicine Press, pp. 53-58.

Forskaren Ruud van der Bos har svarat oss den 27 maj 2013 och meddelar att han anser att hans forskning inte rör termisk komfort. Har skrivit att han ej vill bli citerad i någon rättssak varmed vi respekterar hans önskan och ej inkommer med hans brev som en källa. Medförfattaren De Cock Bunning har hänvisat till van der Bos, se bilaga B.

Boissy A., Manteuffel, G., Jensen M.B., Moe, R. O., Spruijt, B., Keeling, L.J., Winckler C., Forkman, B., Dimitrov., Langbein, J., Bakken. M., Veissier I., Aubert, A. Assessment of positive emotions in animals to improve their welfare. *Physiology & Behaviour* 2007, 92: 375-397

“The paper referred was the first review paper in the area of positive emotional states in animals. The statement by the Department of agriculture is not wrong. The fact that cats can adapt to cold and develop so-called “brown fat” doesn’t mean that they enjoy their situation or have satisfying welfare. But this uncertainty about whether an animal is ‘enjoying’ its situation or having ‘satisfying’ welfare can be said of almost all situations, since there is currently a lack of knowledge about how to measure positive emotional states in animals.”

(Utdrag ur mail daterat 2013-05-31 från Professor Linda Keeling, bilagt i sin helhet i bilaga B.)

Bradburn NM. The structure of psychological well-being. Chicago: Aldline Publishing Company, 1969.

Detta verk är ett kapitel på 322 sidor ur en bok om humanpsykologi. **Om jordbruksverket vill stödja sig på detta verk efterfrågas exakta sidhänvisningar.**

Bradshaw J.W.S. The behaviour of the Domestic Cat. CAB International UK, 1992.

Smith D.F., Durman K.J., Roy D.B., Bradshaw J.W. (1994) Behavioural [*sic!*] aspects of the welfare of rescued cats. The journal of the Feline Advisory Bureau 31:35-28.

“First of all, I am not an expert in thermoregulation. For that reason, I do not see how anything that I have written could be used to support any of the three statements made by the authority, since their arguments appear to hinge on the relationship between thermoregulation and welfare.

Second, the science of cat welfare, and animal welfare in general, has advanced greatly in the two decades since the two works that they (mistakenly) cite were published. The definitive work on cat welfare is currently "The Welfare of Cats", edited by Irene Rochlitz (Springer, 2005). My own

book "The Behaviour of the Domestic Cat" has been issued as a second edition in 2012: this supercedes the first edition that has been cited.

Third, **the argument that cold induces suffering in cats is based on a fundamental misconception of the word "stress"**. [vår fetstavning] Physiological stress and psychological "distress" are very different concepts. An animal can be psychologically distressed (forexample, a feral cat confined in a box) without immediately showing signs of physiological stress, although the latter may follow if the cat is not released. Conversely, a cat can adapt physiologically to its surroundings without necessarily becoming psychologically stressed, i.e. without suffering. For example, when a cat runs its heart rate increases because of oxygen stress, but the cat does not suffer as a result.

The domestic cat is the same species as the European wildcat and appears to be capable of adapting to cold climates, despite its origins in the Middle East - the so-called "Norwegian Forest Cat" (a pedigree breed) shows that this is possible. Provided the feral cats have access to shelter and to the outdoors (to stimulate acclimatisation) throughout the year, I can think of no reason why they should be suffering unduly."

(Utdrag ur mail daterat 2013-05-24 från Dr. John Bradshaw, se yttrande i sin helhet i Bilaga B.)

Clubb R. och Mason G. (2003). Captivity effects on wide-ranging carnivores. *Nature* 425, 473-474.

Clubb R. och Mason G. (2007). Natural behavioural biology as a risk factor in carnivore welfare: How analysing species differences could help zoos improve enclosures. *Appl. Anim. Behav. Sci.* 102, 303-328.

"Domestic cats were not included in our study (both papers are about the same research): it's as simple as that. The study also did not discuss buildings, nor did it discuss thermoregulation."

(Utdrag ur mail daterat 2013-05-12 från Professor Georgia Mason, för yttrandet i sin helhet se bilaga B.)

Duncan IJH, Animal welfare [defined] in terms of feelings. *Acta Agric Scand* 1996, 27: 29-35

OBS! Ingen studie eller abstrakt hittat. Om jordbruksverket ämnar stödja sina påståenden på detta verk vill vi be rätten att begära in kopior av denna titel från jordbruksverket.

Fraser D., Science, values and animal welfare: exploring the "inextricable connection". *Anim Welf* 1995, 4: 103-117

OBS! Ingen studie hittat, enbart ett abstrakt där vi inte har hittat stöd för jordbruksverket påståenden. Vi vill be rätten anmoda jordbruksverket att uppge exakta sidhänvisning om de vill stödja sina påståenden på detta verk.

Friend T.H. (1991). Behavioral aspects of stress. *J. Dairy Sci.* 74, 292-303

”My 1991 article has nothing to do with cats.”

(Utdrag ur mail daterat 2013-05-14 från Dr. Theodore Friend, se mailet i sin helhet i Bilaga B.)

Holmes R.J. (1993). Environmental enrichment för [*sic!*] confined dogs and cats. In: *Animal Behaviour – The TGHungerford Refresher Bourse for Veterinarians, Proceedings 214* (ed) R.J. Holmes Sydney Australia: Post Graduate Committee in Veterinary Science. pp 191-197.

OBS! Ingen studie eller abstrakt hittat. Efterfrågar direkt sidhänvisning från JBV om de vill stödja sitt yttrande på detta verk.

Hoskins J.D. (1996). Population medicine and infectious diseases. *Journal of the American Veterinary Medical Association*, 208, 510-12.

OBS! Ingen studie eller abstrakt hittat. Efterfrågar direkt sidhänvisning från JBV om de vill stödja sitt yttrande på detta verk.

James AE. (1995). The laboratory cat. *ANZCCART News* 8: 1-8.

“I will need to digest your email a bit more before I reply in detail, but suffice to say I believe my paper of 1995 has been taken out of context. /.../

I can see that **my paper was supportive of outdoor housing for cats** provided they were acclimatized and had control over their micro-environment by being able to sleep with conspecifics (if they were social) or could escape to sleep in cubbies (ie. areas of small spaces in which the macro-environment had little impact and the micro-climate could provide adequate shelter and warmth). /../

the Govt officials need to be VERY CAREFUL using lab animal data for feral cats. Firstly the two environments are totally different and the cats are “different”. Street cats have “street smarts” – they are acclimatized to the environmental conditions in which they live and can therefore cope with a wide variety of variables without being stressed as **they have a large degree of autonomy and hence control over their environment.**

With laboratory cats they do not have this autonomy and hence less control over their environment. The recommendations for laboratory cats is therefore written for academics and technicians who have the power of control over their laboratory cats and these people have to be

told everything they need to know about cats, just like if it were a Standard Operating Procedure – it is therefore appropriate that guidelines and codes of practice “spell” out in significant details what is needed for the husbandry of the relevant animals, in this case cats.

BUT, this is not just for their welfare, the significant reason is for research relevance! As the cats are going into a research project the details that are spelt out are the STANDARDIZED conditions. Standardized conditions are not always the best conditions in which to keep cats.

This standardization is critical in research because with standardized conditions in which every little thing as far as is practicable is described and defined to within set parameters the research data collected is comparable within studies and between studies. Variability of husbandry conditions like any other research input/variable must be minimized in order to reduce standard deviation and to reduce group size.

Therefore a highly variable research environment can negate research validity. So when we talk about a narrow temperature range it is not suggesting that cats can only be kept at that range it is saying that if all cats in research are kept within that range then variability of data collected due to temperature fluctuations is minimal and can temperature can therefore be ruled out as a source of research error.

Hence these guidelines are used to define the artificial world that is research in which standards are defined not just because of welfare concerns but also because of research relevance”

(Utdrag ur mail daterat 2013-05-15 från Dr. Anthony James, se korrespondens i sin helhet i bilaga B.)

Karsh E.B. & Turner D.C.(1988) The human-cat relationship. In: Turner D.C. and Bateson P. (eds) *The domestic Cat: The Biology of its Behaviour*. Cambridge University Press, Cambridge pp. 193-204.

Kessler MR, Turner DC. (1999). Socialisation and stress in cats (*Felis silvestris catus*) housed singly and in groups in animal shelters. *Animal Welfare* 8: 15-26

Turner D.C. och Stammbach-Geering M.K. (1990) Owner assessment and the ethology of human-cat relationships. In: *Pets, Benefits and Practice*. Burger I.H. (Ed). London: BVA Publications. pp. 25-30.

Turner D.C. (1995b) The human-cat relationship. In *The Waltham book of human-animal interaction: benefits and responsibilities of pet ownership*, I Robinson (Ed) Oxford: Elsevier Science Ltd. pp 87-97

“I, personally, am rather upset about the position the Swedish Animal Welfare Dept. has taken, especially that the base their position on our publications! I am unaware of any such supporting statements in the literature cited. /.../

there is no proof that the cats would be less stressed in a new (proposed) shelter, which I sincerely doubt the case would be. /.../

Over 4000 years cats have successfully adapted (both with and without human help) to practically all environments. The above may be true for some over-bred purebred cats, but certainly not for common domestic cat mixtures which have lived outdoors. (Otherwise, we should be building heated shelters for all wild animals "living in the wild".)

(Utdrag ur mail daterat 2013-05-14 från PD Dr. sc. Dennis Turner med Cc till Dr. Miriam Kessler, se brevet i sin helhet i Bilaga B.)

Lawrence A. Consumer demand theory and the assessment of animal welfare. Anim Beh 1987, 35: 293-295.

“My paper argued that the presence of play could be taken to indicate the animal was in a high welfare state/ environment because play only occurs in such conditions – I suppose they must be arguing that brown fat is an indication of a poor environment because it only appears in cold conditions – this is not the point I was trying to make in the paper so my paper does not really support the argument directly (or at all) /.../

the slide below covers a paper (Barnard and Hurst 1996 Animal Welfare) that makes the opposite argument to the government – it argues that welfare needs to be interpreted in relation to the animals’ adaptations – having said that I think there is always uncertainty over the line between adaptation and poor welfare – taken to the extremes suggested by the government we would not allow sheep to be outside either?”

(Utdrag ur mail daterat 2013-05-22 från Professor Alistair Lawrence, brev i sin helhet i Bilaga B.)

Leyhausen P. (1979). Cat Behaviour; The Predatory and Social Behaviour of Domestic and Wild Cats. Garland STPM Press, New York.

OBS! Detta verk är en bok på 340 sidor. Efterfrågar direkt sidhänvisning från JBV angående vilka delar det däri finns stöd för deras påståenden om de vill stödja sig på detta verk.

Loveridge GG, Comfortable environmentally enriched housing for domestic cats.

<http://www.animalwelfare.com/pubs/cq/cats.htm>

OBS! Vi hade lyckats få fram kontaktuppgifter till denna forskare utan har istället låtit analysera denna artikel. Den rör utformningen av inomhusutrymme för katter som 1) hålls instängda på ett begränsat utrymme, och 2) där katterna syftat med hållande är att de ska användas vid djurförsök. Artikelförfattaren menar att om man följer dessa detaljinstruktioner får man tillförlitliga forskningsresultat: “This will result in friendly, adaptable and stimulated animals, which provide a balanced study resource from which high quality data can be collected.”

Luescher UA, McKeown DB, Halip J. (1991). Stereotypic or obsessive-compulsive disorders in dogs and cats. *Vet. Clin. N. Am.: Sm. Anim. Pract.* [sic!] 21:401-413

“I cannot imagine what passage in my paper the welfare people could possibly use to support their claims. My paper did in no way address the issue of feral cats. If your cats exhibited repetitive behaviors, they could use my paper to support their opinion that the welfare of your cats is at risk. Barring that, there is no argument (or if at all, one to the contrary) to be made on the basis of my paper.”

(Utdrag ur mail daterat 2013-05-25 från Andrew Lüscher, DVM PhD DACVB, se bilaga B.)

“Animal welfare folks are very well meaning but have a predilection to anthropomorphism (to ascribe human attributes to beings or things not human) and ignore scientific information. It seems normal for the public, the animal Welfare groups and professionals to favour the concept that cats have similar requirements as humans. Trying to remove anthropomorphism from animal welfare is like trying to remove religion from politics. /.../

Cats are not humans and have different physiological and behavioural requirements. I am strongly supportive of the position: if feral cats are neutered, well fed, have the freedom, a safe environment to roam, Veterinary care and an insulated den-like shelter, they are better off than those confined in closed housing. /.../

It is well known that cats have evolved from desert creatures. The desert environment can be very hot during the day and very cold at night. Thus, cats have evolved with a remarkable ability to adapt and flourish in extremes of temperature. Example; cats enjoy and tolerate sitting directly on very hot heating radiators and do very well when they have access to food and in barns during very cold Canadian winters. There is no clinical evidence that they are stressed by either situation. /.../

In conclusion, closed housing of cats can be accomplished effectively but has to be done properly. The costs are prohibitive and certainly not practical or humane for housing feral cats. “

(Utdrag ur mail daterat 2013-05-26 från Professor Donal McKeown, se bilaga B.)

McCune S. (1994) Caged cats: Avoiding problems and providing solutions. *Newsletter of the Companion Animal Study Group* 7:1-9.

Obs! Ingen studie eller abstrakt hittat. Efterfrågar direkt citat och sidhänvisning från JBV om de menar att sådant stöd finns i detta verk.

Mineka S. och Kelly K.A. (1989). The relationship between anxiety, lack of control and loss of control. In: Steptoe A., Appels E. (Eds) *Stress, Personal Control and Health*. Oxford University Press, Oxford, GB. pp 163-191.

Obs! Ingen studie hittat, enbart ett abstrakt där vi inte har hittat stöd för JBVs påståenden. Efterfrågar direkt citat och sidhänvisning från JBV om de menar att sådant stöd finns i detta verk.

Morgan K. och Tromberg C. (2007). Sources of stress in captivity. *App. Anim. Beh. Sci.* 102, 262-302.

“There is nothing in our article that in my view supports this assertion by the Department of Agriculture. There are a lot of assumptions being made here that are not substantiated in this particular case--at least as you have described it to me. Changing physiologically in order to deal with an environmental stressor is not necessarily a sign of poor welfare; if it was, then every one of us who gets a suntan at the beach is in need of intervention! The only way to know about an animal's choice or preference is to give that animal a choice. /.../

Again, the article that we wrote is a literature review (and thus not to be considered a primary source by any means) on potential sources of stress for captive animals--not animals in nature. We do review potential thermal stressors in this article, and do make global statements such as the following:

"Extreme temperatures are well-known stressors, and indeed are often used as provocateurs in studies of behavioral and physiological responses to stress" (Morgan & Tromborg, 2007, pg 272). I suppose I can see how the Dept. of Agriculture could be using this sentence and the literature review that follows to support its argument. We also write that "Results from these studies and many others suggest that ideal thermal ranges are unique for each species and developmental age, making temperature control a particular challenge for captive animal management" (pg. 272). But we go on to write "To make matters more complicated, the effect that temperatures have on stress responses in animals appears to be dependent to some degree on individual differences, such as weight." (same page). I do think that the Dept. of Agriculture may be taking these ideas out of context to some degree, but it is the case that thermal extremes are stressful. Whether or not stress always means poor welfare is the logical leap that is not supported in the arguments as you presented them."

(Utdrag ur mail daterat 2013-05-22 från Professor Kathleen Morgan, se bilaga B.)

O'Farrell V. och Neville P. (1994). *The BSAVA manual of feline behaviour*. Cheltenham, UK: British Small Animal Veterinary Association.

“It's a huge subject and not determined by the presence or absence of brown fat but by a host of subjective interpretations about the emotional well-being of the animal as well as the objective

science where it can make measurements. Please remember that the BSAVA Manual being cited here was written 20 years ago...there have been huge advances in all areas of welfare, science and philosophy. Simply run a google search or veterinary/medical science journal library in the USA and EU of veterinary publications. It is pretty ludicrous to cite this book when there is so much more, not least the subsequent version of this published about 5 years ago by other, better authors. /.../

What we do know is that cats are found surviving and reproducing on every continent except Antarctica I think. If they couldn't adapt to the cold, and local food sources thru the year they wouldn't reproduce and persist as populations! Sweden is no colder nor different to many other countries and places where feral cats survive well.

(Utdrag ur mail daterat 2013-05-13 från Professor Peter Neville, se bilaga B.)

Ottaway D S, Hawkins D M (2003) Cat housing in rescue shelters: A welfare comparison between communal and discrete-unit housing. *Animal Welfare*, 12: 173-189.

Ingen studie hittat, enbart ett abstrakt där vi inte har hittat stöd för JBV's påståenden. Efterfrågar direkt citat och sidhänvisning från JBV om de menar att sådant stöd finns i detta verk.

Panksepp J. Affective neuroscience. The foundations of human and animal emotions. New York. Oxford University Press, 1998

Panksepp J. The neurobiology of positive emotions. *Neurosci Biobehav rev* 2006, 30:173-187

"I don't think my scientific work bears on this issue at all, except that my science clearly affirms that all other mammals are sentient beings. They do experience their emotional arousals, and clearly they have a variety of affective preferences--namely they like to feel warm and not to feel cold, they dislike hunger and thirst just like we do, and enjoy satiation, satisfaction etc. etc. . . but that should not be taken as critical evidence on this specific case. Each has to be evaluated on its own merits. And this is too subtle a situation for any simple fix that does not consider all the issues, both humane and economic. . . as well as the preferences of these creatures (on which I am no expert). /.../

In my experience and those colleagues more expert than I on this specific situation generally feel that adult barn cats do quite well outdoors in winter provided they have shelter and plenty of food (since snowstorms can keep them holed up for several days at a time). Related females and offspring will certainly sleep together in a huddle when it is very cold. However, even if alone, a healthy male feral cat with a good fur coat can keep warm in winter. Depending on the social arrangements, a large cat hotel could well raise social tensions relative to the current rustic cabins, raised off the ground and sheltered as they appear to be."

(Utdrag ur mail daterat 2013-05-22 från Professor Jaak Panksepp, se bilaga B.)

“I am an ethologist friend and colleague of Jaak Panskepp, who consulted me for some input on your request to him. I work with The Humane Society of the United States, and consulted an in-house expert (Nancy Peterson, Cat Programs Manager, Companion Animals), who confirmed that the sort of shelters these cats are being provided are recommended for cats (larger enclosures of the sort the Animal Welfare Department are reportedly recommending are impractical and less desirable). The other glaring fact in your favor is that these spay/neutered cats are said to be doing fine and have done so for years since compassion stepped in to replace lethal methods which, as you say, only perpetuate the problem.”

(Utdrag ur mail daterat 2013-05-22 från Jonathan Balcombe, PhD, Animal Studies Department, Humane Society University, se bilaga B.)

Rheingold H. och Eckermann C. (1971). Familiar social and nonsocial stimuli and the kitten's response to a strange environment. *Developmental Psychobiology*, 4, pp 71-89

OBS! Ingen studie hittat, enbart ett abstrakt där vi inte har hittat stöd för JBV's påståenden. Efterfrågar direkt citat och sidhänvisning från JBV om de menar att sådant stöd finns i detta verk.

Rochlitz I. (2000). Feline Welfare Issues. In: Turner D.C., Bateson P. (Ed) *The domestic cat: the Biology of its Behaviour*, 2nd edition Cambridge University Press. pp 207-226

Rochlitz I. Comfortable quarters of cats in research institutions.
<http://www.awionline.org/pubs/cq02/Cq-cats.htm>

“I will not specifically address the issues raised in the particular lawsuit that you mention.

However, in general, I would argue that the two references you list (Rochlitz (2000) and Rochlitz - Comfortable quarters for Laboratory Animals) would not support the conclusions that the welfare of feral cats must be poor if they do not have access to indoor, heated space, or that the development of brown fat is an indicator of poor welfare in domestic cats.

In my opinion, in general, providing there are a sufficient number of adequately insulated shelters and supplemental feeding (as necessary) and regular care from knowledgeable care-takers, the welfare of feral cats managed by TNR in many cold conditions can be acceptable. The Humane Society of the United States presents excellent advice and guidelines on how to build shelters for feral cats living in cold conditions.

Does the Animal Welfare Department have evidence that the cats are not able to maintain thermal comfort during the winter season in their current shelters? The expertise of the three Swedish scientists is considerable, and their conclusions are that the feral cats mentioned in this lawsuit are able to adapt appropriately to cold conditions, and that there is no evidence that their welfare is poor. “

(Utdrag ur mail daterat 2013-05-27 från Dr. Irene Rochlitz, se bilaga B.)

Seligman MEP, Csikszentmihalyi M. Positive psychology: an introduction. *Am Psychol* 2000, 55: 5-14

“My work does not bear on any of this.”

(Utdrag ur mail daterat 2013-05-13 från Dr. Martin Seligman, se bilaga B. Hans artikel handlar inte om djur utan om människor.)

Voith V.L. (1985). Attachment of people to companion animals. *Veterinary Clinics of North America (Small Animal Practice)*, 15, 289-95

Voith V.L. och Borchelt P.L. (1986) Social behaviour of domestic cats. *Compendium on Continuing Education for the Practising Veterinarian*, 8, 637-45.

“Neither of the two articles (- Voith V.L. (1985). *Attachment of people to companion animals. Veterinary Clinics of North America (Small Animal Practice)*, 15, 289-95
- Voith V.L. och Borchelt P.L. (1986) *Social behaviour of domestic cats. Compendium on Continuing Education for the Practising Veterinarian*, 8, 637-45.) support the statements 1,2,3 below. In fact neither of the articles even address those issues.”

(Utdrag ur mail daterat 2013-05-15 från Victoria L Voith, DVM, PhD, se bilaga B.)

Vid **Institutionen för husdjurens miljö och hälsa** finns tre publikationsserier:

- * **Avhandlingar:** Här publiceras masters- och licentiatavhandlingar
- * **Rapporter:** Här publiceras olika typer av vetenskapliga rapporter från institutionen.
- * **Studentarbeten:** Här publiceras olika typer av studentarbeten, bl.a. examensarbeten, vanligtvis omfattande 7,5-30 hp. Studentarbeten ingår som en obligatorisk del i olika program och syftar till att under handledning ge den studerande träning i att självständigt och på ett vetenskapligt sätt lösa en uppgift. Arbetenas innehåll, resultat och slutsatser bör således bedömas mot denna bakgrund.

Vill du veta mer om institutionens publikationer kan du hitta det här:
www.slu.se/husdjurmiljohalsa

DISTRIBUTION:

Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för veterinärmedicin och
husdjursvetenskap
Institutionen för husdjurens miljö och hälsa
Box 234
532 23 Skara
Tel 0511-67000
E-post: hmh@slu.se
Hemsida:
www.slu.se/husdjurmiljohalsa

*Swedish University of Agricultural Sciences
Faculty of Veterinary Medicine and Animal
Science
Department of Animal Environment and Health
P.O.B. 234
SE-532 23 Skara, Sweden
Phone: +46 (0)511 67000
E-mail: hmh@slu.se
Homepage:
www.slu.se/animalenvironmenthealth*
